This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 07582076 5

LOUISE DE COLIGNY.

NHP

LOUISE

DE

COLIGNY.

DOOR

A. LOOSJES Pz.

TE HAARLEM,
Bij A. LOOSJES Pz.
MDCCCIII.

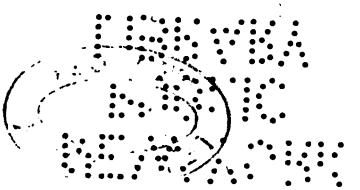

Daar verſcheidene perſonen mij meermaalen duidelijke blijken gegeven hadden van hun verlangen, om, liefst uit de Vaderlandſche Geſchiedenis, nog een Dramatisch ſtuk te bezitten, kwam mij, ſchoon reeds bijna geheel afgezien hebbende van die ſchrijfwijze, LOUISE DE COLIGNY onder het oog. Ik vond zoveel waarlijk goeds in haar Character, zo verre het door de Geſchiedenis ter onzer kennis is gekomen, zoveel bizonders in de omſtandigheden der tijden, die zij beleefde, dat een en ander mij geſchikte voorwerpen tot eene Dramatiſche behandeling ſcheenen op te leveren. Ik ondernam die, en ſlaagde 'er ten minſten zoveel in, dat ik niet aarſele, om dezelve aan mijne Landgenoten aan te bieden, te meer, daar zij niet ongeſchikt bij de CHARLOTTE VAN BOURBON past.

Het geen ik ten aanzien van WILLEM DE I. *in het Voorbericht voor* CHARLOTTE *gezegd hebbe, zou ik hier kunnen herhalen, betreffende mijne gunſtige gevoelens, wegens het Character van dien Vorst uit het Huis van Naſſau, zonder ſchroom aan den dag gelegd; want, wat 'er gebeurd zij in het Vaderland, ſedert ik de* CHARLOTTE *heb uitgegeven, hoedanig de gunſtige gevoelens van veelen, ten aanzien van de bizondere Leden van dat Huis, in ſchijn of waarheid, mogen gereezen of gedaald zijn, bij elken onpartijdigen Lezer der Vaderlandſche Geſchiedenis, blijft* WILLEM DE I., *ſchoon bij lang na niet vrij van menſchelijke zwakheden en gebreken, die hij met allen gemeen had, een dier groote en verdienſtelijke Mannen, aan welke dit Gemeenebest de grondveſting zijner Vrijheid te danken had; een dier zeldzaame Mannen, welke geſchikt zijn, om de ketenen van een verdrukt Volk te verbreken. Wil men deswegens nog meêr, of dit misſchien niet genoeg ware voor hun, die zo kortzigtig zijn, dat zij zich verwonderen over het gunſtig licht, waarin* WILLEM DE I. *hier voorkomt, en dat zich ook laat toepaſſen op het geen van* FREDERIK HENDRIK *gezegd mogt*

wor-

worden, dat zij dan nog het volgende overwegen. Indien namelijk alle de Vorsten uit het Huis van Nassau, die den Stadhouderlijken zetel in dit land beklommen, na WILLEM DE I. *of* FREDERIK HENDRIK *meer geleeken hadden, het zou van tijd tot tijd aan sommige Aanzienlijken moeijelijker gevallen zijn, om, onder het masker van Volksvrienden, de Voorstanders eener betamelijke Volksvrijheid op te zetten tegen de Afstammelingen uit dat Huis, ten einde zich volstrekt meester te maken van het bewind der zaken, en het Volk met eenen looden scepter te beheerschen; welker heerschappij, weldra het Volk te zwaar vallende, eindigde in het hopeloos toevlucht nemen tot het te hoog verheffen der personen, en de te groote uitbreiding van het gezag der tijdelijke Stadhouders. — Ik achte dit hier te noodzakelijker aan te teekenen, opdat men niet menen zou, dat ik tot de misnoegden in den Lande behoore, die, omdat het rad der omwenteling een anderen loop genomen heeft, dan zij zich verbeeld hadden, van tijd tot tijd blijken geven, als of hun het hart hing na eene Stadhouderlijke Regering. Geenszins is dit mijn geval, en opdat niemand dit verkeerdelijk uit het gunstig licht, waarin*

ſommige der Vorſten van Naſſau hier voorkomen, met of zonder mening zou opmaken, ſtel ik dit hier zo duidelijk neder, dat het ieder vatten kan; maar ik ben altijd zoverre van dwaaze partijſchap vervreemd gebleeven, dat ik de deugden van Voorouders gerustelijk durfde hulde doen, ſchoon hunne Afſtammelingen eene overdankbaare en goede Natie, en wel een zeer eerbiedwaardig gedeelte bovenal, op zodanig eene wijze mishandelden, dat een aanzienlijk gedeelte na eene verandering van Regeeringſtelſel moest reikhalzen, daar elk, die zijne Vaderlandsliefde niet bij het bezit van blinkende eereposten of voordeelige ampten bepaalt, maar bij eene redelijke werkzaamheid ter bevordering van het grootst mogelijk geluk zijner medeburgeren, zelfs iedere groote Regeeringsverandering voor een gevaarlijke proeve houdt, waarvan althans het levende geſlacht bezwaarlijk aangename vruchten plukken kan.

Hetgeen ik wegens de ongelukkige den Godsdienst betreffende geſchillen, tijdens het leven van LOUISE DE COLIGNY, *heb ter neder geſteld, hope ik in zodanig licht geplaatst te hebben, dat het in ſtede*

van

van den geest van onverdraagzaamheid op te wekken, ſtrekt, om de gemoederen der Lezeren op te leiden tot, of te verſterken in die Liefde, welke den grootſten luister over het Christendom verſpreidt.

Om te rug te keeren tot LOUISE DE COLIGNY: *men zal hier niet de aandoenlijk verliefde* JACOBA VAN BEIJEREN, *de hooggeſtemde liefde van* CHARLOTTE VAN BOURBON, *of de zo kragtig werkende Huwelijksliefde van* MARIA VAN REIGERSBERGEN *aantreffen; Neen! Maar men zal er, ten minsten dit heb ik gepoogd, men zal er de Deugdzaame Volklievende en Godvruchtige Weduw van den Grondlegger der Nederlandſche Vrijheid vinden; bij en naa den dood van haaren Gemaal in diepen rouw nedergedrukt; de teder bezorgde, verſtandige Opvoedſter en liefderijke Moeder van* FREDERIK HENDRIK; *de Vriendin van Vrijheid en Godsdienst, en van allen, die voor de Vrijheid of Godsdienst lijden moesten verduuren.*

Min ſchitterende zijn veele der Tooneelen hier voorkomende, dan in de voorige dramatiſche werkjes, maar

maar misschien, dat waar zij aan het schitterende verliezen, zij aan het nuttige zullen winnen. Althans ik ben van gevoelen, dat, schoon LOUISE *zich bewoog in eenen kring, verre verheven boven dien, waarin ik mij de meeste van mijne Lezers voorstelle, egter haare voorgedragen gevoelens over verscheidene onderwerpen van dien aart zijn, dat zij sporen kunnen agterlaten, geschikt ter bevordering van goede Zeden en Godsdienst, het hoogste doel, dat zich een Zedeschrijver, een Vriend van waaren Godsdienst, kan voorstellen.*

Even als in andere schriften van dien aart, heb ik de vrijheid gebruikt daár van de waarheid van de Geschiedenis, schoon zeer spaarzaam, af te wijken, waar dezelve zich niet naar mijn ontwerp voegde, schoon alle trekken der Hoofdpersonen met de waarheid der Geschiedenis, zoveel mij bekend is, overéénkomen.

Haarlem, 8 Sept.
1803. A. LOOSJES Pz.

LOUISE DE COLIGNY.

Schoon dagelijks hevige ſtormen het openbaar leven ontrustten van WILLEM den Ieu, toen hij den grondſlag leide der vrijheid en onafhanglijkheid van dit Gemeenebest; ſchoon hij dagelijks zich blootgeſteld zag aan de belagingen van zijne wreede en bloeddorſtige vijanden, had hij het geluk, dat zo dikwerf Vorsten en aanzienlijken derven, om die onrust der ſtaatszorg meestal (*) getemperd te zien door de aangenaamheden van huislijk genoegen, en door den band des Huwelijks aan waardige Echtgenoten verbonden, in den ſchoot der Huwelijksliefde, de bedreigingen van zijne onverzoenbaare vijanden te vergeeten. Met hartelijk leedwezen had hij de verdienſtelijke en beminnelijke CHARLOTTE VAN BOURBON betreurd, en zich nu in den Echt verbonden met LOUISE DE COLIGNY, weduwe van den in den Parijſchen moord omgekomen TELIGNY,

(*) Want het ſtordig gedrag van ANNA VAN SAXEN en haare bitſche aart maakten hierop eene uitzondering.

NY, en dochter van den grijzen Admiraal COLIGNY mede een rampzalig ſlachtoffer van dien gruwelijken nacht, die met bevende lippen genoemd word, wanneer de gruwelijke vereeniging van dweperij en ſtaatkunde de verontwaardiging van den vriend der menschheid, van den vriend van den waaren Godsdienst opwekt.

Niettegenſtaande een' zo geweldigen ſchok LOUISE als met éénen ſlag van de dierbaarſte voorwerpen haarer liefde beroofd had, was haar moed niet zo gekrenkt, of zij durfde zich verbinden met eenen Gemaal, die niet minder, dan haar voorige Echtgenoot en Vader het doel was van den bitterſten haat der Geestlijkheid, die het alleen maar dus lang aan de gelegenheid ontbroken had, om hem den beſliſſenden ſlag toe te brengen. 't Schijnt, dat het menſchelijk hart, hoe teder in gewoone omſtandigheden, eenmaal geweldige ſchokken des ongeluks doorgeſtaan hebbende, zich met zekere fierheid boven het zelve verheft, althans niet afgeſchrikt word, óm met hetzelve te kampen. Van alle zijden werd WILLEM de Ie. belaagd, en van tijd tot tijd kwamen de aanſlagen op zijn leven gelegd, aan den dag, wanneer de misdaadigen hunnen ſnooden toeleg met den hals moesten boeten. Verre was het 'er van af, dat deze ſtraffen den lust tot aanſlagen uitdoofden, maar WILLEM de Ie. wist reeds ſinds lange, dat hij, welke eene zo gevaarlijke rolle op het tooneel der ſtaatkunde ſpeelt, zijn leven in het zelfde ge-

gevaar moet achten, als hij, die aan het hoofd der gelederen, een vijandlijk leger te gemoet treedt.

Staande zoveel onrust bragt hem LOUISE te *Delft* eenen zoon ter waereld. WILLEM de I^e. die zijne huwelijken met veele dochters, maar flechts drie zoonen gezegend zag, verheugde zich in dezen zoon zijner meer gevorderde jaaren, en fchilderde zich, hoezeer de lagen zijner vijanden zijne uitzigten benevelden, in de toekomst de fchaduwbeelden van genoegen, die hem dit telgje hopen deed.

*

Naadat de jongſte zoon van WILLEM den Ien. bijna vijf maanden geleefd had, ontving hij, bij zijnen doop, de naamen van FREDERIK HENDRIK, naar de Koningen van *Deenemarken* en *Navarre*. De Staaten van *Holland*, *Zeeland* en *Utrecht* ſtonden als getuigen over de bediening dezer plegtigheid. — Naa den afloop derzelve, en als de ſtaatelijke gelukwenſchingen voorbij waren, bevondt zich WILLEM de Ie. alleen met zijne Gemaalin, en ſmaakte voor eenige oogenblikken de genoegens eener huisſelijke gemeenzaamheid, te dierbaarer voor Vorsten, omdat zij zeldzaamer kunnen genoten worden. Een heldere lach van genoegen ontfronſelde de rimpels op het mannelijk gelaad, en hij zag, hoe zijne vrolijkheid den ernst, op het gelaat van LOUISE zwevenden, niet verdwijnen deed; dit gaf oorzaak, dat hij met eene tedere bezorgdheid vroeg:

Wat deert u? mij dunkt gij zijt in een' ſomberen luim.

LOUISE.

Ô! De plegtigheid van dezen dag heeft misſchien een' diepen indruk op mijnen geest gemaakt. Wanneér 'er eene zaak van aanbelang in mijn leven plaats heeft,

heeft, dan erinner ik mij alles, wat 'er al gebeurd is; en behoef ik u dan te zeggen, dat ik mij tooneelen voor den geest haal, die een kloekmoediger hart, dan het mijne, zouden doen beven. ô Welke denkbeelden reezen 'er in mijnen geest, toen ik onzen dierbaaren zoon door den doop het Genootschap der Christenen zag inwijden: ten overstaan van zo veele honderden getuigen. Hoeveelen dacht ik, onnozel jonkske! staaren u hier aan, die u misschien, in later tijd, zullen beschouwen, als den vriend en verdediger uws Vaderlands, of u misschien onverdiend aangrimmen, als het lot u tegenloopt, als of gij het Vaderland verraaden hadt. Hoe ongelukkig is het lot van de Vorsten, hoe ongelukkig dat van hunne kinderen!

WILLEM.

't Is niet onnatuurlijk, dat zulke gedachten in uwen geest opkomen, mijne dierbaare! maar alles heeft op deze waereld zijne wisseling. Is het niet even mogelijk, dat het lot van dit land genoegen en vrede zijn zal. De Mensch is voor de toekomst te veel bezorgd. 't Is waar somtijds is het, of geheele geslachten aan een noodlot van jammer onderworpen zijn; maar ook dikwerf schijnt het in het einde vermoeid van den mensch te vervolgen, en al het onheil verandert eensklaps in geluk. Misschien, LOUISE, dat mij, door zoveel rampen jaar aan jaar geschokt, een vreedzaame en rustige ouderdom verbeidt. Misschien, dat als ik

eerlang het bewind der zaaken, als Graaf, in handen heb genomen, de zaken een ſpoediger en eenpaariger gang gaan.

LOUISE.

Misſchien! maar ook deze ſtand der zaken bekommert mij meer, dan gij bezeft. De magtigſte ſtad des Lands en eenige Provincien kanten zich nog tegen uw oogmerken. En ach! 'er zijn in een Gemeenebest, maar weinige ſtappen noodig, om de met jaaren zorg en opoffering verkreegen liefde in één oogenblik te verliezen. Sedert PHILIP's heeft het Nederlandſche volk een' hevigen afkeer opgevat tegen Graavelijke Regeering. Ik ducht, dat uwe vijanden nieuwe ſtoffe zullen vinden, om uwen naam te bekladden, en uwe achting te ondermijnen.

WILLEM.

Overal immers geeft mij het volk den naam van *Vader Willem*, en, ſchoon ik veele vijanden heb, de liefde, die mij door veele der Landzaaten word toegedragen, is mij een waarborg tegen de pijlen van den laster. Ik geloof, dat niemand, die mij recht kent, twijfelt aan mijne liefde voor het Volk dezer Gewesten. Zij noemen mij vader; en geloof mij, ik bemin hen als mijne kinderen. De beste vader dwaalt wel eens in de middelen om zijne kinderen gelukkig te maaken... Misſchien dat ik ook dool... maar mijn hart, LOUISE...

LOU-

LOUISE.

Ô Ik verdenk u niet; mijn waarde! maar het menschlijk hart is zo zwak... De Vorsten verbeelden zich dikwerf, dat de uitbreiding van hun gezag tot de uitbreiding van het heil des volks ſtrekt. Hoe dikwijls word aan baatzucht toegeſchreven...

WILLEM.

Ô Van baatzucht zal mij het Nederlandsch volk nooit verdenken... Ik behoef het immers voor u niet te verheelen, dat de ſtaat mijner bijzondere zaken aller ongunſtigst is. Wat heb ik niet voor de zaak van dit Volk opgeofferd — wat genoten? Bij u, mijne LOUISE! bij u durf ik mij inegelijk beroemen, dat ik deele in het lot van zoveele voorſtanders der vrijheid van *Rome* en *Griekenland*; in eene armoede... die ik mij niet ſchaame, omdat zij eerlijk is...

LOUISE.

Ja van baatzucht zal u elk onbevooroordeelde vrijpleiten, maar het aanvaarden van het hoogſt gezag...

WILLEM.

Ik verſtaa u... Gij ducht, dat men mij van heerschzucht beſchuldigen zal. 't Is niet mogelijk lieden in mijnen ſtand geplaatst recht te beoordeelen. Geloof mij: ik gevoel, wat ik bij den ſtap waage... En LOUISE! zo het al eens ware, dat ik door de ſpoor der eerzucht gerijkeld... zou dan een volk,

waarvoor ik zo veel gedaan heb, niet te dankbaar zijn...

LOUISE.

ô Mijn dierbaare! kunt gij, die zoveel gezien hebt, u een oogenblik verbeelden, dat zich de dankbaarheid van een volk zo verre zou uitſtrekken, dat het de menschlijke zwakheden zijner Vorſten vergeven, of zelfs ten beste zou uitleggen... Het volk kan niet dan zegenen of vloeken; niet dan hozanna of kruist hem roepen. ô Zo gij niet te ver gegaan zijt, om te rug te keeren, overweeg dan nog, wat u te doen ſtaa... En, zo het heil des volks zulks niet beſlist... laat dan de eerzucht, die uw hart ſchijnt te prikkelen, de ſchaal niet doorſlaan... zij is eene zo gevaarlijke raadsvrouw der Vorſten, ſchoon zij eene goede gezellin der helden is...

WILLEM.

Is hét lot der Vorſten en Grooten niet bij uitſteekendheid ongelukkig?...

LOUISE.

Vader COLIGNY zeide dikwerf... De eérlijke ſtaatsdienaar, mijne kinderen, voelt zich een zo groot gewigt van pligten op de ſchouders drukken dat hij onder hetzelve een kommervol en angſtig leven leidt. Maar een Vorst, die zijne pligten betracht, is een ſlaaf van zijn volk te achten. Hij moet de ſtem van alle hartstogten ſmooren, en zo hij één oogenblik het oor ſluit voor de ſtem van het heil des algemeens, dan ſtaan 'er duizende verſpieders op

de

de wacht, om dat zwak oogenblik aan zijn geheel volk, ja aan de ganſche waereld te verkondigen. — En hoeveelen loeren op u, mijn vriend! om den minſten misſtap, als een' gruwel uit te krijten... In het midden van hoeveele vijanden leeft gij, die uw dierbaar leven belagen... Dagelijks... ô meer, dan dagelijks ducht ik, dat u de een of ander verraader het dierbaar hoofd zal treffen...

WILLEM.

Gij kent mijne gevoelens... Beminnelijke LOUISE! zo de vrees voor den dood mij langer bekend ware zou ik onwaardig zijn, die plaats te bekleeden, waarop ik reeds lang geſtaan heb...

LOUISE.

Ik weet, mijn vriend! dat gij onverzaagd uw lot het hoofd biedt... maar, ach indien dit uw lot vroeg of laat ware, vergeef het dan der eerzucht eener Echtgenote, dat zij dan wenſchen zou, dat gij met den eerlijken naam van Vader des Vaderlands in het graf daalde. Dan, dan zou het mij dubbel jammeren, dat uwe laatſte ſtappen iets dubbelzinnigs aankleefde.

WILLEM.

Uwe liefde ontroert mij... ik ken in die edele vrije taal geheel de dochter van den ongelukkigen Admiraal COLIGNY: en hoe wensch ik mij geluk dat het God behaagd heeft, bij een Gemaalinne van eene zo edele denkwijze mij eenen zoon te geeven. Waarlijk door den treurigen loop van ons geſprek

hebt gij mij een deelgenoot van uwe ſomberheid gemaakt. En 't is in die ſomberheid, mijne dierbaare! waarin mij het beeld des doods als tegenwoordig voor mijnen geest ſtaat, dat ik u ſmeeke (*En hier vatte hij met den hoogſten ernst de hand van* LOUISE) dat ik u bezweere bij de liefde, welke gij mij toedraagt, dat gij het dierbaar pand der liefde, dat heden de kerk van Christus is ingewijd, dat gij misſchien mijnen laatſten zoon, het zij mij een natuurlijke dood wegrukke, het zij een geweldige ſlag mij ontijdig van het leven beroove, opvoedt in die edele gevoelens, welke hem, zo al niet een gelukkig en bemind Vorst, althans, en dit zegt niet minder, een braaf en groot man zullen maken... Neemt gij, LOUISE, deze mijne bede van mij aan, als of ik ze met ſtervende lippen deed.

LOUISE (*met diepe ontroering.*)

Weinig dacht ik, dat mijne ſomberheid zo beſmettelijk zou geweest zijn... ô hoe ontroert gij mij... kunt gij een oogenblik twijfelen, of LOUISE DE COLIGNY... neen! neen! gij twijfelt niet... ik zweer u bij dezen handdruk, die in waarde duizend eeden overtreft, dat zo ik, dat God verhoede, zo ongelukkig ware, van als weduw agter te blijven, ik alle die kragten inſpannen zal, welke mij God gegeven heeft, om aan onzen dierbaaren zoon (ô hoor hem van verre op den arm van EMILIA lachen als of hij reeds der liefde zijner ouderen bewust ware) om aan dat dierbaar kind eene opvoeding te ge-

geven, die hem zijne voortreflijke voorouders, die hem bovenal zijnen vader waardig maakt.

Hier opende de kamerjonkvrouw EMILIA de deur van het vertrek, waar zich de vorstlijke Echtgenoten bevonden, en eindigde een geſprek, dat zo diepe ſpooren agterliet in het hart van LOUISE.

*

Naa het verloop van weinige weken, het Hofgezin zich nog te *Delft* bevindende, en in het St. Aagten Klooster onthoudende, ging de Prins op den 10den van Hooimaand, des jaars 1584, tegen den middag met LOUISE na de eetzaal. In het heen gaan vroeg een man in ſlechte kleeding aan den Prins om een Paspoort, met een gelaad, dat duidelijk verbaasdheid kenteekende, en eene bevende ſtemme.

Naauwlijks waren zij op de eetzaal gekomen, of LOUISE, die haar oog op dien man, zo uit hoofde van zijn afzigtelijk gewaad, als ontſtelde houding had laten vallen, vroeg haaren Gemaal, terwijl zij zich aan tafel ſchikte:

Wie toch is die man met dat ſlecht opſlag van oogen?

WILLEM.

't Is een zekere GUION, die een paspoort begeert, dat voor hem gereed gemaakt word. Ik heb den man reeds menigwerf geſproken. Hij bevindt zich in bekrompen omſtandigheden, en is een ſlachtoffer der vervolging om den Godsdienst. Zijn Vader is te *Beſançon*, uit hoofde van zekere poging, door hem ten voordeele der Hervorming ge-

gedaan, omgebragt. Meermalen heb ik hem in de kerk gezien. Ook heb ik mij van den man bediend en na *Frankrijk* gezonden aan den Heer SCHOONEWAL, die daarheen reisde, om den Hertog van *Anjou* een beſluit van de Staaten bekend te maaken. Hij was het, die mij, te bedde liggenden, de tijding van den dood van den Hertog van *Anjou* gebragt heeft. Ik weet niets ten nadeele van dien man. ô De armoede heeft eene afzigtige gedaante.

LOUISE.

't Is mogelijk, dat ik mij omtrent den man bedrieg... maar hij zag, als iemand, die een ſchelmſtuk had uitgevoerd, of die een booze daad in den zin heeft.

WILLEM.

Mevrouw! die te agterdogtig is, maakt zich zelven ongelukkig... Ik heb wel achting voor het ſcherpzigtig oog der Vrouwen; maar die kunst is toch bij lang na niet onfeilbaar.

LOUISE.

Ik erken het, mijn waarde! maar het heeft mij ſomtijds berouwd, dat ik 'er mij niet op verlaaten heb. De natuur ſchijnt toch op het gelaad van ſommigen een' ſtempel gedrukt te hebben, om de naasten bedachtzaam te maken.

WILLEM.

ô, Als gij mij eens gekleed zaagt in den ſlordigen

ging. Alles ijlt om den ongelukkigen Vorst bij te ſtaan. Hij word na de eetzaal gedraagen. LOUISE DE COLIGNY, 's Vorſten Zuster de Graavin VAN ZWARTSENBERG, hoe dodelijk ontſteld, naderen — en de laatſte den hopeloozen toeſtand haars Broeders ziende, treedt tot hem, met een' godvruchtigen ernst en vraagt hem, met een afgebroken ſtemme: „ Lieve Broeder! beveelt gij uwen geest niet in de handen van JESUS?..." Ja, is het antwoord, en het laatſte woord van den ſtervenden Vorst...

Een kreet van rouw word nu door het Hofgezin aangeheven — en de doodlijk bedroefde LOUISE DE COLIGNY, na een oogenblik met een verſtomde droefheid het lijk van haaren Gemaal aangeſtaard te hebben, zinkt in de armen van de Graavinne VAN ZWARTSENBERG, die haar met behulp van eenige Hofjuffers wegleidt... Uit haaren zwijm bekomen, barst zij, in het midden van haar bleekbeſtorven gezelſchap, in een' vlood van traanen uit; zeggende: ô mijn dierbaare! hadt gij geloof geſlagen aan mijnen angst, toen wij ter tafel gingen. Die GUION is zeker zijn moordenaar... Gij zwijgt, mijne vriendinnen! Gij zwijgt.

ô

overgehaald, om dezelve als eene geſchiedkundige waarheid te omhelzen, ſchoon het zeker in dit geſchrift voor mij over genoegzaam is, dat dit zeggen over het algemeen voor waarheid gehouden word.

ô Waar mede zult gij mij ook troosten; voor de tweede maal zie ik mijn door een' afgrijslijken moord Weduwe... ô TELIGNY! ô ORANJE! beide uit mijne armen geſcheurd... Gij zwijgt ook, mijne Zuster, Zuster van dien dierbaaren geſtorvenen...

GRAAVIN VAN ZWARTSENBERG.

Gij zegt wel, waarmede zullen wij, die zelve zo veel troost behoeven, waarmede zullen wij u troosten!...

LOUISE.

Waar is mijn FREDERIK... breng hem hier, die ongelukkige Wees... hij is het dierbaar pand, mij van mijnen Echtgenoot overgebleeven. (*Het kind door een der kamermaagden gebragt zijnde, vat zij het met drift haar uit de armen, en ſnelt, ondanks de beden van haar Zuster en het Hofgezin, na het vertrek, waar het zielloos overſchot van* WILLEM *nederligt.*)

Het lijk genaderd met het onnozel kind, dat vruchteloos zijne lagchjes verſpilde, barst zij uit: „ Dáár, dáár onnozel kind, dat uw verlies niet bezeft, dáár ligt uw braave Vader, door de boosaartigheid en haat geſlacht... ô Gij zult hem nooit kennen, dien beminnelijken. Nooit zal hij voor u die wakkere en vriendelijke oogen weder openen. Nooit zult gij uit dezen verſtijfden mond leſſen van grootmoedigheid — rechtvaardigheid en gematigdheid ontvangen... 't Is aan *Spanje*, 't is aan *Rome* gelukt, ô mijn dierbaare Echtgenoot!

u uit mijne armen, uit de armen van een u liefhebbende Natie te rukken. ô FREDERIK! derft gij uwen Vader — het geheel Volk van Nederland derft tevens in hem een' vader.. een redder... Waarom, waarom moest ik dezen nieuwen ſchok ondergaan?... ô Had ik aan uw zijde geſtaan, dierbaare Gemaal! toen dat monſter na het pistool greep: ik zou u bedekt hebben als met een ſchild... Nu... Nu... Moet ik u overleven...

GRAAVIN VAN ZWARTSENBERG.

Matig uwen rouw, mijne Zuster! 't Is de wil van God, dat gij zult overblijven; overblijven, om dit dierbaar kind op te voeden.

LOUISE.

Misſchien op te voeden in de deugden zijner Vaderen, opdat hij ook eenmaal het ſlachtoffer van gevloekte ſtaatkunde worde... Ongelukkig kind! waarom heb ik u het licht geſchonken?

Terwijl zij nog ſprak, drong 'er een gerucht door: — Hij is gevat — Hij is gevat die booswicht... GUION, de moordenaar... Bij de Veſt zich te water meenende te begeven, is hij gevat...

LOUISE, (*met een' ijslijken glimlach.*)

ô Wat baat het nu, dat gij juicht, dat hij gevat is; had men den booswicht op vermoeden gegreepen, toen ik den moordenaar, nog van het gruwelijk ſtuk zwanger, reeds uit zijne oogen las; dan... Dan... Zoudt gij nog leven, dierbaar man! —

EEN DER DIENAAREN.

De booswicht had zich met twee pistoolen gewapend...

LOUISE.

ô Had hij het tweede op mij gelost — ik zou geen getuigen geweest zijn van dit ijslijk schouwspel... Misschien, misschien is dit het voorspel van een' gruwelijken nacht, die volgen zal... Zo, zo, mijn grijze Vader COLIGNY!... zo sneuvelde gij... zo, eeuwig onvergeetbaare TELIGNY! en de ijslijke nacht van moord en gruwelen volgde... Breng mij van hier... Verberg mijn FREDERIK... Misschien dat 'er moordenaars op de been zijn... Verberg mijn FREDERIK... Misschien zouden zij hem ook maar slachten... 't Word alles rondom mij duister... ô God! waar zal ik mij verbergen... Ik wandel door de schimmen van mijne vermoorde Echtgenoten!... Ik zie mijnen geslachten Vader!... ô God! ben ik alleen geboren om ongelukkig te zijn!

*

Naa-

Naadat een akelige nacht den ijslijken dag gevolgd was voor de Vorstelijke Weduwe — en haar moê gefolterde geest eenige oogenblikken door eenen verdovenden ſluimer was afgebroken, waaruit zij door een' vrezelijken droom ontwaakte, zag zij den vroegtijdigen dageraad door de glazen van haar ſlaapvertrek dringen. Haare oogen weigerden meerder traanen te ſtorten, en afgemat door de bitterſte droefheid, beurde zij zich op haar leger op, en de oogen na den aanbrekenden dageraad ſlaande, boezemde zij uit:

„ Zo, ô mijn God! zie ik den dag aanbreeken, dien mijn Echtgenoot niet aanſchouwen mag... Wat 'er op deze waereld, dit tooneel van verwisſeling, gebeure, uw zon, ô God! gaat even vrolijk op over de hoofden der ſtervelingen... Naa eenen nacht, zo vol onrust, zo vol ijslijke beeldtenisſen, ſtort uw licht zelfs vertroosting in dit diep bedrukt gemoed... Ja, groote God! die uw licht laat opgaan, gij zijt een vriend der Weduwen... een Vader der Weezen... Tot wien, ô God! tot wien dan u, zal ik ongelukkige mij wenden.... Gisteren, door den ſchrik overmand, vergat ik u in de overmaat mijner ſmarte. Vergiffenis, goede

Vader van het menschdom, vergiffenis ſmeek ik u... Ik, die door zoveele ondervindingen te wijs moest geworden zijn, om mij op het nietig leven van ſtervelingen te verlaten, hoopte dwazelijk eene reeks van jaaren te ſlijten met den waardigen man, gisteren.... (*hier brak zij voor eenige oogenblikken door bittere droefheid af.*) Ik hoopte een eeuwig geluk in het ſtof... ik vertrouwde zorgloos op een' rietſtaf, die in één oogenblik verbroken is... ô Hij, die mij zo dierbaar was, viel — viel als een ſlachtoffer des verraads. — Bitter... Onuitſprekelijk bitter is de lijdenskelk, dien ik drinken moet... Nu zal hij niet weder opſtaan, die ſchrandere, die arbeidzaame, die rustloos werkzaame vriend des Volks... Een plotslinge ſlag heeft hem getroffen — hij ligt daar neder — en rust van zijnen arbeid... Hij rust... Ja hij rust... En ik wensch hem weder te kunnen opwekken uit den doodſlaap... Waarom? — Opdat hij van nieuws de loopbaan, de moeijelijke loopbaan des levens, die hij dusverre met zo veel glans had afgeloopen, zou aanvangen... Dat hij op nieuw het doelwit zijn zou van den haat zijner openbaare, van den laster zijner heimelijke vijanden.. Neen! dat wenscht mijn hart niet... Wensch ik hem terug voor het Volk van Nederland, dat in deze hachlijke oogenblikken een zo ervaren hoofd behoeft? Wensch ik hem terug voor mijnen zuigeling... Zijt oprecht, LOUISE!... Dat uw hart getuige, als in de tegenwoordigheid van den Al-

wee-

weetenden... Neen! neen! ik wensch hem, als mijnen Gemaal terug, om de zalige oogenblikken te' vernieuwen, waarin hij, de zorgen van den Staat verzettende, geheel opgeruimd, geheel mijn boezemvriend, geheel mijn Echtgenoot was... Eigenbatige als ik ben... Kleine ziel... Beweent gij niet in uwen gemaal het gemis uwer eigene genoegens? Misgunt gij, om die weinige oogenblikken van vreugde, waarin misschien zijne vrolijkheid meer een pligtspleging aan uw gezelschap was, hem de rust, die hij nu smaakt naa een leven zo vol kommer, zo vol gevaaren... ô God! In welk een voor mij vernederend licht zie ik mijne droefheid over den waardigen man, die, onder de toelating uwer Voorzienigheid, mij zo plotslings ontrukt is.... Weg, weg eigenbatige liefde! Zegepraal over uwe zwakheid, LOUISE! — Laat uw rouw van een edeler soort zijn — dat gij met het Volk van Nederland eenen Vader beschreit — en als de Moeder van dat Volk, den Zoon, die u Gods liefde schonk, opvoedt tot eenen waardigen navolger der verheven deugden van eenen zo voortreflijken Vader..."

Met deze gedachten vervuld, overweldigde haar de slaap voor eenige oogenblikken, die door het naderen van een haarer Hofjuffers werd afgebroken... ô Waarom verstoort gij mijnen slaap, EMILIA!... Welk een zalig genot... Ik zag in een zagt verlichte wolk, mijnen dierbaaren ORANJE...

je... Nimmer, nimmer zag ik zijn gelaad zo kalm, zo vriendelijk... Ik had mijnen FREDERIK in mijnen arm... Een zagt fluisterende ſtem rolde van zijne lippen... LOUISE! LOUISE! ſchrei niet... (en met een wijzende op ons kind) Hij zal gelukkiger zijn dan wij... Maar nu, nu zijn wij boven de rampen der aarde verheven... Ik zag op en het ſcheen mij toe, dat ik mijnen TELIGNY, dat ik Vader COLIGNY op eenen afſtand beſchouwde. — Neem ons tot u — neem ons met u bid ik — en het was of hij zijne armen uitbreidde... toen ik ontwaakte uit eenen droom, genoeglijker, dan het heuchelijkst ontwaken.

*

De

De dag naa 's Vorsten dood, werd zijn lichaam gebalsemd plechtstaatig op een eerebed ten toon gesteld, opdat aan het diep bedroefd volk gelegenheid zou gegeven worden, het zielloos overschot van den verdienstelijken man te beschouwen, die met zo veel rechts den eerenaam van Vader des Vaderlands droeg. Voor dat egter aan het algemeen de toegang tot het overblijfsel van dezen waardigen man gegeven werd, begaf zich de Vorstin Weduwe met haare Zuster, MAURITS VAN NASSAU, en de Dochters van den overleden Prins, die zich in *Delft* bevonden, na deeze verblijfplaats der treurigheid. Eene stille weemoedige droefheid heerschte in de treurzaal. Den anders zo moedigen en levendigen MAURITS rolden op het gezigt van het lijk zijns Vaders de kinderlijke traanen uit de oogen. — De jeugdige Princessen nu geheel Weezen versmolten in bitteren rouw — terwijl LOUISE DE COLIGNY met eene sprakelooze treurigheid het overschot van haaren Gemaal aanstaarde; MAURITS greep zij eindelijk bij de hand, en, terwijl haare oogen van traanen zwollen, zeide zij, met een' nadruk, die hem tot het binnenste van zijn hart drong; Volg de deugden van hem na;

en eenmaal zullen ook traanen van een dankbaar geſlacht, van een dankbaar Volk vlieten, wanneer gij als een roerloos lijk daar neder ligt... Thans, thans mijn Zoon! geeft uw Vader daar rekenſchap van zijne liefde jegens dat Volk, daar, waar hij geen Vorst meer is, maar met den geringſten Ingezeten voor den throon van God gelijk ſtaat...

De treurzaal met haare Kinderen en Zuster verlaten hebbende, zonderde zij zich af in haar kabinet met haare Zuster ZWARTSENBERG, en ving op eenen toon van zwaarmoedigen ernst aan:

Lieve Zuster! Tot aan het graf toe, tot aan het graf toe volgen de ijdelheden de Vorsten na.

GRAAVIN VAN ZWARTSENBERG.

Niet alleen de Vorsten, mijne Zuster! maar alle ſtervelingen kleeft de ijdelheid aan tot in het graf; ik heb met dezelfde gevoelens, als gij, de ijdele praal aanſchouwd, die het lijk van uwen dierbaren Gemaal omringt...

LOUISE.

O Hoe walglijk is voor de waare droefheid een ſchouwtooneel van rouw, dat men den onwaardigſten, zo wel als den waardigſten Vorst, zo wel den verdrukker des Lands, als den vriend des Volks, en den vader des Vaderlands kan oprichten... Geloof mij, ook in dit oogenblik, misgun ik aan de armoedige Weduw die uuren van eenzaame ſtille droefheid, die zij tot het oogenblik, dat haar Echtgenoot uit haar huis word weggedragen

gen, bij zijne overblijffels weenen mag. Wellust, wellust zou dit voor mijn' treurigen geest zijn..., maar ook hiervan ben ik verſtoken..., Pligtplegingen, zonder tal, zullen deze dagen mijn deel zijn, pligtplegingen, nu eens met een lastige ſtaatelijkheid volbragt, waarvan dikwerf de welmeenendheid of valschheid een raadſel is... Ja mijne Zuster! ik zal er zien naderen, die met het masker eener treurigheid hun van vreugde juichend hart bedekken...,

GRAAVIN VAN ZWARTSENBERG.

Veelen egter, zeer veelen, mijn waarde Zuster! de meesten zullen met een' diepgaanden rouw bezield zijn. Het geheele Land is thans in rouwe om den waardigen overledenen. Heden had eene mijner Kamerjuffers in de Stad op onderſcheidene plaatſen geweest —— en op aller aangezigten waren ſchrik- en ſombere treurigheid te lezen. Zelfs de kinderen op de ſtraat zagen treurig en fluisterden elkander in, Vader WILLEM is dood. — Waar zij de huizen binnen trad, heerschte eene bedruktheid, als of het hoofd des huisgezins geſtorven was. In 't kort, met deze woorden eindigde zij, geheel de Stad ſchijnt een ſterfhuis — en geen wonder, allen —, allen hebben hunnen Vader verlooren. Laaten 'er dan vrij eenige weinige ſtaatkundige veinsaarts zijn, die, door hun eigenbelang en zucht na eigen grootheid verbijsterd, het geluk des Vaderlands voorbij zien, en onder den valſchen rouw

hunne dwaaze vreugde verbergen; het geheele Volk zal eensgezind den dood betreuren van mijnen Broeder en die algemeene rouw is toch eene pligtpleging, die u aangenaam zijn moet.

LOUISE.

Aangenaam is mij die zeker... Omdat ik meer dan zo veele anderen, die met ons ſchreijen, de waardij bezef van het verlies, dat Nederland in hem lijdt... Maar aan wat ſtoorenisſen blijft egter mijne droefheid niet blootgeſteld?...

GRAAVIN VAN ZWARTSENBERG.

Stoorenisſen, die u misſchien nuttig zullen zijn, om niet in eene weemoedige droefheid weg te kwijnen... Maar, ik zie CHARLOTTE naderen... Zij ſchreit... Zij draagt den hond van haaren Vader in haaren arm...

LOUISE.

Wat deert u?... mijn lieve CHARLOTTE! —

CHARLOTTE.

Ach, Mevrouw! zou ik niet ſchreijen; dat lief dier, dat altijd bij Vader was, dat Vader zo lief had... Wil noch eeten noch drinken... Een der Stalknechts heeft mij gezegd, dat hij, ſedert gisteren, ſedert dat de Prins is dood geſchoten, niet gedaan heeft dan beangst rondom loopen; tusſchen beiden ellendig huilt, en wat men hem aanbiedt van eeten of drinken, hij het weigert te gebruiken... En anders was hij zo blij en vriendelijk als men hem

hem ſtreelde... Maar nu, ſchoon ik hem heb opgenomen, geeft hij geen bewijs van vriendſchap.

LOUISE (*den hond ſtreelende.*)

Trouw dier! getrouwer dan zo veele Vrienden onder de menſchen! — Gij geeft ontwijfelbaare bewijzen van gehegtheid aan uwen meester. Gij waart het, die toen de Prins, geen kwaad vermoedende, bijna door zijne vijanden overrompeld was, hem door gehuil en geſtreel deedt ontwaken. — Nu is het hem niet gelukt zijnen dierbaaren meester te beſchermen...

CHARLOTTE.

Maar wanneer hij niet eet of drinkt, dan zal hij zeker ſterven.

GRAAVIN VAN ZWARTSENBERG.

Lieve Nicht! Meer voorbeelden zijn er, dat de trouw der honden zich zo verre heeft uitgeſtrekt, dat zij op het graf, op het lijk hunner meesters, ſtierven.

CHARLOTTE.

Geduurig loopt hij naar de treurzaal, om bij 's Vaders lijk zich neder te leggen, en de wacht is reeds meermaalen genoodzaakt geweest hem weg te drijven.

LOUISE.

Ik zal last doen geven, dat zij hem niet langer afweeren. Dat hij zich aan de voeten van zijnen beminden meester nederlegge, en daar een beeld van oprechte treurigheid zij voor de oogen van hun,

die

die meer dan hij, door den dierbaaren overledenen beweldaadigd, misschien met den grimlach der vreugde in het hart, terwijl een gemaakte rouw zich op het gelaad vertoont, de overblijfsels van uwen Vader beschouwen.

CHARLOTTE.

Zouden 'er zulke menschen in dit land zijn?... (*terwijl zij dit sprak, wrong zich de hond los en liep weder ter kamer uit*) Maar zie daar! Hij, die anders de vriend van ons allen was, verlaat ons weder. Zeker... Zeker zal hij weder zijn best doen, om met het Volk, dat in de treurzaal dringt, in te sluipen... Dat wel gebeuren zal, want de toevloed van volk is ontzettend groot. Door een der bovenvensters heb ik gezien, hoe eene menigte volks, mannen, vrouwen, kinderen, aanzienlijken en geringen, zich beijverden, elk om de eerste te worden toegelaten... ô Allen, allen, die ik er weder heb zien uitkomen, schreiden, zodat het mij eindelijk zo weê om het hart werd, dat ik het gezigt niet langer kon uitstaan.

GRAAVIN VAN ZWARTSENBERG.

Hoort gij wel, LOUISE! uit den mond der eenvoudige en niets kwaads vermoedende kindschheid, hoe gij u een te zwart schilderij vormt van het Volk van Nederland...

LOUISE.

ô Ieder blijk van liefde en achting aan mijnen dier-

dierbaaren ORANJE is balsem in de wond mijner droefheid. Zelfs de rouw van den hond over zijnen goeden meester ſtreelt mij.

Intusſchen naderde een Kamerdienaar met bericht, dat eenige Afgevaardigden uit de Staaten van Holland zich in de Voorzaal bevonden, om een plegtig rouwbeklag aan haar af te leggen, en LOUISE begaf zich met haare Zuster na een ander vertrek, waar zij de plegtige bezending van 's Lands Staaten verbeidde.

*

De

De Vorſtin Weduwe zonderde zich naa de begravenis van haaren Gemaal van het Hofgewoel af, met eenige weinige Hofjuffers zich nederzettende op een Landgoed buiten *'s Haage*. Met veel aandoening zag zij de ontluikende lichaams- en zielsvermogens van den jongen FREDERIK. De eerſte levensjaaren verliepen zonder eenige aanmerkelijke lotgevallen. Prins MAURITS zijnen Vader opgevolgd, gaf vroegtijdig blijken van die krijgskundige bekwaamheden, die hem daarnaa tot een der beroemdſte Veldheeren van zijnen tijd, en zijn leger tot een Krijgsſchool der helden van *Europa* verhieven. Dagelijks liepen de geſprekken over den heldhaftigen aart van den jeugdigen MAURITS. En het was voor den jongen FREDERIK reeds wellust, wanneer hij, als ſomtijds MAURITS zijne Moeder een bezoek gaf, hem op den ſchoot geſprongen, met den knop van deszelfs rapier ſpeelde, en zo MAURITS al boertende hetzelve ontblootte, blonken zijne jeugdige oogen van een heldenvuur, dat als vonken affchoot op het ſtaal, het geen hij naderhand met zoveel roems zou zwaaijen. LOUISE DE COLIGNY zag met tedere bezorgdheid, reeds den edelen aart van haaren Zoon, bezeffende, hoe hij, daar nog zoveele zwaare

ſtrij-

ſtrijden tegen *Spanje* moesten geſtreeden worden, zich eerlang van haar moederlijk hart zou losſcheuren, om op het voetſpoor van zijnen Vader aan de zijde van MAURITS te ſtrijden.

Vooral ontwikkelde zich de geestneiging van FREDERIK, toen, terwijl hij als een knaapje ſpeelde, OLDENBARNEVELD, die groote Staatsman, en medegrondlegger der Vaderlandſche Vrijheid, zich bij zijne Moeder liet aandienen.

OLDENBARNEVELD.

Duid mij niet kwaalijk, Mevrouw! dat ik mij eenigzins ontijdig heb laaten aanmelden... Een gebeurenis van groot belang voor den Staat moet gij van mij weeten, eer gij die van een ander verneemt...

LOUISE.

Ik hoop niet, dat den lande iets nadeeligs zal bejegend zijn. Is MAURITS...

OLDENBARNEVELD.

Vrees niet; ik kom u iets heuchelijks berichten. MAURITS is meester van *Breda*.

LOUISE, (*haare handen vouwende.*)

God zij gedankt... ô Had mijn ORANJE dit mogen beleven...

FREDERIK HENDRIK, (*de ontſteltenis zijner Moeder beſpeurende.*)

Wat is het... wat ſcheelt Moeder, Mijn Heer! — wat zegt ge van broeder MAURITS?

OLDENBARNEVELD.

Ik breng uwe Moeder eene tijding, een nieuws; dat

dat haar verheugt. Uw Broeder MAURITS heeft *Breda*, een Stad van veel belang voor dit land, ingenomen.

FREDERIK.

Ô Ik wenschte, dat ik 'er bij geweest ware. Zijn 'er veel Spanjaarden dood?

OLDENBARNEVELD.

Verſcheiden zijn 'er omgekomen: maar een zegepraal is niet grooter, omdat zij veel bloeds kost...

LOUISE.

Breda in onze handen. Meld mij toch iets van de omſtandigheden.

OLDENBARNEVELD.

Gaarne, zeer gaarne... Vooral om dat dezelve zo merkwaardig zijn, dat zij zeker in de Jaarboeken van dit Volk een aanzienlijke plaats zullen beſlaan, die de aandacht van oud en jong tot zich zullen trekken. Prins FREDERIK, hoe jong, zal zelfs met oplettendheid na het verhaal luisteren. (*Inmiddels was de jeugdige Vorst aan de zijde van* BARNEVELD *komen ſtaan.*)

LOUISE.

Luister dan... FREDERIK! met aandacht, na het geen mij de Heer BARNEVELD verhaalen zal.

OLDENBARNEVELD.

LANZAVECHIA is Bevelhebber van *Breda*, maar dikwijls is hij afwezig, uit hoofde dat de Hertog van *Parma* hem tot Bevelhebber van *Geertruidenberg* heeft aangeſteld, en meermaalen bij het

het aanleggen van de Vestingwerken zijne tegenwoordigheid vereischt word. Zo die bekwaame en oplettende Krijgsoverſte zich in *Breda* bevonden had, zou MAURITS niet zo gemakkelijk de Stad bemagtigd hebben. Wanneer LANZAVECHIA afwezig was, droeg hij zijn bevel over de Stad op aan zijnen Zoon PAULUS ANTONIUS. Deze Jongman gaf geen acht op het behoorlijk onderzoeken der ſchepen, die van tijd tot tijd te *Breda* kwamen. Dit viel bizonder zekeren Turfſchipper ADRIAAN JANSZ. VAN BERGEN in het oog, die langen tijd aan het Kasteel turf geleverd had. Deze man had den inval van eenig Krijgsvolk onder de turf te verbergen, en alzo in het Kasteel te brengen. MAURITS kreeg hier toevallig kennis van, en deze deelde mij dit ſtuk mede.. Wij overwogen de gevaaren, maar vonden de geheele toedragt zo gunstig, dat wij beſlooten KAREL HERAUGUIÈRE, een' onderneemziek en dapper man, met zeventig uitgekoozen ſoldaaten in een turfſchip derwaards te zenden. Te *Zevenbergen* begaf zich deze met de zijnen ſcheep, zijnde in het ſchip een zoldering van planken, die met turf bedekt werd. Door vorst en tegenwind bleven zij vier dagen vruchteloos liggen, en leeden veel koude en honger. Eenmaal verlieten zij nog het ſchip, en ververſchten zich in de ſchans van *Noortdam*, waar zij zich weder inſcheepten, en eindelijk op den afſtand van een kwartier van *Breda* kwamen,

LOUISE.

Begrijpt gij, FREDERIK! die zeventig ſoldaten zaten in een ſchip, al dien tijd in donker en in koude... Maar vaar voort, Mijn Heer!

OLDENBARNEVELD.

Zo digt bij het Kasteel genaderd, raakte het ſchip aan den grond en op zijde, en men was dus genoodzaakt het wasſen van den vloed af te wachten. Het ſchip werd intusſchen zo lek, dat de ſoldaten tot aan de knieën in het water zaten. — Het water, daarnaa gewasſen zijnde, kwam het ſchip binnen den boom. Een Korporaal onderzocht daarop zeer onachtzaam hetzelve...

LOUISE.

't Is mij onbegrijpelijk, dat zich de ſoldaten zo ſtil gehouden hebben. Immers een enkel hoeſten zou hen hebben kunnen verklappen.

OLDENBARNEVELD.

Een der ſoldaten gebeurde dit daadelijk, maar hij verzocht zijne ſpitsbroeders, dat zij hem zouden doodſteeken, om dat zij anders misſchien door hem het leven zouden verliezen. Maar geen zijner kameraads kon daartoe beſluiten; en de onachtzaamheid van den Korporaal, die het ſchip onderzocht, had het geluid niet bemerkt. Toen het ſchip de ſluis doorgeſchut was, trokken de ſoldaaten, die op het Kasteel in bezetting lagen, hetzelve binnen.

In

In den naamiddag begon men, daar 'er gebrek aan brandſtoffe op het Kasteel was, op last van den Bevelhebber, met het losſen. Dit ging met zoveel ſpoeds, dat weldra de zoldering bloot gekomen, en dus de geheele aanſlag zou ontdekt geworden zijn; zo de Schipper door eenig voorwendſel de turfdragers niet tot den volgenden dag had weeten uit te ſtellen. De Bevelhebber van het Kasteel gaf wel last, om dat hij een' aanſlag van Prins MAURITS vermoedde, dat de Schipper in *Breda* zou gaan ſlaapen, maar deze wist de Stad uit te komen, en gaf den Prins van den ſtaat der zaken kennis, terwijl de knechts, onder voorgeven, dat het ſchip lek was, ijverig aan het pompen ſloegen, om voor te komen, dat bij de ſtilte des nachts, misſchien niet eenig ongewoon geluid de ſchildwagten van het Kasteel op het ſchip opmerkzaam zou maken. In het holſte van den nacht deed HERAUGIÈRE de ſoldaaten met alle mogelijke ſtilte het ſchip verlaten, terwijl de knechts bleeven pompen. — Oogenbliklijk werd daarop de wacht van het Kasteel overvallen en afgemaakt, terwijl de overigen, die op het Kasteel in bezetting lagen, in het binnenſte van hetzelve gedreeven werden. Naauwlijks had MAURITS het ſlagen van de krijgslist vernomen, of met een gedeelte van het leger nadert hij de Stad, rukt in het Kasteel, van waar hij de Stad zodanig bedreigde, dat dezelve de plondering afkogt. MAURITS deed daarop eene ſtatelijke intrede in de Stad.

LOUISE.

Hoort gij het wel, mijn Zoon! uw Broeder heeft eene ſtaatelijke intrede in *Breda*, zijn vaderlijke erfenis, gedaan... ô, Hoe juicht mijn hart van vreugde...

FREDERIK.

En die Turfſchipper en zijn knechts... Hoe is het daarmeê afgeloopen?

OLDENBARNEVELD.

Dat vraagt gij met recht... Dezen zullen van de Staaten des Lands zeker ruime, zeer ruime beloooningen ontvangen, gelijk ook de ſoldaaten, die dat ſtout ſtuk beſtaan hebben. Hun Aanvoerder HERAUGIÈRE is door uw Broeder tot Bevelhebber van *Breda* aangeſteld.

FREDERIK.

ô Wat ſpijt het mij, dat ik nog zo jong ben... Als ik immers die ſoldaten in 't kasteel gebragt had, zou mijn Broeder MAURITS mij tot Bevelhebber hebben aangeſteld.

OLDENBARNEVELD.

Zorg niet, Prins FREDERIK! dat gij door de Staaten vergeeten zult worden, even min als door uwen broeder MAURITS. — Mevrouw! ik zie met verrukking, dat de jongſte zoon van Vader WILLEM, ſchoon hij als een ſpeelziek knaapje daarheenen loopt, reeds blijken geeft van eenen aart, waarvan het Vaderland in het vervolg heldendaaden hopen mag.

LOU-

LOUISE.

Gij begrijpt, mijn Heer! welk een vreugde dit voor mijn hart veroorzaakt; maar ik boezem hem geduurig in, dat de held, de man, die aan het hoofd van een leger ſtaat, zich op meer dan vechten moet verſtaan, dat hij de kunst van den oorlog vooraf bij beſpiegeling moet kennen, en dat hij, om de lust en de achting van zijn onderhebbende manſchap te bewaren, bedreeven moet wezen in de Geſchiedenisſen van vroegere en laatere tijden, die aan Vorsten en Staatsmannen leeren, hoe men het menschlijk hart moet leiden, en ondergaan bij verſchillende gelegenheden.

OLDENBARNEVELD.

Ik ſtem volkomen met uw gevoelen in, en ik twijfel niet, of de Prins zal zich eerst met ernst aan de beoefening der ſchoone letteren wijden. Hij bedenke vooral, dat het bij lange na niet ſchandelijk is voor lieden van Rang en voor Krijgslieden, om zich even goed van de pen, als van den degen te kunnen bedienen... JANUS DOUSA, die getrouwen Verdediger van de Stad *Leyden*, is tevens een held in de loopbaan der geleerdheid.

LOUISE.

Mijn Zoon is nog zo jong... Maar, misſchien, zo zich die groote man met zijne opvoeding belasten wilde... Ik heb reeds dikwerf in beraad

geſtaan, om hem FREDERIK eens voor te ſtellen...

OLDENBARNEVELD.

Voor alle menſchen zijn de oogenblikken der vroegſte jeugd, zodra zich de vatbaarheden ontwikkelen, hoogst dierbaar; maar bij jonge Vorsten, en wel in de omſtandigheden, waarin ons Vaderland verkeert, waarin MAURITS dagelijks aan krijgsgevaaren is blootgeſteld, moet geen oogenblik omtrent den Jongeling verzuimd worden, waarop, zo MAURITS viel, het geheel Vaderland het oog zou vestigen. DOUSA zal dit belang met mij doorzien, en gaarne de jongſte telg van Vader WILLEM onder zijne geleerd toevoorzigt nemen.

LOUISE.

Welaan! FREDERIK, om u zo ſpoedig mogelijk in ſtaat te ſtellen, om, als uwe Voorouders, het leven voor uw Vaderland in den oorlog te wagen, en opdat gij vooraf uw verſtand met de noodigſte weetenſchappen zult voorzien, zult gij eerlang met mij na *Leyden* reizen, en daar den grooten DOUSA leeren kennen.

FREDERIK.

Als ik maar ſpoedig met Broeder MAURITS in het veld mag, zal ik met dubbele vlijt mijne lesſen leeren... En als ik Officier ben, zal ik mijn Korporaals leeren, dat zij de Turfſchepen, beter dan te *Breda*, onderzoeken.

Naa

Naa eenigen tijd begaf zich LOUISE DE COLIGNY met haaren Zoon na *Leyden*, naadat zij alvoorens den Geleerden VAN DER DOES kennis van haar oogmerk had doen geeven. Ten huize van dien achtenswaardigen Vaderlander afgeſtapt, verwelkomde deze de Vorſtelijke Weduwe en den jongen Prins op de minzaamſte wijze, zeggende:

Ik verheug mij zeer, Mevrouw! dat Gij mijne wooning verkoozen hebt, om dezen dag te vertoeven, en bizonder over de reden, die u met uwen Zoon tot dezen uitſtap bewoogen heeft, met alle welmeenendheid heet ik u dus welkom in mijn huis. Welkom heet ik u, ô Vorſtelijk Jongeling! welkom in mijn huis, welkom in de goede en getrouwe Stad *Leyden*, welkom bizonder aan de Hooge School, want uit den brief van uwe Doorluchtige Moeder, heb ik verſtaan, dat het oogmerk van haare komst met u binnen deze Stad voornaamlijk is, om met mij te raadplegen over de beoefening der Weetenſchappen... Ik verheug mij...

LOUISE.

Laaten wij, mijn Heer! geenen tijd met pligtplegingen doorbrengen, die tegen mijne ge-

voelens inloopen, en boven welke de aanzienlijke plaats, die gij onder de Geleerden bekleedt, u verheft. Ik kom hier met een' Jongeling, den jongſten Zoon van Vader WILLEM. Hij blaakt reeds, hoe jong, van hetzelfde vuur, als zijn broeder MAURITS, en verlangt niets meer, dan aan deszelfs zijde voor het Vaderland de wapens te mogen dragen.

VAN DER DOES, (*de hand van* FREDERIK *vattende.*)

Dit getuigenis verrukt mij. — Jongeling! zagtjes aan beginnen deze haairen grijs te worden; ik heb ook de wapenen voor het Vaderland en voor deze Stad in het benaauwd Beleg gedragen, en dit hart klopt nog voor Stad en Vaderland, jaa tot den laatſten ſlag zal het met dezelfde drift daar voor ſlaan; maar eerlang zullen mijne kragten bezwijken, en ik te zwak zijn, om als de nood de Burgers oproept, te wapen te vliegen... ô Hoe vertroost het mij, als ik jeugdige harten door hetzelfde vuur zie ontvlammen...

FREDERIK HENDRIK.

Hoort gij, mijne Moeder! hoe blijde de Heer VAN DER DOES is, dat ik zulk eenen lust tot den Krijgsdienst heb...

LOUISE.

Ja mijn Zoon! ik hoor het, en gij kunt u dus met te grooter vertrouwen aan hem overgeven, als aan uwen leidsman... Tuſſchen mijn Zoon, mijn Heer!

Heer! en mij is een klein verſchil van gevoelens, waartoe ik u als ſcheidsman inroepe. Hij verlangt, gelijk ik begon te zeggen, niets vuuriger, dan op het voetſpoor van zijne Voorvaderen, en onder het geleide van zijnen Broeder, proeven van heldenmoed te geven. Wat mij betreft, die zoveel voor den Godsdienst en het Vaderland reeds opgeofferd heb, ſchoon ik niets waardiger in de waereld heb, dan dezen mijnen eenigen Zoon, gewillig zal ik ook dat offer aan het Vaderland brengen. Maar ik wensch, dat mijn laatſte offer ten minſten den voorigen waardig zij. Ik wenschte, dat vooraf zijn geest voorzien ware van die voortreffelijke bekwaamheden, van die achting voor de Weetenſchappen en Kunsten, die een' held vercieren...

VAN DER DOES.

Hem vercieren niet alleen, Mevrouw! maar hem alleen onderſcheiden van den woestaart, die alleen in ſchriklijke en roeklooze bedrijven zijnen wellust vindt. — Prins FREDERIK! ziet gij dat beeld wel, het geen mijn ſchoorſteen verciert, kent gij het?

FREDERIK.

Ja, mijn Heer! 't is Minerva.

VAN DER DOES.

Wel gezegd!... Gij ziet haar van het hoofd tot de voeten, als een ſtrijdbaare Amazone gewapend, en ondertusſchen werd zij als de Godin

der Wijsheid door de Grieken en Romeinen aangebeden... Zou dit niet reeds een bewijs zijn, hoe de Ouden wel verre waren van de wijsheid af te zonderen van het gebruik der wapenen. Kent gij ALEXANDER en CÆSAR, om van geen anderen te ſpreken.

FREDERIK.

Ja, mijn Heer! ALEXANDER, de *Macedonier*, en CÆSAR, die zo dapper tegen de *Gallen* geſtreeden heeft. Zou ik die niet kennen? ô Als ik van hun lees, ſpijt het mij, dat ik maar niet in dien tijd geleefd hebbe.

VAN DER DORS.

Dan zal het u misſchien niet onbekend zijn, met welk eene vlijt, en bijna afgodiſche liefde, de jeugdige ALEXANDER de Gedichten van HOMERUS las, in die weinige oogenblikken, die hem van zijn rusteloos leven overſchoten; dan zal het u mogelijk bekend zijn, hoe diezelfde CÆSAR, zich even meesterlijk in het veld der Letteren, als dat des Oorlogs gekweeten heeft, daar zijne geſchriften den tegenwoordigen tijd zelfs bereikt hebben...

LOUISE.

En het zij mij geoorloofd hier bij te voegen, dat zelfs in de tegenwoordige tijden, het Vaderland van mijnen Zoon niet verlegen is, om een voorbeeld van dezelfde vereeniging te noemen; mijn Zoon! de man, met wien wij ſpreeken, heeft immers niet alleen

leen op de wallen van *Leyden* geſtreeden, maar is om zijne geleerdheid door geheel *Europa* beroemd..,

VAN DER DOES.

Mevrouw! Gij hadt mij pligtsplegingen verboden . . . En

LOUISE.

De waarheid mijn Heer! is geene loutere pligtpleging. Kan ik mijn Zoon een treffender voorbeeld voorſtellen, dan dat ik hem een levendigen Held vertoon; ginds mijn Zoon! ſtaat het rapier, dat de verdediger des Vaderlands en der Vrijheid op zijde had, toen hij tot ſchrik van de Belegeraars uitvallen uit het naauw ingeſloten *Leyden* deed.

VAN DER DOES.

Hoe dit zij, Zoon van een zo dapperen Vader! vast gaat het, en geloof voor het minst mijne jaaren en mijne ondervinding, dat zich de oefening der Letteren en der Wapenen wel laat paaren.

FREDERIK.

Gaarne geloof ik u, mijn Heer! maar dat letterblokken en ſtilzitten op de kamer is dat niet ſchadelijk voor de gezondheid? Schermen, te paard rijden..,

VAN DER DOES.

Ook deze oefeningen, kunt gij hier leeren..; Een Jongeling, tot den krijgsdienst geſchikt, behoeft aan de Hooge School niet van den ochtend tot den avond,

avond, het geen zelfs aan hun, die zich tot louter Geleerden voorbereiden, te ontraaden is, op zijne kamer door te brengen, als hij de gronden der Wiskunst, zo onontbeerlijk in den Vestingbouw hier legt, als hij hier als aan de bronnen de Algemeene Geſchiedenisſen leert kennen, en daarin de voortreflijke voorbeelden van Helden en Staatsmannen opmerken, om door die voorbeelden het goede te leeren navolgen en het kwaade vlieden... Gij ſtelt u, naar ik merk, uw Broeder MAURITS, als een voorbeeld ter navolging voor den geest; en gij doet wel... maar legt die Held zich niet dagelijks met den beroemden STEVIN toe op de beoefening der edele Wiskunst? —— Had MAURITS nu geene gronden van Wiskunst gelegd... Zou hij dan nu reeds onder de eerſte Veldheeren van zijnen tijd geſteld wórden?

FREDERIK.

Waarlijk, mijn Heer! Ik geloof dat mijne Moeder geene betere voorſpraak, dan u, voor de beoefening der Weetenſchappen, zou hebben kunnen zoeken...

VAN DER DOES.

En ik heb bij lange na niet alles gezegd, wat ik zou kunnen zeggen... Hebt gij geen hooge achting voor de gedachtenis van uwen Vader?...

FREDERIK.

ô Dat kan mijne Moeder getuigen... Gebeurt het niet

niet dikwijls, dat ik op zijn afbeelding ſtaa te ſtaroogen...

LOUISE.

Ja mijn Zoon! nog onlangs vond ik 'er u, en ſchoon gij het niet wilde weeten — gij vaagde de traanen uit uwe oogen weg...

VAN DER DOES.

Die traanen deeden hem geen ſchande... ô Mévrouw! als ik aan hem gedenke, als ik gedenke aan zijne trouw voor het Vaderland, voor deze Stad *Leyden*, toen hij in het bang beleg op zijn ziekbed verzuchtte: Houdt het mijn *Leyden* nog? — als ik gedenke aan zijnen deerlijken uitgang... ô Dan gloeit mij het aangezigt van toorne — en mij ſpringen ſomtijds van ſpijt de traanen uit de oogen. —— Bedenk nu, Prins FREDERIK! welk een Voorſtander uwe voorbeeldige Vader van de Kunsten en Weetenſchappen geweest zij... Hem immers, hem hebben wij de ſtichting dezer luisterrijke Hooge Schoole te danken. Waarlijk, als ik de zaak van nabij beſchouw, dan ſchijnt gij aan de gedachtenis uws Vaders ſchuldig, dat gij de door hem geſtichte Hooge School bezoekt, en dus, als een kweekeling van de Leydſche Minerva, een voorbeeld geeft aan andere Vaderlandſche Jongelingen, om een waardig gebruik te maken van eene ſtichting, die het Land en deze Stad aan het wijs beleid van uwen Vader te danken hebben. Indien... ô Indien hij

nog

nog leefde, geloof mij, hij zou u zelfs de Schoole der Wijsheid door hem geſticht, hebben ingeleid... En nu... Nu is hij in den Hemel...

FREDERIK (*diep bewogen.*)

Ô Mijn Heer! Ô Mijn Heer! Geen woord meer... Ik gevoel mijn' pligt...

LOUISE.

Ik wensch mij geluk over deze reis.

VAN DER DOES (*de hand van* FREDERIK *vattende.*)

En ik wensch mij, deze Stad en 's Lands Hooge Schoole geluk, dat wij den jongſten Zoon van den Stichter onzer Academie aan dezelve als een Voedſterling ontvangen... Ducht niet, ducht niet... Dat wij door langwijligheid u den weg ter Wijsheid vervelend zullen maken... Neen! ik zal u aan mijne hand langs een kort en aangenaam pad tot de bronnen der Weetenſchappen geleiden, u met de eerſte teugen daar uit verkwikken... en met de lauren van Pallas vercierd u na de heirbaan der overwinning zien ſnellen, om op het ſpoor uwer Vaderen, de Vrijheid en Onafhangelijkheid des Lands met pen en degen te verdedigen.

FREDERIK.

Ô Gij ſpreekt na mijn hart, mijn Heer! — Dank zij u, dierbaare Moeder! (*haar omhelſende*) dat gij mij hier gebragt hebt.

LOU-

LOUISE (*met tederheid.*)

Mijn Heer! ik beveel u den Jongeling... bedenk dat hij een Wees is... een Wees van den voortreflijken Man, dien het Vaderland bij zijn leven Vader noemde en met een kinderlijke liefde beweend heeft en nog beweent.

En hierop vertrok zij, naa een teder affcheid, na *'s Haage.*

*

Daar

Daar WILLEM de I^e. aan LOUISE DE COLIGNY noch zijn geslacht eenigzins ruime inkomsten had agter gelaten, en zich zijne huislijke zaken bij zijnen dood in geene gunstige omstandigheden bevonden, waren de Staaten van tijd tot tijd bizonder beducht, hoe op eene voegzaame wijze der behoeften dier waardige Vrouw, welke zodanig zorg droeg voor de opvoeding van haaren Zoon, te gemoet te komen. Bovenal ging dit aan 's Lands Advocaat OLDENBARNEVELD ter harte. Op zekeren dag, wanneer LOUISE, met eenige bekommering over haaren staat aangedaan, in diep gepeins nederzat, gaf OLDENBARNEVELD haar een bezoek, welks oorzaak haare moederlijke zorgen verminderde. OLDENBARNEVELD toegang verzogt hebbende ving aan:

Mevrouw! zinds eenigen tijd meende ik opgemerkt te hebben, dat het u aangenaam zijn zou, indien wegens de Staaten van Holland een bizondere aandacht op uwen Zoon FREDERIK geslagen werd.

LOUISE.

Hoe aangenaam, Mijn Heer! voor het moederlijk hart die aandacht wezen zou, durf ik egter op dezel-

zelve naauwlijks hopen, ja ik erken gaarne, daarop geene de minſte rechtmatige aanſpraak te hebben, daar 's Jongelings jaaren zo gering zijn, dat tot nog het Vaderland geen' daadelijken bijſtand van hem wachten kan. 't Is mogelijk, dat ik bij het een of ander onderhoud, misſchien door zorgen gedrukt, mij iets heb laten ontglippen, dat bij u den wensch van mijn bekommerd hart verraaden heeft.

OLDENBARNEVELD.

Hoe jong de Prins nog zijn moge, hij verdient de bizondere oplettendheid van 's Lands Staaten, daar zijne betrekkingen tot uwen overledenen Gemaal hem het Vaderland en het Volk dierbaar maken; daar 'er zelfs het Vaderland aan gelegen ligt, dat hij, hoe eer zo beter, naa eene onbekrompene opvoeding, waardoor hij alle bekwaamheden, die een' Veldheer tot cieraad verſtrekken en nuttig zijn, ontvangt, reeds aan het Krijgswezen van den Staat verbonden worde.

LOUISE.

Zulk eene opvoeding word hem zo veel mogelijk bezorgd .... Maar ik behoef u niet te ontveinſen, mijn Heer! dat mijn huiselijke omſtandigheden zo weinig met den ſtand van mijnen Zoon overeenſtemmen, dat ik niet roemen durf, zo onbekrompen daarin te werk te gaan, als misſchien het welzijn van mijnen Zoon, en de belangen des lands vorderen. Het valt ſmartelijk genoeg. . .

OLDENBARNEVELD.

Beklaag u niet verder, Mevrouw! juist de gedeeltelijke kennis van uwen huiselijken ſtaat, gevoegd bij de geneegenheid voor uwen Zoon FREDERIK, welks overhellende zucht, om zich vroegtijdig aan het krijgswezen van dit Gemeenebest te verbinden, bekend is, hebben 's Lands Staaten bewogen tot het doen van eenen ſtap, dien het mij bizonder aangenaam is u te mogen berichten. . . . 's Lands Staaten hebben beſlooten om aan hem een Regiment van twintig Vaandelen Knechten te vereeren.

LOUISE.

ô Mijn Heer! welk een genoegen voor mijn hart, dat ik in ſtaat zal zijn een zo heuchlijk nieuws aan mijnen Zoon te berichten; hoe zal dit zijn jeugdig hart treffen, hoe zeer hem bemoedigen, om met dubbelen ijver de Weetenſchappen, onder het geleide van zijnen voortreffelijken Gids, te beoefenen... ô Vergun mij, mijn Heer! vergun mij het vermaak, dat ik de eerſte ben, die hem dat aangenaam bericht geve. Niets... Ja gij zijt Vader! Gij weet het, niets is voor het ouderlijk hart ſtreelender, dan aan het kind eene blijde tijding te kunnen brengen...

OLDENBARNEVELD.

Gaarne, zeer gaarne, Mevrouw! vergun ik ú dat genoegen... Maar ſtaa mij toe, dat ik u het bizonder oogmerk der Staaten nader te kennen geve, waar-

waarom men zo vroegtijdig uwen Zoon dien post heeft opgedragen. Juist die bekrompenheid, waarover gij met reden u ſtraks aan mij als uwen vriend beklaagde, is aan de Staaten des Lands niet onbekend... En hun oogmerk met aan uwen Zoon dien post te ſchenken, is, om u, welker zorge voor 's Jongelings opvoeding hun zo aangenaam als bekend is, gelegenheid te geven, om uit de inkomſten van dien post u in ſtaat te ſtellen, om in ruimere mate aan uw edel verlangen te voldoen, en hem eene opvoeding te ſchenken, volkomen zijner voortreflijke afkomst, zijner ontwikkelende bekwaamheden en aanzienlijke beſtemming waardig.

LOUISE (*bewogen.*)

Gij roert mij het hart, mijn Heer! Vergeefs zou het zijn u mijne aandoeningen te verbergen... Gij leest dezelve in mijne oogen... en 't is 'er verre af, dat ik mij des ſchame... Dankbaarheid voor weldaaden te betuigen is eene moeijelijke taak... Maar de dankbaarheid eener Moeder voor eene weldaad aan haar kind laat zich misſchien het moeijelijkst uitdrukken. Woorden zijn te zwak voor weldaaden van dien aart... Meld, mijn Heer! aan 's Lands Staaten, aan de Vaderen des Vaderlands, de vreugde, waarin mij de tijding van hun gunſtig beſluit omtrent mijnen Zoon gebragt heeft, meld hun de ontroering, waarmede ik hunne vaderlijke en goede zorge te mijwaards verſtaan hebbe... Zeg hun, dat ik pogen zal bewijzen van

mijne hartelijke erkentenis aan den dag te leggen, door alle kragten in te ſpannen, om mijnen Zoon de liefde tot zijn Vaderland diep in te drukken, door hem met nadruk te doen bezeffen, hoe de Staaten dezes Lands zich als zijne welmeenende en getrouwe Vaders gedragen, terwijl zij tevens de ongelukkige Weduw van WILLEM den Ien niet vergeeten.

OLDENBARNEVELD.

Ik neem op mij, Mevrouw! om aan de Staaten de dankbaare uitvloeiſels van uw getroffen hart over te brengen. Alleen wenschte ik in ſtaat te zijn, om hun even levendig, even nadrukkelijk, en met hetzelfde vuur uwe erkentenis te kunnen betuigen...

LOUISE.

ô Dat zal u niet moeijelijk vallen, mijn Heer! wanneer gij die gevoelens maar in uw oproept, die u zouden bezielen, wanneer een uwer Zoonen eene weldaad van 's Lands Staaten, om de vaderlijke verdiensten ontving...

OLDENBARNEVELD.

Ik gaa heen, Mevrouw! en zal nog heden uwe gevoelens van dankbaarheid aan 's Lands Vaderen overbrengen, die reeds bijéénkomen: ik twijfel niet, of gij zult ten ſpoedigſten aan uwen Zoon bericht geven...

LOUISE.

Twijfel niet, mijn Heer! ô mijn hart gloeit reeds van verlangen... Geen twee uuren zullen

'er

'er verloopen, of mijn FREDERIK weet reeds het aangenaamſte nieuws, dat hij ooit van zijne Moeder gehoord heeft.

OLDENBARNEVELD vertrokken zijnde, ſchreef LOUISE oogenbliklijk den volgenden brief aan haaren Zoon, dien zij met een' renbode terſtond aan hem deed afgaan.

„ LIEVE ZOON!"

„ Verwonder u niet, dat gij zo onverwacht van „ uwe Moeder eenen brief, reeds zo vroegtijdig „ geſchreeven, ontvangt... Eene blijde tijding, die „ ik niet voor u verbergen mag, eene tijding, die „ u betreft, die mij door den Heer VAN OLDEN- „ BARNEVELD gebragt is, is oorzaak van dit „ onverwacht ſchrijven... Gij brandt zeker reeds „ van nieuwsgierigheid, daar mijn brief in eenen „ anderen en vrolijker toon is, dan gij immer van „ mij ontvangen hebt... Maar ik wil uwe opge- „ wekte nieuwsgierigheid niet tergen... Alleen „ matig uwe vreugde, mijn Zoon! want te groote „ vreugde kan zelfs ſchadelijk zijn voor ge- „ zondheid en leven. Weet dan, dat de Staaten „ van *Holland* u met een Regiment van twintig „ vaandelen Knechten vereerd hebben, en wel met „ het loffelijk en nuttig oogmerk, opdat ik des te „ beter in ſtaat zou zijn, om uwe opvoeding, die „ mij zoo ter harte gaat, gelijk gij weet, op eene

„ met uwen ſtand overeenkomſtige wijze te kunnen
„ inrichten... Bezef, ô mijn eenig kind, mijn
„ dierbaare Zoon! welk een liefde 's Lands Vade-
„ deren u en uw geſlacht toedragen. 'Er
„ geheel op uit, om van u een edel en waardig
„ Voorſtander van 's Volks rechten en vrijheden te
„ vormen, doen zij u een Vorſtelijk geſchenk met
„ het verhevenſt oogmerk... Ik behoef u niet te
„ ſchrijven, dat ik gevoelig getroffen was over dit
„ vereerend bewijs van gunſt en liefde... Wat
„ intusſchen mij betreft, mijn Zoon! ik heb wei-
„ nig meer dan woorden, dan ijdele woorden, om
„ mijne erkentenis aan de Vaderen des Vaderlands
„ te betuigen; gij, mijn Zoon! gij kunt en, gij
„ zult door daaden uwe erkentenis aan den dag leg-
„ gen... ô Laat deze voortreflijke gunſt ſtrekken,
„ om u aan te ſpoorên tot het ijverig voortzetten
„ van die voorbereidende oefeningen, waardoor gij,
„ tot mannelijke jaaren opgegroeid, het Vaderland
„ door raad en daad zult kunnen dienen. Bezef,
„ bezef, wat gij verpligt zijt aan hun, die al-
„ leen om u tot een groot man te vormen, als kind
„ reeds weldaaden bewijzen, die zij zich anders
„ naderhand met recht zouden beklagen, aan eenen
„ onwaardigen afſtammeling van eenen beroemden
„ en edelen Vader verſpild te hebben... 't Is eg-
„ ter verre van mij, dat ik zulks van u
„ wachte, neen, mijn Zoon! ik wacht van u niets
„ dan dankbaarheid en liefde voor die weldoende

„ be-

„ bezorgers uwer kindschheid ... Ik wacht niets
„ van u dan eene edele bekommering, om het loffe-
„ lijk voetſpoor van uwen Vader aan de zijde van
„ uwen Broeder na te ſtreven. —— Maar ik wil
„ eindigen, om u niet langer het aangenaam nieuws te
„ onthouden. Alleen nog maar dit, mijn Zoon! zijt
„ niet ſlechts 's Lands Staaten dankbaar voor dit be-
„ wijs van gunst en liefde — neen! dank ook den goe-
„ den God, onder wiens gunstige toelating u deze
„ weldaadige ſchikking bejegent, en bidt gij, daar
„ gij nog niet mede kunt ſtrijden, dat God de on-
„ dernemingen van uwe weldaadige Voorſtanders in
„ den aanſtaanden veldtogt zegene; dat hij het Va-
„ derland, waaraan gij door zulke hegte banden
„ verbonden wordt, bewaare, en de Vrijheid en
„ Onafhanglijkheid van dit Gemeenebest op alle des-
„ zelfs vijanden doe zegepraalen.

„ Vaarwel — groet uwen waardigen vriend den
„ Heer VAN DER DOES; aan wien gij zonder
„ mijn verzoek dit heuchlijk nieuws wel mededee-
„ len zult — ik druk u in mijnen groet aan mijn
„ moederlijk hart, dat u tot mijnen dood bemin-
„ nen zal."

Uw Moeder

L. D. C.

De heldhaftige MAURITS bleef inmiddels zijne Krijgsbedrijven voortzetten: *Zutphen*, *Deventer* en *Nijmegen* waren hem in handen gevallen. *Steenwijk* en *Coeverden* boogen voor zijne zegepraalende Wapenen. Ieder jaar was vruchtbaar voor hem in in krijgs-eer, terwijl de jonge FREDERIK zijne letteroefeningen onder het opzigt van VAN DER DOES voortzette. Naa eene belegering, die den roem van MAURITS als Krijgsman vermeerderde, bezweek ook eindelijk *Geertruidenberg*. De Staaten van Holland'er geduurig op bedacht om ook den jongſten zoon van WILLEM den Ien., ſchoon nog maar de bloesſem zijns levens even open ging, aan zich en den Lande te verbinden, beſloten aan dien Prins het Bevelhebberſchap over *Geertruidenberg* op te dragen, ſchoon zij ARENT VAN DUIVENVOORDE, uit hoofde van zijne jeugd, zijne plaats lieten bekleeden. De jeugdige Prins had egter naauwlijks verſtaan, hoe de Staaten ten zijnen voordeele over *Geertruidenberg* beſchikt hadden, of het hart gloeide hem, om derwaards eene reis te doen, op welke zijne Moeder hem zou vergezellen. — Het hieldt egter een' zeer geruimen tijd aan, eer zich daartoe eene voegelijke gelegenheid aanboodt, ein-

eindelijk met zijne Vorstelijke Moeder zijne intrede in de Stad gedaan hebbende, onder het geleide van ARENT VAN DUIVENVOORDE, en door Burgerij en Krijgslieden met de oprechtſte blijken van toegeneegenheid ontvangen zijnde, werd hij en zijn Moeder door zijnen Broeder MAURITS, zich daar bevindenden, op het Raadhuis plegtſtaatig begroet; en naadat de openlijke plegtigheden ten einde waren, zonderde zich LOUISE DE COLIGNY met haaren Zoon FREDERIK en MAURITS op een der Vertrekken van het Raadhuis af, daar de jeugdige Bevelhebber zijnen Broeder in het bijzijn van zijne Moeder een geheim mondgeſprek verzocht had.

MAURITS.

Wel nu, mijn Broeder! waartoe hebt gij verlangt dat wij ons hier zouden afzonderen. Ligt u wat op het hart?

FREDERIK.

Wat zou mij op het hart liggen, wat anders, dan dat ik vuurig reikhals, om hoe eer zo beter met u, en onder uwe vaandels het Vaderland te dienen.

LOUISE.

Mijn Zoon! Bedenk, bid ik u, hoe weinig jaaren gij nog bereikt, en dat de vermoeijenisſen en gevaaren van den oorlog voor mannen zwaar en voor kinderen ondragelijk zijn.

MAURITS.

't Zij mij geoorloofd Mevrouw! dat ik van u een weinig in gevoelens verſchille. Met blijdſchap, met

verrukking hoor ik, hoe mijn Broeder, niet te vreden met den ſchoonklinkenden titel van Bevelhebber, door eene bizondere gunst der Staaten, waarover ik niet beſtaa te oordeelen, ontvangen te hebben, oprecht verlangt, met mij de gevaaren van den krijg te deelen. ô (*en hier greep* MAURITS *de hand van den jongen* FREDERIK) ô Wij zijn van hetzelfde bloed — dat gewoon is zich voor het Vaderland te wagen.

FREDERIK.

ô Mijn Broeder! Gij ſpreekt na mijn hart. . . . Bevelhebber eener Stad te zijn en een Regiment van verſcheide Vaandelen onder mijn gezag te hebben — en in den tijd van oorlog den vijand niet onder de oogen te zien. — Mijn Moeder! geloof mij; ik ſchaamde mij, toen ik mannen, grijs geworden in den oorlog, een' jongeling, die nog niets had uitgevoerd, pligtplegingen zag bewijzen, welke alleen de held verdient, die voor het Vaderland ſtrijdt — pligtplegingen, waarom zij, die ze het nederigſte toebrengen, mij misſchien, als ik den rug gekeerd heb, hartelijk uitlachen.

LOUISE.

Ik gevoel mijn Zoon het gewigt dier bedenking, maar het is ons geenszins onbekend, waarom de Staaten des Lands zulke gunstige beſluiten ten uwen aanzien neemen. Ik ſidder. . . Wanneer ik denk, dat gij zo jong . . .

MAU-

MAURITS.

Mevrouw! Gij de dochter van COLIGNY — de Weduw van TELIGNY . . . De Weduw van mijnen Vader . . . Duid mijne vrijmoedigheid niet kwalijk . . . Gij ſiddert, omdat uw Zoon zo jong zich aan de gevaaren des oorlogs waagen wil . . . Laat de tederheid der Moederliefde de vonken van het jeugdig heldenvuur van mijnen Broeder niet uitblusſchen.

LOUISE.

Gij zoudt mij miskennen, Mijnheer! indien gij meende dat ik mijn' Zoon, mijn' eenigen Zoon te dierbaar zou achten voor den dienst des Vaderlands — neen! de dochter van COLIGNY heeft reeds zoveele dierbaare panden opgeofferd, dat zij ook dit niet te rug zal houden; maar hij ſchijnt mij te jong, om met nut zich in de ſchool der krijgskunst te oefenen.

MAURITS.

O Van jongs af moet het lichaam aan vermoeijenisſen, en het hart aan gevaaren gewoon worden. En de ſchole des krijgs ſtaat niet open, wanneer men zulks verlangt. 't Is immers mogelijk, dat *Spanje*, dat, hoe magtig, de eene ſtad naa de andere zich door ons ontwrongen ziet, eindelijk den oorlog moede tot vrede neigt... en dan ſluit zich de ſchool van den oorlog voor uwen Zoon...

FREDRIK.

En ik zou ja met een rapier pronken; maar men zou mij naawijzen, als eenen, die nooit het vuur gezien had.... MAU-

MAURITS.

Daarenboven, Mevrouw! Gij weet, dat ik dagelijks aan de gevaaren des oorlogs, en alle oogenblikken, als mijn Vader, aan de listen van *Spanje* bloot ſtaa... Als ik viel, en mijn Broeder, hoe jong ook, had aan mijne zijde geſtreeden... Hoeveel gereeder zou men op hem een oog vestigen, dan dat hij, zo alleen aan de letteroefeningen zich hebbende toegewijd, den oorlog uit de boeken, maar niet in het veld geleerd had. ô Mevrouw! geloof mij, op mijn krijgsman woord, als een vesting levens grootte zo voor ons ſtaat en 'er de vijandelijke kogels van om onze ooren vliegen, is het geheel anders, dan dan men die in ſtilte op zijn ſtudeervertrek in lijnen voor zich ziet afgeteekend. 't Is heel wat anders, wanneer hier de vijandelijke ruiterij op ons zoekt in te breken, terwijl aan een andere zijde, een mijn met het geweld van eene aardbeving in de lugt vliegt, dan dat men die zaken zich in krijgsberichten hoort voorlezen. 't Is geene aangenaame taak in 't midden van gekwetſten en dooden te ſtaan. Van jongs af heb ik zulke ijslijke tooneelen bijgewoond... En zo mijn broeder Frederik te veld wil, wel dat hij dan hoe eer zo beter ook het rapier op zijde gorde — en onder mijn geleide de veldtogten bijwoone, die er nog gedaan moeten worden, eer de Vrijheid des Vaderlands gevestigd en *Spanje* afgeſtreeden is.

LOUISE.

ô Hoe gaarne, hoe gaarne hoor ik de taal van een' man

man van moed en ondervinding... Geene aarſeling hebt gij meer van mijne zijde te wachten. Kom hier mijn FREDERIK! Heb ik u dus lang tegengehouden... Niet langer zal ik u wederſtaan..... Uw Broeder, die zoveele Steden door zijn krijgsbeleid deed buigen, heeft ook over mij gezegepraald. — Alleen, Mijn Heer! eene bede... eene bede, die gij niet zult, die gij mij niet kunt weigeren. Neem gij den jongeling als uw leerling in de kunst des oorlogs onder uw toevoorzigt...

MAURITS.

Daartoe behoeft geene bede... Is mijn leger een Krijgsſchool voor jonge helden geworden, en zou ik mijn Broeder, dien hoe jong het heldenvuur reeds uit de oogen ſtraalt, niet daarin opnemen? Kom hier FREDERIK... aan deze zijde zult gij ſtrijden.. met deze hand zal ik u den weg wijzen, die, zo al niet tot zegepraal, zeker tot krijgs-eer leidt... Gij zult mij misſchien aan uwe zijde dood zien nederſtorten, maar gij zult mij nooit van uwe zijde zien vluchten voor den vijand — (*Hier omhelsde* MAURITS *den jongen* FREDERIK.)

LOUISE (*terwijl haar de traanen uit de oogen rolden.*)

O Had uw Vader zulk een ſchouwſpel van zijne Zoonen voor zijnen dood mogen zien... Hoe zou zijn dapper hart gejuicht hebben over Zoonen, waar in hij heldhaftige beſchermers des Vaderlands, en der Vrijheid aanſchouwde.

De

De rampen, die LOUISE DE COLIGNY geleeden had in haare jeugd, hadden haar eene natuurlijke zwaarmoedigheid ingeboezemd, en zij had geleerd van de uitkomst der dingen meestal het ergſte te vreezen. Geen wonder dus, dat zij met eene angſtige bekommering haaren dierbaaren FREDERIK, ſchoon onder het geleide van zijnen Broeder den grootſten krijgsman zijner Eeuw, te veld zag trekken. Naauwlijks den ouderdom van veertien jaaren bereikt hebbende, ſtondt daar de ſchoone Jongeling, de eenige telg van haar zo ongelukkig afgebroken huwelijk voor haar, gereed om met zijnen Broeder ten ſtrijde te gaan. Van de Staaten van Holland en de Hooge Vergaderingen had hij reeds afſcheid genomen, maar nu ſchoot hem het aandoenlijkſte nog over, dat van zijne Moeder.

LOUISE hem met tederheid en aandacht beſchouwd hebbende zeide: Wel nu! Mijn Zoon! gij zijt reisvaardig...

FREDERIK,

Ja mijne Moeder!... Broeder MAURITS heeft mij geſchreven, dat hij mij in het leger aan deze zijde van den *Rhijn* verwacht...

LOU-

LOUISE.

Zijt gij wel gemoed? mijn Zoon!

FREDERIK.

Ja... maar ik wenschte reeds uuren, uuren van den *Haag* te zijn.

LOUISE.

En dus ook uuren, uuren van uwe liefhebbende Moeder, die met zoveel zorge en tederheid u heeft opgevoed...

FREDERIK.

Gij zoekt mij immers niet te bedroeven... Gij weet... God weet, hoe teder ik u lief hebbe... Maar ik moet voort... Ik heb het bevel ontvangen... Gij zoudt immers niet wenschen, dat ik als een lafaart terug zou blijven.

LOUISE.

Neen! mijn Zoon! het Vaderland roept u... en ik geef u aan het Vaderland... (*en hier greep zij zijne hand*) maar ik blijf Moeder... En daarom kost mij dit offer veel. Zo God u bij het leven bewaart, en gij, eenmaal gehuwd, een' zoon verwekt; zo gij hem dan uit uwen arm in het krijgsveld vliegen ziet... ô Dan, dan zult gij ten minſten gevoelen wat het lijden van het vaderlijk hart is... doch dat van een Moeder gaat alles te boven... maar, waartoe, mijn Zoon! zal ik deze oogenblikken, die de laatſte zijn kunnen, welke wij elkander ſpreken, met ijdele klag- doorbrengen... Hoor de woorden van eene Moeder, die van u afſcheid neemt, als of het de woorden

wa-

waren, die zij u op haar ſterfbed toeſprak: FREDERIK — Gij gaat het leven van een Krijgsman leiden, een onſtuimig leven, mijn Zoon! waarin het hart van den mensch, zo hij niet geduurig op de wacht ſtaat, veel van zijn adeldom verliezen kan. . . Gij zijt geen woestaart, maar gij zoudt 'er in het veld een kunnen worden. — O Mijn Zoon! mogten de beginſels van den Godsdienst, de eenvoudige beginſels van den Godsdienst, die ik u heb ingeprent, toen gij een kind waart, altijd levendig in uwen geest zijn —— Denk, waar gij zijt, dat God u altijd zo nabij is als de adem van uw leven — denk, dat daar gij ſtrijdt voor de zaak der Vrijheid van den Godsdienst, gij ook dien Godsdienst tot cieraad ſtrekken moet door een goed gedrag. Vergeet nooit deze les uwer Moeder, en zijt het Vaderland, dat gij dient, en den Vader, uit wien gij ſproot, waardig.

FREDERIK.

Dat zal ik zijn mijne Moeder . . . Ik heb daartoe op het gevest van mijn Zijdgeweer als mijn Zinſpreuk laaten graveeren *Patriæque Patrique:* Aan mijn Vaderland en aan mijn' Vader!

LOUISE (*haar armen uitbreidende.*)

Welaan mijn dierbaar kind! Zink nog eenmaal in mijne armen . . . en aan het hart, waar onder ik u gedragen heb — God zij met u mijnen Zoon, op den geheelen Veldtogt en in den ſtrijd . . .

FRE-

FREDERIK (*zich met aandoening losrukkende.*) Vaarwel! Vaarwel! dierbaare Moeder! Nooit zal ik dit oogenblik vergeeten.

Naadat Prins FREDERIK LOUISE verlaaten had, bleef zij eenige oogenblikken met traanen in de oogen roerloos neder zitten, maar barstte eindelijk in deze woorden uit: „ô God! hij is weg — mij „dunkt, ik hoor hem daar heenen rijden . . . De „lieve Jongeling, de wellust van mijn moederlijk „hart . . . Maar ô God! Zijt Gij niet met hem, waar „hij gaat? . . Zo het gebed eener moeder zijn' voet „voor uitglijden, zijn hart voor afdwalingen kan „bewaaren . . . . Zijt Gij met hem . . . Laat hij „pal ſtaan in de gevaaren, die hem omringen . . . Be„veilig hem, ô Almagtige . . . En voer hem on„geſchonden met een gezond lichaam . . . . en bo„venal met eene gezonde ziel terug in de armen „zijner Moeder! —"

Toen FREDERIK zich in het leger van zijn Broeder MAURITS bevondt, en den eerſten Veldtogt bijwoonde, ontſtondt 'er een huiselijk verſchil onder de afſtammelingen van WILLEM den Ien, dat aan de Staaten en MAURITS veel onaangenaams veroorzaakte. EMILIA, de volle Zuster van MAURITS, had kennis gekreegen aan Don EMMANUEL de Zoon van Don ANTONIO, verdreeven Koning van Portugal, een jongeling behagelijk door zijn gedaante, door zijne bevallige zeden, en zelfs voor het gevoelig vrouwelijk hart, door zijne ongelukken. Althans zodanig behaagde hij aan EMILIA, dat zij, ondanks de onzekerheid van zijne afkomst, ondanks zijnen armen toeſtand, ondanks het verſchil van Godsdienst-belijdenisſe, beſloot met hem in den echt te treden. Afraadende brieven van MAURITS waren vergeefs; en zelfs olie in de vlamme. Zij beſluit, om zich na het leger voor *Breevoort*, waar zich MAURITS onthoudt, te begeven, maar wil niet afzijn voor haar vertrek bij de Vorstin Weduwe een bezoek af te leggen. Toegelaten vangt zij aan:

Mevrouw! De onaangenaamheden, waarin ik gewikkeld ben, zijn u bekend. Ik heb een beſluit genomen, om aan dezelve een einde te maken; en mis-

misschien zult gij uit mijne kleeding reeds gissen, wat ik voor heb.

LOUISE.

Uw kleeding zegt mij, dat gij eene reis voor hebt... Maar ik hoop niet ...

EMILIA.

Dat ik vluchten gaa. Neen, Mevrouw! — Dan zal het Prins MAURITS mij nog banger moeten maken. Neen! ik gaa mijn' Broeder in het leger voor *Breevoort* opzoeken ... Over mijn huwelijk hebben wij reeds verscheidene brieven gewisseld. Hij blijft onverzettelijk van zijne zijde. Ik zal hem de geheele zaak bij monde beter kunnen zeggen. Maar ik wilde *Holland* niet verlaaten, zonder u een' affcheidsgroet gebragt te hebben ...

LOUISE.

Ik zeg u dank voor uwe aandacht te mij waards. EMILIA! 't Is mij altijd aangenaam, wanneer de Kinderen van mijnen Gemaal, die tot mij alleen in naam betrekking hebben, mij bewijzen van oplettendheid en liefde geven. Gij weet ook, en uwe overige Zusters, hoe zeer uw heil en onheil mij ter harte gaan. Bizonder treffen mij uwe omstandigheden; en het is God bekend, hoe zeer ik wenschte, dat het in mijne magt stondt, om het ongelukkig verschil tusschen u en uwen Broeder ontstaan, aan een einde te brengen.

EMILIA.

Ik zeg u dank voor uwe geneegenheid ten mij-

nen opzigte, Mevrouw! maar ſtel u gerust. Het verſchil zal weldraa ten einde zijn. MAURITS zal toegeven . . .

LOUISE.

Steun daar niet te veel op. MAURITS heeft de Algemeene Staaten op zijne hand. Hij zal alles doen, om het huwelijk tusſchen u en Don EMMANUEL te beletten.

EMILIA.

Welnu! als hij niet toegeeft; dan zal ik buiten zijne toeſtemming en buiten die van de Algemeene Staaten toch EMMANUEL huwen . . .

LOUISE.

Bedenk, EMILIA! dat gij door de Algemeene Staaten als een kind des Vaderlands beſchouwd wordt.

EMILIA.

En omdat ik een kind des Vaderlands ben, zou ik dan niet van die wetten van dat zelfde Vaderland de vruchten mogen plukken. Ik ben immers meerderjaarig . . .

LOUISE.

Ik voor mij ben uwe partij niet . . . Alleen zie ik met eene treurige bekommering de verwijdering tusſchen u en uwen Broeder te gemoet. Gij houdt u overtuigd EMILIA! dat ik u lief heb.

EMILIA.

Dat weet ik . . . en, ô dat gij mijne moeder waart . . . Hoe zou ik op uwe voorſpraak hopen . .

Hoe

Hoe zou ik uwen bijſtand inroepen tegen het geweld, dat aan mij gepleegd word.

LOUISE.

Zo gij u overtuigd houdt, dat ik u lief hebbe, gelijk gij met reden doet, dan zult gij mij eenen moederlijken raad niet kwaalijk duiden, dien ik u met het zelfde hart geve, als of gij mijne dochter waart. Bedwing, wanneer gij bij uwen Broeder komt, zo veel mogelijk, de opbruiſchingen van uwe drift, want, wanneer gij op het hart van MAURITS niets door overredende zagtheid winnen kunt, gij zult door heftigen tegenſtand niets vorderen. Ik ducht, dat het dan een punt van verſchil worden zal, die den huiselijken vrede onder de kinderen van Vader WILLEM verbreken zal. Bedenk vooral, EMILIA! dat MAURITS uw eigen Broeder is, en gij op de waereld niemand nader dan hem hebt.

EMILIA.

Weinige bewijzen heb ik tot nog van zijne geneegenheid... veele van zijnen afkeer... Gaarne, Mevrouw! zou ik mij van uwen raad bedienen... Ik zal mij, zo veel mij mogelijk is, beteugelen, maar ik gevoel, het zal mij onmogelijk zijn; wanneer MAURITS ſpreekt op den toon, waarop zijne brieven geſtemd zijn, dan zullen wij breken... Misſchien voor ons geheel leven breken...

LOUISE.

En dan, EMILIA! zult gij u voor uw geheel leven ongelukkig maken.

EMILIA.

In de armen van mijnen EMMANUEL kan ik niet ongelukkig zijn. ik zoek met hem geene ſchatten, maar de armoede, ik zoek met hem geen' throon, maar een hart te deelen...

LOUISE.

Wat ſchiet mij nu over EMILIA! dan u te wenſchen, dat gij eene bedaardheid van geest bezitten moogt, als gij hem aantreft, die tot nog uw deel niet is ...

EMILIA.

Gij zijt te bekommerd, Mevrouw!... Maar hebt gij ook eenige mondelinge bevelen aan uwen Zoon FREDERIK, mijn lieven jongſten Broeder... Zeker zal ik hem ook ſpreken...

LOUISE.

Schoon nog maar een Jongeling, is hij in een' ſtand geplaatst, waarin het hem alleen past, bevelen van zijnen Veldheer te ontvangen ... Maar zeg hem, en dat zal hem zeker ſtreelen, dat niettegenſtaande de zorgen, die mijn ziel voor hem koestert, mijne gezondheid ongekrenkt is; zeg hem, EMILIA! dat 'er geen uur voorbij gaat, waarin ik niet aan hem denk, waarin ik niet voor hem bid... Zeg hem, dat ik naa den afloop van den Veldtogt hem in mijne armen terug wacht...

EMILIA.

Ik zie, Mevrouw! uwe aandoening: ... ô Mijn aandoenlijk hart gevoelt... hoe ik zijn zal, wanneer

ik

ik Moeder ben . . . Twijfel niet, of ik zal met al dien ernst, met al dien nadruk hem eene groete overbrengen, die mij tot in het diepst van mijn hart ontroert. Vaarwel Mevrouw! (*haar omhelſende.*)

LOUISE.

Vaarwel! EMILIA! God geve, dat mijn raad op uw hart wege.

De eerſte Veldtogt, welken FREDERIK HENDRIK bijwoonde, was nu ten einde geloopen, en hij haaſte zich naar *'s Graavenhaaage;* 't was in een ruwen ſtormachtigen avond van Slachtmaand en de Vorstin Weduw zat eenzaam, daar haare gedachten ſpeelden op het groote voorwerp van haare moederlijke bekommernis. Onverwacht hoort zij het gekletter van de hoeven van een ſnelrijdend paard, dat voor haar verblijf ſtil houdt. Hoe ſnel klopt haar hart, door een aangenaame verwachting, die zij naauwlijks durft te koesteren: ô Zo hij het ware, zo hij het ware . . . Zij hoort iemand met haast den trap oploopen. Werktuigelijk rijst zij van haaren ſtoel. De deur word met drift geopend en Prins FREDERIK vliegt zijne moeder in de armen.

LOUISE.

God zij geloofd, mijn Zoon! dat ik u weder zie; gezond en zonder letſel.

FREDERIK.

ô Mijn Moeder! hoe juicht mijn hart, dat ik u weder zie . . . Ik heb onder Gods zegen mijnen eersten Veldtogt volbragt . . . Zo op het oogenblik zijn mijn Broeder MAURITS en ik te rug gekeerd . . . Ik ben niet van het paard geſteegen in

'sHaa-

's Haage, maar ijllings herwaards gerend, om, zodraa het mogelijk was, het geluk te hebben van u te ontmoeten.

LOUISE.

Daar aan ken ik uw liefderijk hart voor uwe Moeder... Gaa zitten mijn Zoon! — Gij moet u verkwikken....— (*Zij gaf hier bevel, dat 'er wijn gebragt werd*) Gij zijt moede van de reis...

FREDERIK.

Neen, Moeder! alleen het ſtormachtig weêr heeft mijne haairen verwilderd —— wij hebben dezen dag maar eenen kleinen togt afgelegd.

LOUISE *biedt hem een fluit met Rhijnſchen Wijn aan.*

Welkom, mijn Zoon! welkom... uit het Veld — ô nu voel ik, dat ik er grootsch op ben, dat ik een' Zoon heb, die uit den krijg terug komt. 't Heeft mij veele ſlaapeloze uuren en ſtille traanen gekost, maar... Nu ik u wederzie, zijn alle die ſmarten verdweenen, en de vreugde van uw bijzijn vergoedt al mijnen kommer. Zeg mij nu oprecht, mijn Zoon! jſ uw het krijgsleven zo wel bevallen, als gij het u hadt voorgeſteld...

FREDERIK.

Ik beken gaarne, dat het de eerſte dagen in het Veld vreemd voor mij was: maar de verwisſelende bezigheden, veroorzaakt door een geduurig van ſtandplaats veranderend Leger, geven bij den dag oneindige verſtrooijingen, en de vermoeijenisſen, daaraan vast, maken, dat een bed zelfs van ſtroo ons ſpoe-

dig doet inſlaapen.... En alle onaangenaamheden vergat ik ras, toen ik mijn' Broeder in zijne volle kragt als Veldheer werkzaam zag. Verbeeld u, dat hij, als in het voorbijgaan de Stad en het Kaſteel *Alfen* bemagtigd hebbende, nog denzelfden avond *Rhijnberk*, dat van alles voorzien was, berennen deed. — Zo gij één dag MAURITS bijwoonde, zijne vlugheid, zijne werkzaamheid, zijn vuur, zijne fierheid in het gevaar, zijne gemeenzaamheid met zijne ſoldaten aanſchouwde, zoudt gij u geen oogenblik verwonderen over de afgodiſche liefde, die hem door zijne ſoldaten word toegedragen.

LOUISE.

Gaarne geloof ik, dat gij aan de arbeid en vermoeijenisſen aan het krijgsleven vast, ſpoedig gewoon geraakte, en dat het bemoedigend voorbeeld van uwen dapperen Broeder u dezelve ras vergeeten deed; maar de gevaaren, waaraan gij dagelijks blootgeſteld zijt....

FREDERIK.

Daaraan, mijne Moeder! gewent men zich, door dat men met dezelve gemeenzaam word. Al ras had ik gelegenheid, om een nabijzijnd gevaar te ondervinden. Ik was nog maar weinige dagen bij mijnen Broeder geweest en de Stad *Rhijnberk* van rondom ingeſloten. Mijn Broeder en ik zaten in rust bij elkander in de tent, terwijl men bezig was aan de loopgraven te arbeiden: hij was bezig met het ſchrijven van een Order, terwijl ik in den *Cæſar*, dien mij de braave VAN DER DOES tot een gedach-

dachtenis, als een zakboekje, geſchonken had, zat te lezen... en in eens vloog er een kogel, uit de Stad geſchoten, door het binnenst gedeelte der tent heen.... Ik ſchrikte, zo dat bijna het boek mij uit de hand viel... MAURITS leide zijne pen neder... en zag mij met een' grimlach aan: Gij ſchrikt... ja Broeder FREDERIK; zulke vruchten geeft de Oorlog... 't Zal intusſchen geraaden zijn, daar die uit de Stad het oog op deze tent ſchijnen te hebben, dat wij ons verwijderen.

LOUISE.

Terwijl gij het verhaalt, mijn Zoon! gaat er een huivering door mijne leden.... ô Mijn God! aan welke gevaaren waart gij blootgeſteld!

FREDERIK.

Dagelijks, mijne Moeder! liepen wij het een of ander gevaar!... vooral uit hoofde van den geweldigen tegenſtand, dien het ſterke *Rhijnberk* ons boodt. Eindelijk moest hetzelve bukken, en de volgende maand maakte zich mijn Broeder op een gemakkelijker wijze van *Meurs* en *Grol* meester. Maar voor de ſterke Stad *Breevoort* ging het er weder hevig toe, en *Oldenzeel* gaf zich niet over, voor dat het hevig beſchooten was... Doch de gevaaren van den Oorlog, hoe groot, vertoonen zich op eenen afſtand grooter, dan wanneer men daadelijk zich in een gevecht vindt ingewikkeld... Men heeft zoveel afwisſelende tooneelen, vooral wanneer men mede eene werkzaame rol ſpeelt, dat er bijna geen

tijd

tijd overſchiet, om aan het gevaar te denken... En als ik daar, zo naast mijn' Broeder MAURITS te paard gezeten, in hem de ziel zag van het zich beweegend Leger, den man, allen gevaar verachtenden, geheel bezig met het groot ontwerp, dat hem vervulde; dan vergat ik dikwerf geheel mij zelven, en zo ik eenige vrees had, was het voor het behoud van mijnen Broeder.

LOUISE.

Gij keert even, als allen, die uwen Broeder MAURITS verzeld hebben, geheel in verwondering en verrukking over hem, uit het Leger terug. Een zegepralend Veldheer moet iets verrukkends, iets betoverends, in zich hebben.

FREDERIK.

Zeker, mijne Moeder! is er iets Goddelijks in een' zegepralend Veldheer. O Als gij MAURITS zo in het midden van zijne Bevelhebbers, naadat hij eenige dagen eene Stad belegerd heeft, en dezelve eindelijk voor hem bukte, de poorten van zulk een Stad ziet binnen rijden, zo als nog onlangs binnen *Lingen*... Als gij hem dan, die met zoveel drift en vuur voor eenige uuren de ſtrengſte bevelen gaf, om door alle middelen van verdelging en verbranding de Veſting te bemagtigen, als een verzoende Godheid tot de zich onderwerpende Stedelingen ziet naderen, terwijl zich door de fierheid van den opſlag der oogen het medelijden, de vergiffenis lezen laat.... Zulke oogenblikken boezemen

een

een gevoel van eerbied in, dat na afgoderij begint te zwemen.

LOUISE.

Ik voel bij uwe ſchildering dat mij het hart warm word... Zou ik het nog beleven mogen, dat ook gij mijn Zoon, uwen Broeder in moed en heldendaaden gelijk... even als hij voor het Vaderland Steden bij Steden vermeestert?

FREDERIK.

Misſchien dat de lauren reeds vóór mij geplukt zullen zijn. Althans deze Veldtogt heeft weder veel voor het Vaderland beſlist. Op onderſcheide Rivieren is de vaart verzekerd en de grenzen van drie Provincien hebben niet meer van den Vijand te vrezen... Maar hoe het zij, mijne Moeder!.. Deze winter zal niet vruchteloos door mij beſteed worden. Ik heb bevestigd gezien, hoe veele kundigheden, die van de ſtille oefening afhangen, en daar door alleen opgedaan kunnen worden, in de werkzaamheden van den krijg te paſſe komen. Heb dus dank voor uwe zorg dat ik mijnen geest onder het geleide van voortreffelijke Mannen aan die oefening heb toegewijd.

LOUISE.

Aangenaam, mijn Zoon! is uwe ongevergde en oprechte dankbetuiging; daarin rechtvaardigt gij die zorgen, die ik voor uwe opvoeding gedragen heb: En welk een Moeder zou zich niet verheugen, een' dankbaaren Zoon te hebben.

LOU-

LOUISE DE COLIGNY, altijd een zeer geneegen hart den Kinderen van haaren laatſten Gemaal toedragende, en met dezelve in de best mogelijke eendragt levende, deelde altijd diep in de genoegens en rampen, die denzelven bejegenden. Bij gelegenheid, dat CHARLOTTE BRABANTINA, vijfde Dochter van WILLEM den I^en^, met CLAUDE DE LA TREMOUILLE, Pair van het Franſche Rijk, huwde, beſloot zij, tevens gedreeven door de zucht voor haar Vaderland, tot eene reis na *Frankrijk*. FREDERIK HENDRIK vergezelde haar na *Parijs*, terwijl MAURITS met het Staatſche Leger te Veld was. Terſtond na den afloop der Huwlijksplegtigheden en Feſtijnen bevondt zich de jeugdige FREDERIK alleen met zijne Moeder, die dus aanving:

Gisteren ſcheen het mij toe, dat gij u verveelde; althans gij waart ſtiller dan naar gewoonte aan het Avondmaal, en ik heb u op het Bal maar bij weinige danſen gezien.

FREDERIK.

Ja Mevrouw! Gij hebt wel gezien... Ik was gisteren in geen' luim geſchikt voor de partij.

LOU-

LOUISE.

Mag ik raaden, wat u op het hart lag... ja wat u nog op het hart ligt; want uw voorhoofd is nog gefronſeld.

FREDERIK.

Gaarne, zeer gaarne.

LOUISE.

Het verveelt u reeds aan het Hof... Gij verlangt weder in het Veld te zijn.

FREDERIK.

Zo is het, mijne Moeder! Terwijl ik met bont uitgedoste Hovelingen en Hofjuffers danſe, als of het volle Vrede ware, is mijn Broeder thans aan de gevaaren en vermoeijenisſen van den Krijg blootgeſteld —— en ik verzuim de treffendſte gelegenheden, om te vorderen in de Krijgskunde... Men overlaadt mij met beleefdheden, met vriendſchap en met vleijende pligtplegingen, die door den tijd mij misſchien zouden beweegen, om de Legertent voor de Danszaal te vergeeten...

LOUISE.

Het is mij aangenaam, mijn Zoon! dat ik u verheven ontdek boven de ijdele vermaaken der Hoven, die zoveele Vorsten bedorven hebben, en dat ik u niet behoeve te erinneren den Vaderlijken raad van de Staaten van Holland, u bij uw vertrek gegeven, om, ſchoon gij na *Frankrijk* vertrokt, altijd te gedenken, dat gij in *Holland* geboren zijt, en dus verpligt den dienst van uw Vaderland te be-

hartigen, ook dan, wanneer gij u buiten hetzelve en in een vreemd Koningrijk mogt bevinden...

FREDERIK.

Ja Mevrouw! ik ben dien Vaderlijken raad gedachtig geweest. Ik heb zelf reeds eenige aanzienlijke Franſche Jongelingen overgehaald, met mij dezen Veldtogt bij te woonen, om in de Krijgsſchoole mijns Broeders te dienen! Zij blaakten van ongeduld, op het verhaal zijner bedrijven, om den grootſten Veldheer zijner Eeuw te zien, en wel op het hoofdtooneel zijner werkzaamheden... Maar waartoe zou ik dan ook hier nog langer vertoeven?.. Misſchien worden er lauren door anderen geplukt, die, zo ik in het Leger ware, mijn deel zouden zijn... En waarlijk ik ſchaam mij, als ik aan mijnen Broeder, als ik aan het Vaderland gedenke, en ik wijde mij hier alleen aan vermaaken en feſtijnen toe.

LOUISE.

't Is ver van mij, dat ik uwen ijver wrake, mijn Zoon! Sedert ik u aan het Vaderland heb toegewijd zou ik mij ſchamen, zo ik één oogenblik u te rugge hield van die plaats, van elken post, hoe gevaarlijk ook, waar uw pligt u roept...

FREDERIK.

Ik heb voor, om nog heden mij in ſtilte van het Hof en uit deze Stad te verwijderen, dan ben ik binnen drie dagen in het Leger.

LOU-

LOUISE.

Dat gij deze Hofplaats verlaat en het Leger van uwen Broeder opzoekt, is mij aangenaam; maar, zo gij den raad uwer Moeder volgt, mijn Zoon! verwijder u dan niet in ſtilte van een Hof, waar gij zoveele beleefdheden genoten hebt. Beleefdheden moeten met beleefdheden vergolden worden, vooral bij een Volk, als het Franſche, dat zo zeer op pligtplegingen geſteld is. Zeer zal men den heldenmoed van den jeugdigen FREDERIK prijzen, wanneer gij, na een beleefd affcheid, het Hof en deze Stad verlaat, terwijl men, zo gij in ſtilte vertrokt, zich aan uwe ruwe krijgsdeugd zou ergeren. Er zijn kleinigheden vooral aan de Hoven waar te nemen voor hem, wiens toekomstig lot zo onzeker is, en wiens betrekkingen zo menigvuldig kunnen worden, welker verzuim om de gevolgen eene misdaad word.

FREDERIK.

Ik gevoel het gewigt uwer les, Mevrouw! maar ik zou mij geenzins uit ſtugge onbeleefdheid ſtilzwijgende van het Hof verwijderd en mij na het Leger van MAURITS begeven hebben, maar ik verbeeldde mij, dat een Jongeling van mijne jaaren eene vertooning van verwaandheid zou maken, met aan het Franſche Hof te zeggen: „ Ik verlaat de vermaken van het Hof, en zeg die vaarwel, om dezelve met de gevaaren van den Oorlog te verwiſſelen."

LOUISE.

Behalven, dat gij de zaak nu in het ſterkst licht zet, waarin het geplaatst kan worden, en gij te zedig zijt, om u een zo verbolgen taal te laten ontvallen, moet ik u doen opmerken, dat gij groot onderſcheid tusſchen Volkeren en Volkeren maken moet. Wanneer gij u aan het Engelſche Hof en onder de Engelſche Natie bevondt en hetzelfde voornemen koesterde, zou ik uw opzet, om ſtil te vertrekken, goedkeuren: — die Natie is van een ſomberer en peinsachtiger aart, en men zou dan ligt in een zwaargeestigen luim, het zedigſte vaarwel voor ſnorkerij verklaaren, maar bij de Franſchen, (en gij zult mij wel geloven, daar ik zelf, eene Franſche ben, en dus gevoel, wat 'er in ons levendiger geſtel omgaat) ziet men gaarne zo iets, dat de zinnen betovert; zij mogen gaarne, dat de man zegt: „Hier ben ik," en geloven ligtelijk iets groots van iemand, die zich groot vertoont.

FREDERIK.

Ik moet egter zeggen, Mevrouw! dat dit mijne Hollandſche zedigheid kwetst.

LOUISE.

Geloof mij, FREDERIK! Hij die als Staatsman of Veldheer op het groot tooneel der waereld ſpeelt, moet zich ſchikken na de Hoven, waar hij zich bevindt. De Hollander moet wel Hollander blijven in *Frankryk*, maar, zo hij zijn Vaderland van dienst zijn wil, moet hij zich naar de zeden,

zo-

zoveel mogelijk, ſchikken, ten einde men in hem den Vreemdeling vergeete, en eenen aangenaamen en ſteeds welkomen gast ontmoete.

FREDERIK.

Uwe leſſen gaan mij diep ter harte — en ik zal dezen dag beſteden, om mijne opwachtingen te maken bij de aanzienlijkſten van het *Hof* — en hun mijn *oogmerk* te kennen geven... En morgen, morgen gaa ik na het Leger, maar eer ik gaa breng ik u mijne laatſte groete.

*

LOUISE bleef zich in *Frankryk* onthouden, terwijl haar FREDERIK zich met MAURITS te Velde bevondt. Streelende, zeer ſtreelende was het voor het moederlijk hart, dag aan dag, te hooren uitweiden in den roem van de Nederlandſche Helden. En wanneer men den lof van MAURITS, als den grootſten man van zijnen tijd in het bedrijf des oorlogs, verhief, miste het niet, of men melde tevens den lof van den jeugdigen FREDERIK, die voor de vermaken des Hofs de vermoeijenisſen en gevaaren des Oorlogs verkoozen had, hem den naam van de hoop des Vaderlands en het cieraad zijns Geſlachts mildelijk gevende.

Op het lustverblijf van haaren Zoon CLAUDE DE LA TREMOUILLE, een uur buiten *Parys*, wandelde zij met haare Dochter CHARLOTTE door eenige weinige Hofjuffers verzeld. Het geſprek liep, gelijk natuurlijk is, over den ſtand van het Leger der Staaten en over het mogelijk lot van MAURITS en FREDERIK. CHARLOTTE zeide op eenen vrolijken toon:

Het moet toch ſtreelende zijn, Mevrouw! dat 'er geen dag verloopt, of gij hoort met roem van de Nederlandſche Helden gewagen. Ik althans wil 'er

'er wel vooruit komen, dat mijn zusterlijk hart 'er een weinig trotsch op is... Ik weet niet hoe, maar ik deel toch, zo als bij terugkaatsing in den lof... En hoe moet dan een moederlijk hart gesteld zijn?...

LOUISE.

't Is zo, CHARLOTTE! ik wil het niet ontkennen; het moederlijk hart deelt diep in de genoegens en ook in de glorie van haare kinderen... maar het word tot een' duuren prijs gekogt. Ik verhef mij, ik steek het hoofd vrolijk en moedig op, wanneer men elkander influistert: „Zij is LOUISE DE COLIGNY, de Weduw van WILLEM den Ie. Moeder van den jeugdigen FREDERIK HENDRIK, die in het Leger der Staaten aan de zijde van MAURITS voor de rechten van zijn Vaderland strijdt" — ô dan zweeft 'er zeker op mijn gelaad een glimlach, dien ik niet verbergen kan... Maar in het midden van dat lachen is het mij dikwerf hier (*op haar hart wijzende*) zo bang. Dikwerf denk ik dan... Misschien dit zelfde oogenblik, terwijl ik de vleijende lofspraken met volle teugen inzwelg, terwijl ik de aangename vruchten inoogst van zo veel lijfsgevaaren, treft misschien mijnen eenigen Zoon het vijandelijk loot... Misschien, ô CHARLOTTE! misschien worstelt hij dit oogenblik met de gezwooren vijanden van zijn Geslacht... ô Hoe dikwerf zie ik in den droom gevechten, waarin zich de jeugd van FRE-

DERIK met eene onbezonnene woestheid waagt... Ik zie wonden... Ik hoor gekerm... Doodſnikken en van wien anders dan van mijnen eenigen Zoon...

CHARLOTTE.

Ja ik bezef, dat deze pijnigende gedachten uwe moederlijke vreugde temperen... En egter zoudt gij niet wenſchen, dat uw Zoon, als een lafhartige, zich hier in de vermaken des Hofs baadde, terwijl MAURITS alleen den roem van zijne doorluchtige afkomst ſtaande hield.

LOUISE.

Neen! neen! liever duizend, duizend angstige oogenblikken bij dag... liever duizend ſlaapelooze nachten, liever beef ik als een blad bij elke maare, die tot ons uit het Leger komt, dan dat mijn' Zoon de ſmet van lafhartigheid aan zou kleven. —— Ik wilde u alleen doen gevoelen, CHARLOTTE! dat ook in dezen, de bekoorlijkſte zijde van mijnen ſtand zich aan de oogen der omſtanders vertoont... Wie weet hoeveele Moeders mij den roem misgunnen, die van de vroegtijdige dapperheid van FREDERIK op mij affchittert, maar tevens weinig bezeffen, wat al zorgen daaraan verknogt zijn...

CHARLOTTE.

Maar ſlechts weinige Moeders, Mevrouw! zouden in ſtaat zijn, om eenen zo knaagenden kommer zo manmoedig te dragen.

LOU-

LOUISE.

De uitwendige moed, CHARLOTTE! kost dikwerf veel aan de kalme rust van het menschlijk hart... ô Zij, die geduurig klagen, vinden zelfs verligting in het uitſtorten van hunne klagten; en het is in de daad, als of met de klagten tevens de ellenden wegſtroomen... Maar de kommer, die zich in het hart opſluit, is als een altijd knaagende worm, die, naardat zich de zorgen en angsten nader op hem aanklemmen, te heviger bijt.

EEN DER HOFJUFFERS.

Ik zie in het verſchiet de Heer DE LA TREMOUILLE... Hij heeft nog een' Heer bij zich...

CHARLOTTE.

Zij rijden met eene ongewoone ſnelheid...

LOUISE (CHARLOTTE *inluisterende.*)

Zo CHARLOTTE! zo is het moederlijke harte... Angstig ſlaat mij nu dat harte, of misſchien dat ſnel rijden van TREMOUILLE iets beteekene; eenig betrekking op het Leger... eenige betrekking op mijn' Zoon hebbe...

CHARLOTTE.

Mijn' Gemaal kan ik duidelijk onderſcheiden... maar de ander...

LOUISE.

ô Het zal niet lang lijden, of wij zullen in het zekere weeten, wie zij zijn, en welke de reden is van hunnen ſpoed...

CHARLOTTE.

Zo ik mij niet bedriege, is de ander de Heer BRIAUTÉ.

LOUISE (*met eenige bekommering.*)

BRIAUTÉ!

CHARLOTTE.

Ja, hij is het, Mevrouw!

LOUISE.

BRIAUTÉ, die met mijn' Zoon na het Leger van MAURITS vertrokken is.

CHARLOTTE.

Dezelfde.

LOUISE.

ô Hoe klimt nu mijn kommer...

CHARLOTTE.

Mevrouw! Hij kan immers ook een brenger van eene goede tijding zijn...

LOUISE.

Zeker, CHARLOTTE! zeker... maar het is de dwaasheid van een teder minnend hart zich altijd het ergſte voorteſtellen... Misſchien hebben ook mijne rampen dien treurigen plooi aan mijnen geest gegeven.

CHARLOTTE.

Vrees niet, Mevrouw! beider gelaad ſtaat vrolijk...

(*Nu waren* DE LA TREMOUILLE *en* BRIAUTÉ *genaderd. Zij ſprongen van hunne paarden met zweet en ſtof overdekt. Naa eene algemeene plig-*

pligtpleging ſchiet LOUISE *na de Heer* BRIAUTÉ *toe en zegt:)*

Gij komt uit het Leger, mijn Heer! hoe vaart mijn Zoon FREDERIK?

BRIAUTÉ.

Gezond en vrolijk, Mevrouw! (*een' brief uit zijn zak haalende*) Hij heeft mij bij mijn vertrek met dezen brief aan u belast.

LOUISE.

Heb dank, mijn Heer! en wanneer verliet gij hem?

BRIAUTÉ.

Juist op dit oogenblik voor drie dagen zat ik met hem aan den maaltijd, en na denzelven vertrok ik.

CHARLOTTE.

Hoe is het met het Leger... Hoe met Broeder MAURITS?

BRIAUTÉ.

Het Leger is in den besten ſtaat... En MAURITS de ziel van het geheel Leger is gezond en geheel krijgsvuur, maar zonder dat zou ook het Leger niet in goeden ſtaat kunnen zijn.

LOUISE (*den brief ter vlucht hebbende ingezien.*)

Ja, mijn Heer! ik zie dat mijn Zoon welvaart, maar 'er is toch een gedeelte in den brief, dat mij eenigzins duister is: „ de Heer BRIAUTÉ, die „ u dezen brengen zal, zal u tevens wel ver-

„ haalen, hoe wij laatst met moeite 't gevaar ont-
„ komen zijn... maar het is voorbij..."

BRIAUTÉ. (*lachende.*)

Ja, 't is voorbij, Mevrouw!... kwel u niet... Hij bedoelt, TREMOUILLE! dien grap bij 't Dorp *Herevaarde*, dien ik u zo even verhaalde... 't Is voorbij, Mevrouw! maar wij waren daar erg in gedrang.

DE LA TREMOUILLE.

Verhaal, mijn Heer! aan Mevrouw deze bizonderheid... waarover zij zich anders zou kunnen ontrusten.

BRIAUTÉ.

Mevrouw! 't is eene kleinigheid, die tot de groote zaak niet toe of afdoet... eene kleinigheid, waarin ik zelf te zeer begreepen ben, om het te verhaalen.

LOUISE.

Zo ik het u egter mag vergen, mijn Heer! gij begrijpt eene Moeder ſtelt belang in alles, wat haaren Zoon betreft.

BRIAUTÉ.

Ik mag uwe bevelen niet ongehoorzaam zijn. Gij weet dan, Mevrouw! dat terwijl zich de Admirant van *Arragon* in de *Bommelerwaard* gelegerd houdt, het Staatſche Leger zich buiten ſtaat bevondt, om met hoop op eenen goeden uitſlag te werken. De tijd valt dan lang in een leger.... vooral aan jonge lie-

lieden ... Men zoekt na uitſpanningen. Uw Zoon ſloeg mij en eenige andere Heeren voor, om, egter met een geleide ſoldaaten, ons van het Leger te verwijderen, en het Dorp *Herevaarde* te bezoeken ... Onverhinderd kwamen wij in hetzelve aan ... Maar nog ſtonden wij bij onze paarden of eensklaps verhief zich het gerucht — de vijand! de vijand! IJlings ſtegen wij op onze paarden ... De vijandlijke kogels flooten ons om de ooren ... Uw Zoon was de laatſte niet, die moedig van leer trok, en op de vijanden, die al eenigen van onze manſchap deeden ſneuvelen, aanviel ... Na een poos handgemeen geweest te zijn; zagen wij het getal der vijanden vermeerderen ... Zij omringen ons een oogenblik ... Maar ó had gij toen den moed van uwen Zoon gezien ... Voor ons trok hij uit; zwaaide vreeslijk zijnen ſabel, en ſloeg door de vijand heenen ... en toen ſpoorſlags, wat wij rennen konden, terug na het Staatſche Leger ... waar wij vermoeid en behouden, egter met verlies van eenige manſchap aankwamen.

LOUISE.

Vergeef mij, mijn Heer! Gij zijt van de partij geweest ... en mijn Zoon mede ... Maar hij zal zich bezwaarlijk hieromtrent kunnen verdedigen ... Althans hij zal zich met moeite van losheid kunnen vrijpleiten.

BRIAUTÉ.

Maar het is voorbij, Mevrouw!

LOU-

LOUISE.

Als gij 'er allen het leven bij ingeſchoten hadt, of gevangen genomen waart, zou het nu ook voorbij zijn? Aan MAURITS kan zeker eene zaak als deze niet verholen gebleeven zijn.

BRIAUTÉ.

Neen, Mevrouw! al ſpoedig was de onraad bemerkt, en hij duchtende, dat wij in het naauw waren, hadt reeds een korps manſchap afgezonden, om ons te ontzetten, toen wij de legerplaats kwamen inrennen.

CHARLOTTE.

En was de ontmoeting nog al vriendelijk? Mijn Heer!

BRIAUTÉ.

Met een' afkeurenden glimlach ſchudde hij het hoofd; heette ons welkom van ons gevaarlijk ſpeelreisje . . . en raadde ons op een' toon, zo als een Veldheer raadt, dat veel na een bevel zweemt, ons niet weder zo ligt te wagen. . . Daar ik toch voornemens was het Leger ſpoedig te verlaten, en misſchien deze geſchiedenis, hoe klein en ongewigtig op zichzelve, met vergroote berichten tot u zou gekomen zijn, heb ik mij op verzoek van MAURITS herwaards gehaast, om u wegens het welvaren van uwen Zoon, FREDERIK, door zijne eigene hand te verzekeren.

LOUISE.

Ik zeg MAURITS dank voor zijne zorge, en hoop

hoop door eene Moederlijke waarſchuwing te voorkomen, dat mijn Zoon niet weder zo roekeloos zijn dierbaar leven waagt . . . Ziet gij wel CHARLOTTE! de moederlijke ongerustheden hebben immers dikwerf te veel gronds.

CHARLOTTE.

Ik ontken het niet, Mevrouw! maar ik heb toch met vermaak en zekeren hoogmoed gehoord, dat zich *Broeder* FREDERIK manmoedig gekweten heeft.

Reeds juichte de geheele *Haag* over de bevochtene Zegepraal in den Slag bij *Nieuwpoort*, wanneer FREDERIK HENDRIK met eenen last aan den Raad van Staate wegens zijnen broeder MAURITS afgezonden, aldaar aankwam, en onder zijn geleide eenige op de Spanjaarden vermeesterde Vaandels werden binnen gebragt. — Met welk eene verdubbelde kragt verhief zich het gejuich, toen men den jeugdigen held zag naderen, en welke verrukkingen gevoelde de dankbaare LOUISE, bij het aanschouwen van haaren Zoon in dien zegepraalenden stand. Naa het afleggen van zijne pligtpleging en last bij den Voorzitter van den Raad van Staate, verzuimde hij geen oogenblik, om zijne geliefde Moeder op te zoeken... Haar tederlijk omhelsd hebbende zeide hij:

Nu Mevrouw! nu heb ik zeker geene moederlijke berisping van u te vrezen, dat ik mijn leven te loszinnig in de waagschaal gesteld hebbe, gelijk bij het Dorp *Herevaarde*.

LOUISE.

Neen, mijn Zoon! Gij hebt nu uw leven gewaagd, zo als het een' man, zo als het een' held past.

FREDERIK.

Zo ik egter den wensch van Broeder MAURITS vol-

voldaan had, zou ik geen deelgenoot van den ſtrijd geweest zijn.

LOUISE.

Waarſchijnlijk hebben de gevaaren, die hij in den zo gewaagden Veldſlag vooruitzag, hem geraaden, om u, zo hij vallen mogt, ten minſten voor het Vaderland te bewaaren.

FREDERIK.

Althans daags voor het aangaan van den Slag wilde hij mij na *Zeeland* doen vertrekken... en het kostte mij veel moeite, hem te beweegen, dat hij van zijn plan, dat hij omtrent mij gevormd had, afzag. Eindelijk egter gelukte het mij, en hoe juich ik thans, dat ik een zo werkzaam deelgenoot geweest ben in eenen Veldſlag, zo roemruchtig, als 'er misſchien immer geleverd is.

LOUISE.

Hoe was uw hart geſteld, mijn Zoon! in dezen vrezelijken Slag.

FREDERIK.

Ik was wel te moede... en gerust... Geruster in den Slag, dan voor het aangaan van denzelven. Toen ik bij mijn' Broeder MAURITS in de tent in het zekere onderricht werd, dat Graaf ERNST VAN NASSAU geſlagen was, ſchoon het den gevangenen, die de tijding in het leger bragt, op het leven te ſtaan kwam, begon mijn moed bijna te wankelen, maar MAURITS, met de onvertzaagdheid, zijn karakter zo eigen, ſpande oogenbliklijk al-

alle zijne krachten in. Op zijn gelaad was geen zweem van angst te lezen. Ja het was, als of zijn moed tevens met het gevaar aanwies. Broeder! zeide hij, gij hebt verkoozen hier te blijven; maar nu zal het 'er op aankomen. Wij zullen heden overwinnen of ſterven.

LOUISE.

Verhief zich toen ook uw moed?

FREDERIK.

Het was of mij de geestdrift mijns Broeders betoverde . . . En de werkzaamheden, die het geheel Heir in beweeging bragten, lieten geen oogenblik voor de vrees over. De linker vleugel van het Leger werd door de Zee gedekt — terwijl de rechter zich na den duinkant uitbreidde. De ſchepen zag ik op zee zich van ons verwijderen, om zelfs het denkbeeld van de mogelijkheid der vlucht af te ſnijden. Zes Batterijen werden 'er in aller ijl op de duinen opgeworpen. De Hollandſche en Zeeuwſche Matroozen, ſleepten met leeuwenkragten de ſtukken geſchut door het rulle zand na boven, en Broeder MAURITS maakte, dat hetzelve door planken geſtut werd, om het inzakken te voorkomen.

LOUISE.

En waar bevondt gij u in het midden van dat alles?

FREDERIK.

Dáár, waar ik mij den geheelen dag bevond, aan de zijde van mijnen Broeder MAURITS. Wij reeden

den te zamen door de gelederen, en onze tegenwoordigheid, en de moedige taal van mijnen Broeder ontſtaken het vuur in de gemoederen der ſoldaten. „ Kinderen, zeide hij, van tijd tot tijd — wij hebben maar eene keuze. Wij moeten overwinnen of al het water uit de zee uitdrinken." Ten twee uure (*) 's namiddags liet mijn Broeder het ſein tot den ſtrijd geven door het losbranden van twee ſtukken geſchut, die hij op de hoogte geplaatst had, op den vijand, die van het vlakke ſtrand op de onzen vuurde. Met een begonnen onze ſchepen op den vijand te ſchieten, en dit noodzaakte hem in de duinen te trekken. Vier uuren agter een werd 'er gevochten, zonder dat zich de Zegepraal voor ons of den Aarts-Hertog verklaarde, de Ridder VERE raakte gekwetst, maar week niet uit den ſlag, voor dat hem zijn broeder HORATIO vervangen had. Wanhopig vocht deze, en verſloeg tusſchen twee duinen wel agt honderd man. Met dat alles begonnen wij het toen kwaad te krijgen ... maar MAURITS zorgde, toen de onzen aan het deinſen raakten, voor aanvoer van versch krijgsvolk ... Doch ik verveel u misſchien ...

LOUISE.

Neen, Mijn Zoon! gaa voort, gaa voort ... Ik heb bij geruchte den Slag hooren vertellen. De Predikant UITENBOGAART heeft mij wel een naauwkeurig verſlag gebragt, maar veel verſchilt het met dat uit den mond

(*) 2 Aug. 1600.

mond van een' Zoon, die den Slag heeft bijgewoond.

FREDERIK.

't Scheen toen, dat wij van weerzijde afgeſtreeden waren, althans laat in den middag verflaauwde het gevecht van beide kanten. Broeder MAURITS dit onbeſliſſende moede, beſloot zich van het Paardevolk, dat het minst geleeden had, te bedienen. Ik ſtelde mij mede aan het hoofd van eenige Ruiters — en zag, hoe zeer het voorbeeld van een' Jongeling op helden met grijzen haairen werkt. Althans de Ruiterij van den Aarts-Hertog, die ook begon te werken, dwongen wij te wijken; en wel ſpoedig deinsde ook zijn Voetvolk agter uit. 's Avonds ten zeven uure nam de vijand in wanorde de vlucht. De overwinning was volkomen aan onze zijde. — Wij bragten den nacht op het Slagveld door. — Onze buit was aanmerklijk en de eer der Zegepraal zal eeuwig zijn... Onder de menigte gevangenen bevondt zich ook de Admirant van *Arragon*...

(*Een Kamerdienaar berichtte hier, dat de Predikant* UITENBOGAART *de Vorstin wenschte te ſpreken.*)

LOUISE.

Dat hij kome ...

FREDERIK.

Ja mijn Broeder heeft hem een' bode gezonden, met verzoek, dat hij zich na *Oſtende* zal begeven, om daar bij gelegenheid van den Dankdag eene gepaste Leerreden te houden.

UI-

UITENBOGAART.

Het gerucht, dat Prins FREDERIK zich hier bevondt, Mevrouw! deed mij met ſpoed hier komen. Geluk, hartelijk geluk, mijn Heer! en in u het geheel Vaderland met de bevochten zege op den trotſchen vijand... Met verrukking heb ik die vernomen... en God den Almagtigen in mijne binnenkamer gedankt voor de zege, die hij onder uwen Broeder en u den Staat geſchonken heeft.

FREDERIK.

Ik heb van mijnen Broeder verſtaan, dat hij u op den Dankdag te *Oſtende* verlangt, om alsdan ons voortegaan in God voor de Zegepraal te danken.

UITENBOGAART.

God en het Vaderland heb ik, zo lang ik als een redelijk mensch en Christen gedacht heb, mijne kragten, naar mijne vermogens, toegewijd, en gij zult niet twijfelen, ook twijfelt uw Broeder niet, of ik ben gereed, om, met Gods hulp, die plegtigheid te vieren.

FREDERIK.

O Mevrouw! de vreugde op dien dag zal groot zijn... Verzel ons na het Leger... Woon gij de Vreugdebedrijven en den Dankdag bij, die gevierd ſtaan te worden.

LOUISE.

Om de Vreugdebedrijven, mijn Zoon! die beter voor de Jeugd, dan voor mijne zagtkens klimmende jaaren geſchikt zijn, zou ik de reis niet onderne-

men, maar, ja, als uw moeder zal ik den God der Vaderen danken, openbaar mede danken, dat hij uwe Wapenen voor het Vaderland gezegend heeft... Ik wil dan de traanen van dankbaarheid en vreugde voor zulk een overwinning, als God ons gegeven heeft, zien vloeijen, en ook mijne traanen zullen vloeijen ...

UITENBOGAART.

Zo mijn geleide op die reis u gevallig mogt zijn, Mevrouw! Uw Zoon zal zeker met grooter ſpoed na het Leger reizen.

LOUISE.

Gaarne, Mijn Heer! neem ik uwe aanbieding aan... Onder uw geleide zal die reis kort vallen, en met zulk een oogmerk zal zij zeker voorſpoedig zijn.

UITENBOGAART zich daags naa den Dankdag bij de Vorstin Weduwe bevindende, ving zij, daar zij zich nu alleen bevonden, aan:

Ik behoef u niet te zeggen, mijn Heer! dat ik altijd een groot welbehagen ſcheppe in uwe Leerredenen; mijn getrouw opkomen bij dezelve ſtrekt daarvan u ten bewijze. Gisteren was ik natuurlijk diep getroffen, maar de omſtandigheden droegen ook zeker het haare daartoe bij. Mijne geheele ziel was vreugde en dankbaarheid. Alleen op één punt gevoelde ik eenig verdriet.

UITENBOGAART.

Ik weet niet, Mevrouw! dat 'er in mijne Leerreden iets geweest is, dat u met recht ſtof tot droefheid kan gegeven hebben.

LOUISE.

Neen, mijn Heer! maar in uw Gebed..., Toen gij met zulk eenen ongemeenen nadruk badt, dat de eendragt tuſſchen de Regeering en de Legerhoofden ongeſchonden bewaard mogt blijven... In uwen toon was iets meer, dan in uwe woorden... ô Ik verbeeldde mij, dat gij meerder klems op die woorden zette; dat gij daar meêr mede wil-

de beteekenen, dan gij misschien geraaden vondt uit te drukken.

UITENBOGAART.

De openhartige gunst, waar mede gij mij altijd vereerd hebt, verpligt mij, jegens u de behoedzaamheid af te leggen, anders aan het Hof, en bij het Hofgezin noodzakelijk. Ja, Mevrouw! Gij hebt wel gehoord, ik heb, met een' meer dan gewoonen ernst, om de behoudenis van die eendragt gebeden, omdat ik bekommerd ben voor dezelve. —

LOUISE.

Gij bedroeft mij, mijn Heer! maar gaa voort, gaa voort. Er moeten wezenlijke zwarigheden plaats hebben, anders zijt gij niet van dien aart, dat gij u zoudt bekommeren.

UITENBOGAART.

Zeker rust mijne bekommering op eenigen grond... Ik heb door eenigen der Hovelingen, en wel zulken, welken uw Zoon MAURITS meest het oor leent, schampschoten hooren afgeven op 's Lands Staaten. Ik was op een' kleinen afstand en hoorde 'er éénen op eenen zeer bitsen toon tegen een' ander, die over den op handen zijnden Dankdag sprak, zeggen: „Op den Dankdag zullen de Heeren Staaten met OLDENBARNEVELD zeker tegenwoordig zijn; op den Dankdag zal 'er geen gevaar zijn... ô Zij zijn zo kloek in het raad geven, maar als zij Prins MAURITS en het geheel Leger in het gevaar gebragt hebben, om zich zelve te beveiligen,

gen, blijven zij agter, en ſlijten den tijd, als de Prins voor het Vaderland ſtrijdt, met bidden." Zulke taal, Mevrouw! veroorlooft zich geen Hoveling, of hij weet, dat dezelve zijnen Meester welgevallig is... en ik vreze...

LOUISE.

Spreek voort, mijn Heer!

UITENBOGAART.

Maar ik zou misſchien te verre gaan... en naamen noemen...

LOUISE.

Ik eisch, zo gij vertrouwen in mij ſtelt, alle openhartigheid, mijn Heer! — Gij kent mij... Schoon aan 't Hof als opgegroeid, ben ik ongeſchikt voor de lage verraaderijen van hetzelve... Stort uwen kommer in mijn hart uit... En ik zal denzelven met u deelen, maar geen derde daarvan deelgenoot maken.

UITENBOGAART.

Ook uwen Zoon FREDERIK niet? Mevrouw!

LOUISE.

Ook dien niet, mijn Heer!

UITENBOGAART.

Ik vreze, dat 'er tusſchen Prins MAURITS en den Heer VAN OLDENBARNEVELD eene verkoeling plaats heeft: eene verkoeling, die hoogſtverderflijk voor den Lande zou kunnen zijn...

LOUISE.

En die verkoeling zou haren oorſprong nemen?...

UITENBOGAART.

Uit de vreze, die OLDENBARNEVELD van tijd tot tijd ſchijnt te laaten blijken, als had de Prins het oog, om het Oppergezag in het Land, althans meerder, dan hij tot nog heeft, in handen te krijgen... Maar ik bid u, Mevrouw!...

LOUISE.

Vrees niets, mijn Heer! zijt van mijne ſtilzwijgenheid verzekerd... Ik ken den jeugdigen MAURITS van nabij; gij weet dat ik voor OLDENBARNEVELD eene kinderlijke hoogachting koestere. — Beiden ſtaan op zekere hoogte in den Lande, de een als Veldheer en de ander als Staatsman, dat veelligt de een den ander met ongunstige oogen zou kunnen aanzien... MAURITS, hoe groot in het beleid van de zaken des Oorlogs, is min geſchikt voor de ſtille raadplegingen van het Kabinet; 'er is iets onſtuimigs in zijnen aart, waar voor ik altijd duchte, en, hoe hoog ik OLDENBARNEVELD achtte, als deze zijn hart op een ſtuk geſteld heeft, is hij ook niet gemakkelijk terug te brengen... Een gebrek aan groote mannen ligtelijk eigen, vooral, wanneer zij zien, dat veele zaken onder hun beleid gelukt — en veelen, tegen hunnen raad aan ondernomen, mislukt zijn... Met reden, mijn Heer! daar gij zulke zorgelijke uitzigten hebt, met reden ſmeekte gij gisteren den Almagtigen voor het behoud van die eendragt...

UITENBOGAART.

Ik wist geene betere gelegenheid, om beiden, zo den Prins, als den Heer van OLDENBARNEVELD te doen gevoelen, hoeveel gewigt ik aan deze zaak hegte: en ſchoon geen van beiden mij een enkel woord 'er over gezegd hebbe, zag ik bij den maaltijd duidelijk, dat zij mijne bedoeling gevoeld hadden... Beiden poogden mij te overtuigen, zo door uiterlijke vriendelijkheden jegens elkander, als ook gezegden, tot mij ingericht, dat de beste verſtandhouding tuſſchen hen plaats had... Maar 't is niet noodig, Mevrouw! dat ik u aan de maskers der ſtaatkundige vriendſchap erinnere.

LOUISE.

Helaas, neen! Is 'er iemand, die deerlijke proeven daarvan gevoeld heeft, dan zeker ben ik het... Maar ik verheug mij egter, dat zij beiden nog pogen die vonk van verſchil onder de aſſche verborgen te houden.

UITENBOGAART.

'Er zal misſchien nog maar weinig noodig zijn, om die vonk voor altijd uit te blusſchen. Want zo zij opblaakte, zou 'er het lieve Vaderland deerlijk bij lijden... Ik ducht alleen, dat de Staaten de eerſte gelegenheid tot Vrede of Beſtand, die zich mogt aanbieden, zullen aangrijpen, en zeker zal dit den heldhaftigen en eerzuchtigen MAURITS geweldig tegen de borst zijn... En gij weet, hoe het oog des Volks zich hegt aan een jeugdig zegepra-

lend en dapper Veldheer... De koele beraadſlagingen van den Staatsman, die onder de zorgen voor het heil des Lands grijs geworden is, weegen alleen bij de bedachtzaamen in den Lande..., en hoe klein is dat getal!...

LOUISE.

Zo Prins FREDERIK mijne raadgevingen het oor leent, zal hij egter altijd meer de lesſen der Staatsmannen, dan die van Veldheeren of Hovelingen opvolgen. De Helden, mijn Heer, werken ſlechts in beſliſſende oogenblikken, en ook dikwerf maar voor oogenblikken; daar Staatsmannen dikwerf jaaren aan jaaren arbeiden, om het heil der Volkeren te grondvesten. De Hovelingen, die zich na iederen zwaai van het grillig fortuin ſchikken, zijn de ſlechtſte raadslieden, daar der meesten gedrag ſtrekt om het Volk minachting voor den Vorst inteboezemen, omdat het hem afmeet naar de kinderachtige beuzelachtige en trotſche hoedanigheden van hun, die zijnen Hofſtoet uitmaken.

UITENBOGAART.

De aart van uwen Zoon, Mevrouw! doet mij hopen, dat hij en met den een en met den ander zo veel verkeeren zal, en zo veel nuts van hun trekken, als tot zijn welzijn en het geluk des Vaderlands ſtrekken kan.

LOUISE.

Gij weet, mijn Heer! en ik verzeker u, het is

zo;

zo; dat het zoet is voor het moederlijke hart, iets tot lof van haaren Zoon te hooren.

UITENBOGAART.

Het ſtreelt mij altijd, aangenaame waarheden te ſpreken, en ik moet dikwerf genoeg in mijnen post, onaangenaame zeggen; waarom zou ik u dan verbergen, dat ik de zoetſte hoop voede op het volgend levensgedrag van uwen Zoon FREDERIK? Ik ontdek in zijn karakter iets gematigds en zagtzinnigs, gepaard met eene edele ſtandvastigheid, dat hem voor zich zelven gelukkig maken zal, en geſchikt om anderen gelukkig te maken. Dan zijne gematigdheid zal hem bizonder aangenaam maken bij een Volk, zo verdeeld in gevoelens van Staatkunde als Godsdienst.

LOUISE.

Het verheugt mij uwe gevoelens ten aanzien van mijnen Zoon zo gunstig, en zo overeenkomstig te vinden met die van OLDENBARNEVELD. Onlangs met hem ſprekende over mijnen FREDERIK, noemde hij hem met die deftige hartelijkheid, welke hem zo eigen is, den beminnelijken Jongeling. En zeker hij verdient dien naam. Gisteren nog onder uwe Leerreden vestigde ik mijne aandacht op hem, toen gij de Zegepraal wel aan den moed der ſoldaten, en het beleid der Opperhoofden toekende, maar ook in dezelve de hand der Voorzienigheid aanweest; toen, toen zag ik een' ernst op zijn ge-

laad...

laad ... Ik las in zijne oogen, hoe zijn hart was aangedaan ... Ik beſpeurde met eene innerlijke vreugd, hoe hem de Godsdienst ter harte ging ... En immers zonder Godsdienst, mijn Heer! is zelfs de blinkendſte rang eene voorbijzwevende ſchaduw?

UITENBOGAART.

Ja, Mevrouw! een Vorst zonder beginſel van Godsdienst loopt gevaar het grootſte gedrocht der Maatſchappij te worden. De verleidingen, die hem omringen, en de reine deugd zo ligt doen wankelen, maken de onderſteuning van den Godsdienst dubbel noodzakelijk.

*

De

De Veldtogt, die op den Slag by *Nieuwpoort* volgden, was van weinig beduidenis, en geene bizondere gebeurtenisſen verſtoorden het leven van LOUISE. Zij ſmaakte de grootſte genoegens in de gunst, welke 's Lands Staaten en de voornaamſte perſoonen aan haaren Zoon toedroegen. Bovenal was LOUISE getroffen, toen de Algemeene Staaten, beſlooten hebbende een plegtig Gezantſchap te zenden aan Koning JACOBUS van *Schotland*, toen deze, door den dood van de Koningin ELIZABETH, den Engelſchen throon beſteeg, den Prins FREDERIK HENDRIK aan het hoofd van hetzelve plaatſten. Zich bereid hebbende tot die reize begaf hij zich tot zijne Moeder de Vorstin Weduw.

FREDERIK.

Gereed om na *Engeland* met het Gezantſchap te vertrekken, kom ik, daar wij morgen met een jagt van *Hellevoet* zullen vertrekken, mijne kinderlijke groete aan u, mijne geliefde Moeder, brengen.

LOUISE.

Waarde Zoon! ſchoon gij nu in den krijg, dan in andere betrekkingen aan mijne tegenwoordigheid onttrokken wordt; ſchoon gij weet, dat uwe afwezend-

zendheid mij veel kost ; met eene vreugd, die ik naauwlijks uit kan drukken, zie ik hoe 's Lands Staaten bij alle gelegenheden blijken geven van de liefde en achting, die zij u toedragen. In uwe jaaren aan het hoofd van een Gezantſchap geplaatst, om dit Gemeenebest bij eene nabuurige Mogendheid luister bij te zetten . . . Dit moet u zeker ſtreelen.

FREDERIK.

Ja mijne Moeder! ik ben, dit verzeker ik u, zeer gevoelig voor die eer.

LOUISE.

Daaraan twijfel ik niet, mijn Zoon! Maar al de ſchijnbaare eer is van weinig beteekenis . . . Misſchien, ſchoon gij een onwaardig en laf hartig jongeling waart; dat men u alleen om uwe afkomst aan het hoofd van een Gezantſchap ſtellen zou. . . Gij ziet mij eenigzins neerſlagtig aan . . . Gij gevoelt de waardij van den post, waarmede gij bekleed zijt, verminderen . . . Ja hoe zeer gij zeker door de gelukkige gaven der natuur en door het vroegtijdig bijwoonen van de Veldſlagen, aan de zijde van uwen Broeder MAURITS, eenen naam verworven hebt, die u zelfs aanzien bijzet in vreemde Landen; gij begrijpt egter, mijn Zoon! dat het lot uwer geboorte veel toebrengt, om u zo ſpoedig tot die glansrijke hoogte te verheffen. Zo gij niet de Zoon van WILLEM den Ien waart, zou men u, al waren uwe verdiensten oneindig grooter dan zij thans zijn, niet tot zulk een verheven Gezantſchap gebruiken.

FRE-

FREDERIK.

Ik gevoel Mevrouw! de gegrondheid van uwe aanmerking, maar waar toe dezelve in dit oogenblik?

LOUISE.

Tot een bewijs van mijne moederlijke liefde . . . Mijn Zoon! De mensch, de jeugdige mensch word zo ſpoedig duizelig, wanneer hij op de ſteilte der eer als door toverkragt word opgebeurd. Wij zijn zo ras geneegen, om den afgod onzer eigenliefde te wierooken, terwijl wij in den waan geraken, dat men alleen aan onze waare verdiensten hulde doet, en dan volgt wel eens op die duizeling een ijdele waan, die geheel onzen geest beroert, en ongeſchikt maakt voor goede of groote bedrijven; ja weldra ons verre doet dalen beneden het peil van lieden, die door den lageren kring, welken zij beſchrijven, wel min blinkende, maar verdienſtelijker rollen op het tooneel des levens ſpelen.

FREDERIK.

Waarlijk Mevrouw! Gij treft mij . . . Ik weet niet, dat ik eenigen ſtap gedaan heb . . .

LOUISE.

Neen, mijn Zoon! . . . Ik beſchuldig u niet . . . maar ik zie u met de bekommering van eene moederlijke vriendin als van dag tot dag het glibberig pad des roems opſtijgen . . . en ik ducht, dat gij door het een of ander zwak oogenblik tot uw onherſtelbaar nadeel en mijne hartelijke droefheid zoudt mogen uitglijden — en een val doen, die uwe be-

nij-

nijders zou doen juichen, en uw verderf berokkenen.

FREDERIK.

Ik erken in uwe bekommerende zorge de liefde van het moederlijk hart ... Maar dat zich die bekommering matige op het denkbeeld, hoe ik, ſchoon aan het hoofd des Gezantſchaps geplaatst, zodanige mannen mij zie toegevoegd, die ja aan de eene zijde mij hoogst aangenaam zijn, om dat de belangen des Vaderlands zo wel aan hun zijn toevertrouwd, maar die tevens bewijzen, dat 'sLands Staaten, mijne jeugd geduurig in het oog houdende, mij een geleide geven, bij het welk ik mijne minderheid op de ſprekendſte wijze gevoel. Wat ben ik, als mij vergelijke bij de Heeren VAN BREDERODE (†) en VALK (*) — wat vooral Mevrouw! als ik mij vergelijke bij OLDENBARNEVELD? Waarlijk, ſchoon 'er eene opbruiſching van jeugdige trotſchheid mij voor een oogenblik mogt bedwelmen, als ik dan maar het oog vestig op zodanige mannen, dan ... zal zij ſpoedig nederploffen, en ik zal mijne kleinheid, mijne zwakheid bezeffen...

LOUISE.

Die taal, mijn Zoon! verciert u meerder, dan de plaats, die gij in het Gezantſchap bekleedt ... die taal, die ik geene reden heb, om voor andere dan

(†) WALRAVEN VAN BREDERODE. (*) JACOB VALK Rentmeester van *Zeeland*.

dan die van uw hart te houden, maakt dat gij waardig zijt, om aan het hoofd van zulk een Gezantſchap te praalen . . . Gij zult nu andere zeden, dan aan het Hof van *Frankrijk* vinden, mijn Zoon! Die levendige pligtplegingen, die toeſchietende vriendelijkheden zullen u niet op ieder gelaad toeblinken . . . Gij zult meerder ernst, meerdere ſtroefheid ontmoeten. De beleefdheden, u aan het Engelsch Hof aangedaan, zullen van een' min vuurigen aart zijn . . . Maar, hoe bekoorlijk de Franſche zeden zijn, misſchien, dat aan een' Nederlander ook iets behagelijks is in het meerder ernstige der Engelſche . . . Gaven u 's Lands Staaten met eene lofwaardige bezorgdheid, toen gij met mij voor het eerst na *Frankrijk* vertrokt eene Vaderlijke vermaning, altijd in uw geheugen te bewaaren, dat gij in *Holland* geboren waart en verpligt den dienst van uw Vaderland te behartigen, wanneer gij u in een vreemd gewest mogt bevinden; gij zult het uwe Moeder niet kwalijk duiden, dat zij u bij uwe afreize na *Engeland* dien raad ook ten aanzien van het Engelsch Hof erinnere.

FREDERIK.

Ik verſtaa u, Mevrouw! en ik dank u voor uwen moederlijken raad.

LOUISE.

Ja, mijn Zoon! 'Er heerscht in mijnen geest eene vreze, dat misſchien verbintenisſen, groote verbintenisſen van uw geſlacht met aanzienlijke Hoven van

Europa voor uw Stamhuis nadeelig zouden worden. Dezen zouden zo ligt ten nadeele werken van die onafhangelijkheid, waarop het Nederlandsch Volk en met recht zo jaloersch is. Eenmaal door welke banden ook aan het een of ander groot nabuurig Hof verbonden, zou de Vrijheid van dit Volk gevaar loopen, en ligt deszelfs onafhanglijkheid verlooren gaan.

FRÉDERIK.

Uwe lesſen Mevrouw! zullen mij voor de oogen zweeven, wanneer ik mij aan het Hof van Koning JACOBUS bevinden zal. Gij begrijpt, dat de oogmerken van 's Lands Staaten zich alleen over het uiterlijke bepaalen tot de gelukwenſching van den Koning, maar hoeveel zal 'er in deezen ſtand der zaken niet in den geheimen Raad te verhandelen zijn, alles ſtrekkende, om voor het Vaderland zoveel mogelijk hulp en bijſtand, in manſchap en in geld te verwerven, en hoe moeijelijk zal het vallen, om in onze groote behoeften de onafhangelijkheid des Staats te bewaaren. Ik ben meermaalen bij een' aanval op den vijand, waarin het mij ondertusſchen het leven kosten kon, min ongerust geweest, dan mij tot deze reis voorbereidende.

LOUISE.

Laat u egter niet afſchrikken door de moeijelijkheden, die u ook in deze nieuwe loopbaan ontmoeten

ten zullen. Aan de hand van OLDENBARNEVELD zult gij die allen te boven komen.

FREDERIK.

Ik ontveins niet, dat ik ook bovenal op hem vertrouw . . . Immers zal niet alleen de Koning van *Frankrijk* niet afzijn, om na *Engeland* bij deze gelegenheid eenen bekwaamen onderhandelaar af te zenden; maar, dat grooter zwaarigheid baart, *Spanje*, het vijandelijk *Spanje* zal ook niet agterlijk zijn, om zich hiervan te bedienen, om, ware het mogelijk, den nieuwen Koning in zijne belangen ten onzen nadeele over te haalen . . . Wat niet al, Mevrouw! zal ik in die nieuwe leerschole, moeten bijwoonen, dat een', die meest in het veld verkeerd heeft, geheel vreemd is. Afgepaste manieren, fijne zeden, kunstige strikredenen van mannen, grijs in de Staatkundige loopbaan . . . ô Ik voel, Mevrouw! als ik dit indenk, eene zwakheid, die mij wel bewaaren zal tegen de zelfsverheffing der jeugd; ik voel zelfs zodanig mijne zwakheid, dat ik bij wijlen nog geneegen ben, om mijne schouders aan den zwaaren last te onttrekken.

LOUISE.

Mijn Zoon! Is uw moed onbezweeken gebleeven in den krijg; hij zal ook bestaan in het doolhof der Staatkundige listen, als gij u vast houdt aan de eerlijke beginsels van liefde voor uw Land en Volk, en niets u ter rechter of ter slinkerhand doet afwijken, zo gij u vast houdt aan uwe Vaderlandsche

zeden en aan den Godsdienst uwer Vaderen. Laat, wat u bejegen, hoe schijnschoon men u nader, altijd het Vaderland, en dit goede Volk, dat zo veele wezenlijke verdiensten heeft, voór uwen geest zweven. Bedenk, door welke banden van dankbaarheid en belang gij aan hetzelve verbonden zijt. — En ook hier zult gij het bekommerd moederlijk hart in mij verschoonen; misschien zullen u aan het Engelsch Hof, niet onder het oog uwer Moeder, gelijk aan het Fransche, maar aan u zelven meer overgelaaten; gevorderd tot die jaaren, waarin de schoonheden en aanvalligheden mijner Sexe groot geweld op het mannelijk hart oefenen, Vrouwen ontmoeten, die door haare bekoorlijkheden niet alleen gevaarlijk zijn voor uwe jeugd, voor uw hart . . . Maar die ook langs dien weg u gevaarlijk zouden worden in de groote en edele betrekking, waarin gij tót het geluk van dit Volk staat. Gij zoudt de eerste jeugdige Staatsman niet zijn, die ongenaakbaar aan alle andere zijden, alleen aan die te naderen, voor de begochelende streeken eener Vrouwentong bezweek. — Tegen gróven wellust, die de gezondheid ondermijnt, en den geest verzuft, acht ik het hoodeloos, u te waarschuwen . . . Eindelijk, mijn Zoon! want mijne liefde tot u doet mij dit onderhoud rekken, misschien tot verveelens rekken . . .

FREDERIK.

Verschooning, Mevrouw! Welk eene onderstelling! Gij zoudt mij immers niet kunnen verveelen;

Gij,

Gij, die mij met eene tederheid, met eene liefde uwe vermaningen mededeelt, welke mij, zo gij mijne Moeder niet waart, welkom zijn zouden, en nu . . . ô Gaa voort . . Gaa voort.

LOUISE.

't Is maar weinig, maar van groot gewigt, dat ik u te erinneren heb. En wat zou dit anders zijn, dan dat ik u bij alles wat dierbaar is smeeke, blijf aan God getrouw. Stel u Hem voor oogen in de grootste moeijelijkheden, die u omringen; dat uw geweeten Hem inroepe, als de eenige waarachtige getuigen van uwe oprechtheid. Stel u Hem voor, welke verzoekingen, hoe gemaskerd, hoe bekoorlijk u omringen. . . . En nu mijn Zoon! (*hier vatte zij zijne hand*) Gaa heen —— God, die u door veele krijgsgevaaren leidde, zal u ook door de gevaaren der Staatkunde in mijne armen terug voeren.

Naadat 'er nog eenigen tijd tusſchen onze dappere Voorvaderen en *Spanje* geſtreeden was, neigde eindelijk de Koning van *Spanje* tot den Vrede, terwijl de Bondgenoten van den Nederlandſchen Staat, den van tijd tot tijd verleenden onderſtand moede, hunne pogingen aanwendden, om den Vrede te bevorderen. 't Kwam egter niet tot denzelven ondanks zoveele onderhandelingen, en veel werks had het zelfs in, om tot een Beſtand te komen, waarbij de vijandelijkheden geſtaakt werden. Eer men hier toe kwam, begon het vuur van twist, waarvan zich jaaren geleeden eenige flaauwe ſchitteringen vertoond hadden, verſchrikkelijke vonken door het Vaderland te verſpreiden. MAURITS en OLDENBARNEVELD werden als de Hoofden der partijen genoemd. OLDENBARNEVELD was de voorſtander, MAURITS de vijand van het Beſtand. JEANNIN, de Franſche Afgezant ſtelde alle pogingen in het werk, die, naadat reeds de Spaanſche Onderhandelaars vertrokken waren, ſtrekken konden, om de Staaten tot het ſluiten van het Beſtand te beweegen. —— Naa veel tegenſtribbeling en onaangenaamheden van allerleijen aart, ſcheen het, dat MAURITS mede geneegenheid

heid tot het Beſtand begon te voeden, daar hij zag, hoe weinig bijſtand hij bij het voortzetten van den Oorlog van den Koning van *Frankrijk* te wachten had. LOUISE DE COLIGNY intuſſchen, naa zich eenigen tijd ter bevordering van de belangens van haaren Zoon FREDERIK in *Frankrijk* aan het Hof onthouden te hebben, in den *Haag* terug gekeerd zijnde, verzogt toegang bij haaren Zoon MAURITS.

Met veel ſtaatelijkheid door hem ontvangen zijnde, begon zij op de volgende wijze: 't Is u bekend, mijn Heer! hoe zeer ik altijd de belangen van dit Land, als ware het mijn geboorteland, ben toegedaan geweest. Gij weet, hoe zeer ik verkleefd ben aan de welvaart van uw Stamhuis.

MAURITS.

't Is mij alles bekend, Mevrouw! en geenszins heb ik u immer reden gegeven, dat gij zoudt kunnen denken, of ik deswegens twijfelde.

LOUISE.

Neen, mijn Heer! maar het oogmerk van mijn bezoek op heden zal u, hoop ik, in de gunſtige gedachten, die gij daaromtrent gekoesterd hebt, bevestigen. Gij weet, dat ik mij eenigen tijd aan het Franſche Hof onthouden heb. Ik heb daar onder andere mijne pogingen aangewend, om na te ſporen, of 'er van den Koning eenige aanzienlijke bijſtand te wachten zijn zou, indien 'er bij de Staaten van dit Land tot het voortzetten van den Oor-

te maken. En waarlijk de ſtaat des Vaderlands, mijn Heer! hoe roemrijk van buiten, blijft ſteeds hachelijk, althans zeer drukkende voor de goede Ingezetenen. Ik weet wel, dat 'er ook groote voordeelen voor ſommigen uit den Oorlog getrokken worden, maar daarentegen is 'er een grooter aantal, dat onder de ellenden van denzelven gebukt gaat, aan welken het zwaar valt, om de belastingen, aan den Oorlog verknocht, op te brengen. Wat zou het zijn, indien eens de fortuin des Oorlogs, die toch zo wispelturig is, naa zoveele uitzigten op voordeelen en aanmaningen van alle zijden u tegen begon te loopen; of liever, zo zij zich al eens getrouw aan uwe zijde hieldt; indien na het doorſtaan van zoveele gevaaren, een nieuw gevaar u het leven koste...

MAURITS.

In dit laatste geval, Mevrouw! zou uw Zoon FREDERIK, mijn waardige en geliefde Broeder, dien de Landzaaten met zoveel rechts eenen diepen eerbied toedragen, die verre zijne jaaren te boven gaat, mijne plaats bekleeden, en zich van het geluk der wapenen, niet minder dan ik verzekeren... Maar ſtel u gerust, Mevrouw! mijne gevoelens ten aanzien van het Beſtand, hebben eene gunstiger wending genomen. De oneenigheden tusſchen mij en den Heer OLDENBARNEVELD zijn bijgelegd, en het is aan den Franſchen Afgezant JEANNIN gelukt eene verzoening tusſchen ons te treffen.

LOUISE.

Hartelijk, mijn Heer! verheugt mij dit, en ach! dat dezelve beſtendig ware tot heil van het Volk dezer Landen!

MAURITS.

Ik merk ook, hoe bij 's Lands Staaten eene gehoorzaamheid begint plaats te grijpen, om ten minſten voor eenige jaaren het Volk adem te doen ſcheppen... En daar de Zeeuwſche Staaten nog twijfelden, heb ik hun doen aanmaanen, om zich bij de overigen te voegen, zodat eerlang, zijn de Spaanſchen niet halſtarrig, dit bij veelen zo gewenscht Beſtand plaats zal grijpen. Ik ducht alleen, gelijk ik aan den Franſchen Afgezant, bij onze laatſte onderhandeling, te verſtaan gaf, dat het Beſtand mijn Vaderland te rug zou kunnen leiden tot de Spaanſche Heerſchappij.

LOUISE.

God, die ons tot dus verre bewaard heeft, behoede daar voor het Vaderland! — ô Mijn Heer! wanneer de Spanjaarden, naa het afloopen van het Beſtand niet tot Vrede neigen, dan zal God op nieuws uw' arm en dien der Helden verſterken in den ſtrijd.

MAURITS.

Indien de rust de kragten niet doet roesten van dit Volk, dat veel verdragen kan, eer het tot die hoogte is opgewonden, dat het de wapenen aangrijpt. Een vreedzaam en zagtaartig Volk, dat het

hart

hart zo na den Koophandel hangt, is niet zo ligt óp te wekken tot den ſtrijd, als uwen landaart, Mevrouw! de oorlogzuchtige en opſtuivende Franſchen zijn ſpoediger in de wapenen te brengen, dan de vredelievende en bedaarde Hollanders.

LOUISE.

Maar éénmaal de wapenen opgegreepen hebbende, zijn zij niet min ſtandvastig en moedig in den ſtrijd... En wat den afkeer van overheerſching en dwinglandij betreft; voor welk een Volk der aarde, en althans zeker niet voor mijne Landgenooten, behoeven zij onder te doen? ô Zijt gerust, mijn Heer! de Nederlandſche Natie is niet zorgeloos genoeg, om in de korte verpozing, die het Beſtand aan dezelve ſchenken zal, de wapens af te leggen, als of dezelve nooit weder moesten aangegreepen worden.

MAURITS.

Althans wat van mij afhangt, zal ik het mijne wel toebrengen, om den geest des Volks levendig te houden.

LOUISE.

De wonden aan dit Volk toegebragt zijn te versch, en te diep, om ſpoedig vergeeten te worden. Welaan, mijn Heer! Breng gij het uwe toe tot de kalmte, die naa een' veertigjaarigen ſtrijd het Vaderland te gemoet ziet. Geniet voor eenige oogenblikken ten minſten ook de zoetheden van het leven, en in den arm van Bloedverwanten en Vrienden de vruchten van

van zoveele moeijelijke Veldtogten. Verkeer in het midden van een Volk, dat roem draagt op uwen heldenmoed, dat u bemint als den Voorſtander van deszelfs Onafhangelijkheid, en u zegenen zal, indien gij medewerkt tot de verpozing, die misſchien op eenen gelukkigen Vrede zal uitloopen.

MAURITS.

Gij ſchildert zeker dien toeſtand mij aangenaam af, Mevrouw! maar ik ben van jongs af zodanig aan de vermoeijenisſen van den Oorlog gewoon, dat mij de rust vreemd zal zijn... Daarenboven, ſchoon dit bij mij geen oorzaak geweest is, waarom ik mij dus lang tegen het Beſtand verzet heb; daar ik mijn Vaderland te zeer bemin, om deszelfs belangen aan de bizondere van mijn perſoon, één oogenblik op te offeren; daarenboven, Mevrouw! voor mij is de Oorlog, wat mijne inkomsten betreft, oneindig voordeeliger, dan de ſtaat van Beſtand of Vrede...

LOUISE.

Ook dit, mijn Heer! is der aandacht van den Koning van *Frankrijk* niet ontglipt, en hij heeft mij verzekerd, alle pogingen te zullen doen aanwenden, om te zorgen, dat de man, zo waren zijne woorden, die zoveel had opgeofferd voor zijn Vaderland, en duizende gevaaren getart, geene ſchade bij een' Beſtand of Vrede hebben zou... Ik zoude u zulks reeds eerder hebben gezegd, maar ik duchte, dat ik uwe kieschheid kwetſen mogt.

MAU-

MAURITS.

De vertrouwelijke toon, Mevrouw! waarop wij met elkander geſproken hebben, verpligtte mij, om ook in dezen jegens u openhartig te zijn. —— Te meer, daar ik hoop te zorgen, dat aan de Weduwe van mijnen Vader, wiens nagedachtenis ik zoveel eerbied toedrage, bij gelegenheid van het Beſtand en de ſchikkingen, die tuſſchen mijne Broeders en mij wegens Vaders nalatenſchap moeten gemaakt worden, in gunst gedacht zal worden, opdat zij boven die bekrompenheid verheven moge zijn, welke zelfs een ſchaduw van ondankbaarheid op mij en andere leden van ons Geſlacht werpen zou.

Kort

Kort naa het ſluiten van het Beſtand met *Spanje*, dat hoop op grootere kalmte aan den Lande beloofde, dan de uitkomst der zaken bevestigd heeft, werd LOUISE DE COLIGNY op eene aangenaame wijze vereerd door een bezoek van den Advocaat OLDENBARNEVELD; het was reeds tegen den avond, dat hij zich liet aandienen, en LOUISE DE COLIGNY eeniger maate verwonderd over zijne komst, zeide:

Wat toch jaagt u zo onverwacht en zo laat herwaards? Mijn Heer!

OLDENBARNEVELD.

Het belang, dat ik ſtel in uw geluk en uw genoegen, Mevrouw!

LOUISE.

Hoe dikwerf hebt gij mij niet een boodſchappet van goede tijding geweest.

OLDENBARNEVELD.

Ja, Mevrouw! 't is immers nog aangenaam, wanneer men naa eenen dag vol ſtormen en onweeren, eenen kalmen avond van het leven te gemoet ziet. En dat moogt gij. Uw hart zal waarſchijnlijk u voorſpellen, dat ik u weder iets aangenaams wegens uwen Zoon FREDERIK kome berichten.

Want

Want het hart der ouders, die hunne kinderen liefhebben, denkt eer om der kinderen dan om hun eigen geluk. Althans zo gaat het mij. Toen ik verſtond, dat mijne Zoons aan het Franſche Hof bevorderd waren, was ik met grooter vreugde aangedaan, dan over eenig perſoonlijk geluk ooit mij zelven bejegend.

LOUISE.

't Is zo, Mijn Heer! Maar zeg mij, is het niet of onze perſoonen zich uitbreiden in onze kinderen; — ô ik geloof, dat men het geluk, dat onzen kinderen wedervaart, eigen geluk en hunne rampen eigen ongeluk noemen mag: maar ik bid u mijn Heer! ſtel mijne moederlijke nieuwsgierigheid niet langer op de proef. Meld mij, welk geluk mijn' dierbaaren Zoon wedervaaren is.

OLDENBARNEVELD.

't Geluk hem wedervaren, Mevrouw, beſtaat in een vernieuwd blijk van hoogachting van 's Lands Staaten, maar een blijk zo groot, als zij met eenige mogelijkheid aan den dag konden leggen. Bij gelegenheid van het Beſtand zijn de jaargelden van Prins MAURITS aanmerkelijk verhoogd, en waarlijk, indien 's Lands Staaten daaromtrent geen gunstig beſluit genomen hadden, zou hij zich met recht, als groot nadeel bij de verandering van zaken lijdende, hebben kunnen beklagen. Maar 's Lands Staaten hebben tevens toegeſtaan, dat, ingevalle hij ongehuwd kwam te ſterven, uw Zoon FREDERIK HEN-

HENDRIK en deszelfs kinderen hem in zijne waardigheden zouden opvolgen. Kunt gij ſprekender bewijzen verlangen, Mevrouw! van de hoogachting, welke 's Lands Staaten uwen Zoon, nog zo jong, toedragen.

LOUISE.

Ik behoef geene woorden te gebruiken, mijn Heer! om u mijn genoegen aan den dag te leggen over dit treffend bewijs van achting — of misſchien zeide ik beter van liefde, die zij voor mijnen Zoon bij deze gelegenheid weder betoonen. Lang zij het leven van MAURITS, die zo veel voor dezen Staat gedaan heeft, en dat mijn Zoon eerst ſpade en althans in rijper ouderdom aan het roer der regeering kome! Met recht zeide gij, mijn Heer! dat 'er naa een' ſtormachtigen dag een kalme avondſtond mijns levens volgt. . . . God geve dat dit ook uw deel zij, mijn Heer! die eene reeks jaaren in de ſtormen van den Staat geſleeten hebt!

OLDENBARNEVELD.

God geve het, Mevrouw! maar de zaken ſtaan niet zodanig geſchapen, dat ik mij rust en kalmte beloven mag. Gij weet, hoe veel ſtrijdens ik gehad hebbe in het laatſte tijdperk; aan welke onaangenaamheden ik door mijn verſchillend gevoelen met dat van den Prins over het Beſtand ben blootgeſteld geweest. Maar gelukkig die ſtorm, die mij zo veel kwaads dreigde, is overgedreeven . . . maar . . .

LOUISE.

Ó Bij het klimmen onzer jaaren ziet men tegen kleine zwaarigheden, waarover men in de jeugd als zandhoopen heenen ſtapte, als tegen bergen op.

OLDENBARNEVELD.

Ik hoop dat het eene zwaarmoedige vlaag van mijnen ouderdom mag wezen, Mevrouw! maar ik zie in het verſchiet een onweêr te gemoet, dat nog maar broeit; maar 't geen egter vrezelijk zijn kan, als het uitbarst. Kerkelijke oneenigheden, zullen, zo ik vrees, nu het Beſtand daar is, op eene hevige wijze losbreken.

LOUISE.

Laten de Geeſtelijken met elkander over geſchilpunten twisten, mijn Heer! Wanneer zich de Staatkunde 'er niet mede bemoeit, vallen zij eindelijk afgemat naa het ijdel kampen bij hunnen arbeid neder.

OLDENBARNEVELD.

Zo het mogelijk ware, Mevrouw! dat de Staatsman geheel zich konde afzonderen van die verſchillen; maar het belang van ſommige Staatslieden brengt het ſomtijds mede, dat zij zich in Kerkelijke verdeeldheden mengen, om door hunne bemoeijingen daarmede hunne ontwerpen in het Staatkundige te doen gelukken. En wee dan den man, die gevoelens van gematigdheid en verdraagzaamheid aankleeft; dezen haaten zij meerder dan hunne vijanden zelve.

Lou-

LOUISE.

Intusſchen zo 'er in eene zaak ter waereld, bovenal, de gematigdheid te paſſe komt, dan is het in het ſtuk van den Godsdienst: de geheele Leer van het Euangelie ademt immers niet anders dan eensgezindheid en liefde jegens allen? Ik heb de ijslijkheden van de bloeddorſtige vervolging, helaas! in mijn geſlacht ondervonden, maar deze ſpoorloosheden, hoe gruwelijk, tusſchen Roomſchen en Onroomſchen, mag ik immers niet verwachten tusſchen Hervormden en Hervormden; zij, die nog maar pas de gevangenisſen en ſchavotten der Spaanſche vervolging ontdooken zijn, mogen verſchillen in ſommige gevoelens, ſomtijds in drift zich een hevig woord laten ontvallen . . . Maar zullen immers elkanders vervolgers niet worden?

OLDENBARNEVELD.

Indien niet de vrees voor het gezag der hooge Overheid hen beteugelde, zou de geest der zo onchriſtelijke onverdraagzaamheid hier tooneelen vernieuwen, die u en mij en alle gematigde Christenen bedroeven zouden. De verdeeldheden tusſchen GOMARUS en ARMINIUS zijn tot zulk eene verbazende hoogte geſteegen, dat 'er eene ſcheuring der Kerk voor de deur ſtaat, indien, onder den Goddelijken zegen, de pogingen, die wij zullen aanwenden, van geen gelukkig gevolg zijn.

LOUISE.

Ik merk dan, dat men voor heeft ſtaatswijze zich met die geſchillen te bemoeijen.

OLDENBARNEVELD.

Nog zo onmiddelijk, zo rechtſtreeks niet, maar GOMARUS en ARMINIUS zijn verzogt om ten huize van VAN DER DOES, als Curator van 's Lands hooge Schole, in mijne tegenwoordigheid hunne geſchilſtukken in het breede bloot te leggen, en als dan zullen onze pogingen ſtrekken om, is het mogelijk, die verſchillen eenen bedaarder gang te doen gaan, en alzo den Vrede der Kerk in ons Vaderland te bewaaren.

LOUISE.

Ik vertrouw, dat uwe tegenwoordigheid en die van VAN DER DOES' beſcheidenheid zal inboezemen: en uit de beſcheidenheid wordt ligt bedaardheid geboren. 't Heeft dikwerf zijne nuttigheid zelfs dat verſchillende partijen elkander van nabij zien en ſpreeken, en menigmaal eindigt zulk eene zamenkomst in de verzoening van beiden.

OLDENBARNEVELD.

Ik zeg het met een hart, dat beeft voor het losbarsten van oneenigheden, die een pas gevestigd Gemeenebest zouden ſchokken. En ik bid u, Mevrouw! waarop loopen gewoonlijk de twisten der Godgeleerden uit ... Waarop anders, dan op ſpitsvindigheden, op woordenzifterijen, op hoogvliegende

de beſpiegelingen. Spitsvindigheden, waar meer het vernuft dan het gezond menſchen verſtand mede te ſtellen heeft; woordenzifterijen, waarover tot in het oneindige getwist kan worden, zonder dat men ééne ſchrede der waarheid nadert; beſpiegelingen over zaken, die verheven zijn boven het bereik van het menſchelijk verſtand hier op aarde, en waarvan in het Euangelie geene gronden gevonden worden. En om die ijdelheden vermoeijen zich de ſtrijdende Godgeleerden: verhitten de gemoederen van onkundige en dweepzieke menſchen, die meenen, dat de Godsvrucht beſtaat in het doldriftig aankleven van deze of geene Kerkbegrippen, terwijl zij de ziel van allen Godsdienst, de betrachting der deugd en het leiden van een vroom en Christelijk leven, tevens met de Christelijke liefde vergeeten. Wat mij aangaat, Mevrouw! verre is het van mij, dat de Godsdienst mij onverſchillig zijn zou; maar de Waarheden van den Godsdienst, die den mensch noodzakelijk zijn, om eenmaal hiernaa gelukkig te worden, moeten weinig klaar en eenvoudig zijn, zo dat ze de geringe vermogens en bekrompen vatbaarheden kunnen begrijpen: aan die Waarheden houde ik mij vast; en wat het overige betreft, daarover laat ik de Godgeleerden in hunne ſcholen, in hunne geſchriften twisten, mits de vlam der verſchillen zich binnen de muuren van hunne leerſcholen bepale, en men het algemeen, zo onbevoegd om in dezen rechter te zijn, niet inroepe.

LOUISE.

't Is ongelukkig, dat de zaak reeds zo verre gekomen is; ik hoop maar, dat uwe goede raadgevingen in tijds de gistende gemoederen tot bedaaren zullen brengen. Weet gij ook, hoe Prins MAURITS in dezen gevoelt?

OLDENBARNEVELD.

Ik weet van zijne denkbeelden wegens dit ſtuk niets. Ik denk zeer gunstig over zijne bekwaamheden als Veldheer, maar van die, als ſcheidsman in Godgeleerde geſchillen, heb ik geringe gedachten. Het ſchijnt, dat hij zich tot nog toe niet met die verſchillen bemoeit; en Mevrouw! zo ik u bidden mag, u, die zo veel invloeds hebt op het hart van uwen Zoon FREDERIK HENDRIK, die misſchien ter eeniger tijd eene zo blinkende rol in de Geſchiedenis des Vaderlands ſpelen zal, vervul gij toch zijn edel hart met gevoelens van gematigdheid en verdraagzaamheid in het Godsdienstige. Het past den Staatsman in een vrij Gemeenebest niet, dat hij partij trekke. Alle vreedzaame, gehoorzaame en getrouwe Burgers zijn zijne vrienden, die 't recht hebben op zijne beſcherming, welke denkbeelden zij van den Godsdienst koesteren; welken Godsdienst zij belijden. De Godsdienst is eene zaak, waar omtrent de Mensch alleen aan God niet aan anderen rekenſchap ſchuldig is: en alle bemoeijingen der Regeering met denzelven zijn af te keuren, ten ware een eerdienst van zulke plegtig-

tigheden vergezeld gaa, of zodanige gevolgen na zich sleepe, die de rust of orde van den Burgerstaat benadeelen of verwoesten.

LOUISE.

Mijn gematigdheid in den Godsdienst rust op dé zelfde beginsels, Mijn Heer! als de uwe; en zijt verzekerd, dat ik, zo ras ik bij mijnen Zoon FREDERIK eene voegzaame gelegenheid vinde, bij hem die gevoelens van liefde en verdraagzaamheid zal pogen op te wekken, als hem in de verdeeldheden en kerklijke twisten, die den Staat schijnen te bedreigen, heilzaam, en misschien voor het Vaderland nuttig zijn zullen.

Terwijl de verſchillen over den Godsdienst meer en meer begonnen te woelen, en op verſcheide plaatſen van dit Gemeenebest binnenlandſche oneenigheden den geſchortſten oorlog van buiten opvolgden, ſcheen het, dat de gemoederen, in eene zo hevige gisting door het beloop der tijden niet lige neder te zetten, en geduurig gereed waren tot opbruiſching. Bovenal deelde ook hierin de Stad *Utrecht*. Jonkheer DIRK KANTER, niet wel kunnende verdragen, dat hij niet weder in zaken van Regeering werd betrokken, had eenige Burgers aan zijn ſnoer weeten te krijgen, en de Gemeente in eene beroerte te brengen, waardoor hij en de zijnen op het kusſen raakten. Intusſchen deed het Volk, na het toeſtaan van eenige verzoeken, nieuwe eiſchen, en de geſchillen begonnen hooger en hooger te ſtijgen. 's Lands Staaten wenschten, dat de zaken aan hun verbleeven werden, maar de Regeering en de Burgerij van *Utrecht* één lijn trekkende wilden zich daaraan niet onderwerpen; en men beſloot het geſchil met de wapenen te beſlechten. FREDERIK HENDRIK werd door de Staaten het bevel over de Krijgsmagt, derwaards te zenden, opgedragen, en voor zijn vertrek, tot het uitvoeren van zo onaangenaam een' last, be-

begaf hij zich na de Vorstinne Weduw, die reeds bij gerucht onderricht van den toeſtand der zake, met treurigheid vervuld was over deze beroerte.

Mevrouw! zo ving hij aan, toen hij binnen trad; ik kan niet afzijn, eer ik vertrek tot het volvoeren van eenen last, mij door 's Lands Staaten opgedragen, u vaarwel te zeggen. De oneenigheden binnen *Utrecht* zijn tot zodanig eene hoogte geſteegen, dat 's Lands Staaten, te *Woerden* vergaderd, goed gevonden hebben, die Stad door de wapenen tot gehoorzaamheid te dwingen —— en aan mij is de last als Bevelhebber over de troepen, die daartoe gebruikt moeten worden, opgedragen.

LOUISE.

ô Hoe veel liever, mijn Zoon! zag ik u te veld trekken tegen buitenlandſche Vijanden, dan u aan het hoofd geſteld te zien van krijgslieden, om binnenlandſche onlusten met het zwaard te ſtuiten.

FREDERIK.

Intuſſchen, Mevrouw! moet ik in dezen gehoorzamen aan de bevelen van 's Lands Staaten. — Binnenlandſche beroerte kan der vastheid van den Staat nadeeliger zijn dan een buitenlandſche vijand.

LOUISE.

Ik ſtaa u zulks toe, mijn Zoon! maar dikwerf kleeft hun, die als Bevelhebber over een Leger, dat zelfs tegen muitende Burgers word aangevoerd, de naam van Verdrukker van Overwelldiger aan, vooral bij een Volk, als het Nederlandſche, dat naa

het doorſtaan van zoveel jammeren voor het behoud zijner Godsdienstige en Burgerlijke Vrijheid, tot in kleinigheden toe, jaloersch op derzelver behoud is geworden; ja zo jaloersch, dat het ſomtijds, om het behoud der kleine vrijheden, zijne groote Onafhanglijkheid in de waagſchaal zou kunnen ſtellen.

FREDERIK.

Indien toch ieder ontevredene, die het in het hoofd komt de goede Gemeente opteruijen, dat onder ſchijnſchoone beloften al ligt geſchieden kan, zulks vrij zou ſtaan, zonder dat aan de Opperſte Magt des noods de vrijheid zou vergund zijn, om, wanneer alle middelen van minzaame bevrediging uitgeput zijn, zich van de gewapende magt ter harer beſchikking te bedienen, waar zou het dan in het einde heen, met die orde en veiligheid, waaraan de behoudenis eens Volks verbonden zijn?

LOUISE.

Zeker, mijn Zoon! in den uiterſten nood ſchiet 'er voor de Opperſte Magt niets anders overig; maar gij zult ondervinden, dat zij, die de magt in handen hebben, ligtelijk geneegen zijn, om, beducht, dat zij aan hun gezag ſchijnbaare ſchade zullen lijden, de toevlucht te nemen tot middelen van geweld. Zonder dat ik in het tegenwoordig geval trede, mijn Zoon! waarvan mij de waare ſtaat onbekend is, is het zeker, dat de man, die vrijmoedig ſpreken durft voor de rechten van een Volk, den naam

van

van een Volksverleider en Stichter van oproer nagaat, terwijl zij die hem aanhangen, de naam van Muitelingen word nagegeven. Behoef ik u te melden, wat zelfs uwen Vader WILLEM is aangewreeven, toen hij zich aan het hoofd dezes Volks ſtelde?...

FREDERIK.

En egter mij ſchiet niet over dan, dat ik mij aan het hoofd der ſoldaaten plaatſe.

LOUISE.

't Is uw pligt, mijn Zoon! 't is een harde pligt... En alles wat ik u raaden kan en raaden wil door deze aanmerking is, dat gij alleen in dezen volſtrektlijk handelt naar den eisch van uwe lastgevers, wier werktuig gij thans zijt, zonder dat gij verbittering in uw harte voedt tegen Burgers, die misſchien door een verkeerd inzien van zaken misleid, of verleid door de gladde tong van eenen welſprekenden Volksleider, buiten dezen misſtap alle de pligten van braave Burgers getrouwelijk vervullen, goede Huisvaders, deugdzaame Echtgenoten, liefhebbende Zoonen zijn. ô Mijn Zoon! de Menschlievendheid eischt altoos het ſpaaren van het bloed onzer Natuurgenooten, zelfs bij de boosſte en verbitterſte vijanden, maar Burgerbloed, mijn Zoon! kleeft bijna met onuitwisbaare vlekken op den naam van den Bevelhebber, die ongelukkig genoeg geweest is, van hetzelve te doen vloeijen, zelfs tegen zijnen dank... ô Als ik

dit

dit indenk, hoe diep bedroefd word dan mijne ziel, dat gij, die altijd de wellust en liefde der Natie waart, die met de minzaamſte vriendelijkheid door alle ontvangen werdt, waar gij uwe voeten zette, nu op het punt ſtaat, om misſchien door éénen ſlag het werk van zoveele jaaren te verijdelen... Mag ik u bidden, mijn Zoon! zorg dat gij bij de belegering van de Stad duidelijk aan den dag legt, dat gij wel de getrouwe uitvoerder van de bevelen uwer lastgeveren, maar dat gij voor het overige de vriend van alle Burgers zijt, zowel van hun, die de zijde der Staaten trekken, als die het met de tegenwoordige Regeering en het misnoegd gedeelte der Burgerij houden.

FREDERIK.

Maar zal de minzaame behandeling geen zaad van nieuwe muiterij zijn? Mevrouw!

LOUISE.

Men vergist zich over het algemeen, mijn Zoon! zowel in het gemeene leven, als in het Staatkundige zeer, vooral bij oorſpronglijk goedaartige lieden of volkeren, wanneer men zich voorſtelt door geſtrengheid iets te winnen. Geſtrengheid baart huichelaarij. Wanneer een Heer zijne knechts met geſtrengheid regeert, zullen zij, willen zij in zijnen dienst blijven, hem met een ſchijnſchoon gelaad in zijn bijzijn behandelen, maar naauwlijks heeft hij den rug gekeerd, of zij lachen hem uit, en bij de eerſte gelegenheid verlaten zij hem. Zo

ook

ook gaat het met geheele Burgerijen en Volkeren. Een Vorst of Regeering kan voor een poos door geweldige geſtrengheden den grootſten hoop tot gehoorzaamheid en ſchijnbaare onderwerping dwingen, maar 't is 'er verre af, dat hierdoor de harten gewonnen worden. De huichelende Burgerij draagt het juk der onderwerping, haar met geſtrengheid op den hals gedrukt, zolang, tot zij kans ziet, om hetzelve te verbreken, en zal dan met de overblijffels van hetzelve den geſtrengen onderdrukker, is hij in haar bereik, verpletten. De voorbeelden in alle geſchiedenisſen zijn te veelvuldig, die in ons Vaderland tegen *Spanje* zijn te versch, dan dat ik 'er bij u behoeve op te halen.

FREDERIK.

Ik ſtem u dit alles gaarne toe, Mevrouw! wanneer daadelijke Privilegien en Voorrechten van een Volk geſchonden zijn, maar hier . . .

LOUISE.

Ik treed niet in dit bizonder geval, zo als ik u reeds zeide; ſchoon 'er voor het handhaven van Privilegien en Voorrechten niet veel voor de overwonnenen valt in te brengen, wanneer het zwaard de ſcheidsman is; maar ik voorzie, mijn Zoon! dat in dit Land, dat even eens, als ware het door eene geweldige aardbeving geſchokt, nog eenigen tijd noodig heeft, eer het tot zijn voorige kalmte te rug keert, van tijd tot tijd nu meer dan min hevige beroerten hier en elders zullen ontſtaan, en zo u het ongeluk

luk treft, dat gij tot het dempen dier oproerige beweegingen wordt opgeroepen, wenschte ik u eens vooral, als eene moederlijke raadgeving, den weg van gematigdheid en minzaamheid voor die van hevigheid en geſtrengheid aan te bevelen.

FREDERIK.

Gij twijfelt geen oogenblik, Mevrouw! aan mijne dankbaarheid; gij kent ook mijnen aart, dat ik niet oploopende of geſtreng ben; en zijt verzekerd, dat uwe inboezemingen mij vergezellen zullen, als ik de ongelukkige Stad voor mijne wapenen doe bukken. Uw moederlijke raad zal als een geleigeest rondom mij zweeven, wanneer het tot het uiterſte komen mogt; ſchoon ik nog al hoop koestere, dat misſchien alleen op de verſchijning van een Leger voor de wallen van *Utrecht*, die niet ſterk zijn, de moed aan de Regeering en Burgerij ontzinken zal, en de zaak zo, zonder het ſtorten van één droppel burgerbloeds, afloopen.

LOUISE.

Hoe het zij, mijn Zoon! en hoe wenſchelijk zulks moge wezen ter voorkoming van verdere verwijderingen: ik zie u met een hart vol aandoening vertrekken, en hoop, dat, zo gij in een' ſtrijd uw leven mogt laaten, gij dan in een edeler zaak, dan in die van het dempen van binnenlandſche oneenigheden vallen zult. God, die u dus verre bewaard heeft, bewaare u ook tot een' edeler uitgang.

FRE-

FREDERIK.

Vaarwel, Mevrouw! Bekommer u niet te zeer, misſchien binnen weinige dagen is het geheele oproer gedempt, en gij ziet mij terug in den ſchoot onzer Familie.

Hoe zeer LOUISE daarnaa nog meerder redenen had, om zich wegens het lot haars Zoons en de treurige gevolgen dier oneenigheden te bekommeren, daar zelfs de Utrechtſchen eene vertooning van ernſtigen tegenſtand maakten, liep egter de zaak af, zonder dat men tot een' dadelijken aanval kwam, daar de Regeering en Burgerij bukten.

*

LOUISE, die altijd zo diep in het lot haars Zoons deelde, en, die zich zo zeer bedroefde, toen hij na *Utrecht* heenen trok, om door de wapenen die Stad tot onderwerping aan den wil der Staaten te brengen, was mede niet weinig bekommerd over zijn lot, toen hij eenige jaaren laater door de Algemeene Staaten last ontvangen hebbende, om de Stad *Brunswijk*, door derzelver Hertog belegerd wordende, te ontzetten, in aller ijl derwaards met een leger was opgebroken. In het holst van den nacht kwam 'er een Bode aan het verblijf der Vorstin Weduw, die met een haarer Kamerjuffers alleen op was, behalven de Poortier, die de wacht hield aan de poort der wooning. ALETTA, haare Kamerjuffer zat haar een gedeelte der Heilige Schrift voor te lezen. Deze las met zekeren wanlust, die, schoon zij denzelven voor het oog der Vorstinne poogde te verbergen, haar egter zo duidelijk in het oog viel, dat zij haar tegenvoerde:

Ik merk, ALETTA! dat u de lezing vermoeit.

ALETTA.

Neen! Mevrouw! Eene lusteloosheid, eene kleine ongesteldheid . . .

Lou-

LOUISE.

Ô ALETTA! veins niet voor mij . . . Ik heb reeds te lang geleefd, om het hart der jeugd niet te kennen. Maar flaa den Bijbel toe, en laaten wij, eer wij ter rust gaan, nog een oogenblikje ſpreken. Ik hoop niet, dat gij denkt, dat ik u een uurtje lezens verge, om u te kwellen.

ALETTA.

Mevrouw! Gij kent mijne hoogachting voor u, en zou ik dus van u verwachten. . . .

LOUISE.

Pligtplegingen aan een zijde! De toon, waarop gij leest, de verveeling in uwe houding bewijzen mij tegen uwe woorden, dat gij dit voorlezen voor eene kwelling houdt.

ALETTA.

Zo gij het mij niet ten kwaade duidt, dan beken ik, dat ik niet gaarne in den Bijbel leze. Ik verſtaa het te weinig.

LOUISE.

Ô Als men zonder het hart 'er bij te hebben leest, gaat het met het verſtaan zo moeijelijk. Wanneer men jong is en de geheele waereld ons aanlacht, dan hebben wij geene of weinige troostgronden van eenen ernſtigen aart noodig; maar ALETTA! 'er komen dagen, wanneer de begochelingen der jeugd wijken, en wanneer de waereld met haare aanloklijkheden ons begint te ontvallen; ô ALETTA!

TA! dan reikhalſen wij na troost. En wij weeten niet, waar dien te vinden.

ALETTA.

Als men zijne jeugd wegtreurt, Mevrouw! en ons leven voortaan treurig is, dan ſchiet ons geen tijdperk van genoegens over.

LOUISE.

Merkt gij dan, dat ik onvergenoegd ben?

ALETTA.

Neen, Mevrouw! maar eene natuurlijke blijgeestigheid, u bij uwe klimmende jaaren zelfs eigen gebleeven...

LOUISE.

Neen, mijne lieve! die ik mij eigen gemaakt heb, door mij te oefenen in den Godsdienst. De Godsdienst is mijne eenige bron van geluk, van genoegen. En in dit Boek, heb ik altijd de verhevenſte troostgronden gevonden. Gij weet, ALETTA! dat ik veele rampen ondervonden heb, en alle, alle ben ik door den Godsdienst te boven gekomen ... In mijne treurigſte oogenblikken verhief ik mijnen geest tot God, of nam mijne toevlucht tot zijn Heilig Woord... Thans, thans gaa ik weder door zorgen gebukt, wanneer ik mij het lot van mijnen Zoon, die zich thans voor *Brunswijk* bevinden zal, voorſtelle ... Maar ALETTA! wanneer ik mij de troostredenen van den Godsdienst voor den geest hale, dan verdwijnt allengs mijn kom-

kommer. Straks nog, toen gij laast: „ De Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen, de naam des Heeren zij geloofd" —— ô ALETTA! toen was het of de godvruchtige JOB mij het toevoerde; 't was of hij tot mij ſprak: Immers uw Zoon, waarover gij u bekommert, hebt gij van den Heere ontvangen; zo Hij hem dan weder tot zich name; waarom zoudt gij mij dan niet kunnen naazeggen: de naam des Heeren zij geloofd.

ALETTA.

Mevrouw! Gij ſpreekt met zulk een ongemeen vuur over den Godsdienst, en over zijne kragt, dat gij mij beweegt, om mij naar uwe lesſen en uw voorbeeld te vormen... Ik zie, terwijl de traanen in uwe oogen blinken, eene helderheid van geest, die mij overtuigt, dat de Godsdienst bij u van die kragt moet zijn, welke gij haar toeſchrijft .... Maar wat hoor ik? ..

LOUISE.

Het ſchijnt, dat een paard hier ſtil houdt.

ALETTA (*ziende door een der zijraamen.*)

Ik zie duidelijk bij het ſchijnſel van de maan een' man van het paard afſtijgen... Hoor hem aankloppen.

LOUISE.

Een bode op een' zo ongewoonen tijd, ALETTA!.. Dit voorſpelt mij iets ongewoons... God weet, of deze tijding niet mijnen Zoon betreffe. Maar hoe het zij, zijn wil geſchiede!

ALETTA.

Ik hoor den poortier de trappen opkomen...

LOUISE.

ô ALETTA! wat lijdt het moederlijke hart in zulke oogenblikken!

(*De Poortier zagtkens aan de deur getikt hebbende, opende* ALETTA *dezelve, aan welke hij eenen brief overreikte.*)

ALETTA.

Een brief, Mevrouw! die met aanbeveling van allen ſpoed aan den brenger gegeven was, daar hij uit het Leger komt.

LOUISE (*den brief met drift aanvattende.*) Ha! het is de hand van mijnen Zoon! God zij geloofd! (*Zij drukt den brief aan haar hart en opent denzelven, hem doorgeloopen hebbende bedekt een glans van vergenoegen haar gelaad en met eene ongewoone vrolijkheid zegt zij:*)

Gij moet het weeten, lieve ALETTA; gij moet den brief hooren. ô Welk een Zoon heeft mij God gegeven, nergens vergeet hij mij; altijd is hij 'er op uit, om mijn genoegen te vergrooten... en dan eene zo blijde tijding.

ALETTA.

Het verheugt mij, Mevrouw! dat zich de Prins welvaarende bevindt, en ik reikhals met uitgeſtrekt verlangen na den ſtaat des Legers; gij weet dat mijn broeder, als Vendrig mede zich in *Brunswijk* bevindt.

LOU-

LOUISE.

Alles is wel, volkomen wel: hoor en oordeel:
„ Ik neem de gelegenheid waar, dierbaare Moe-
„ der! dat ik aan 's Lands Staaten ſchrijf, om u zo
„ ras mogelijk uit de ongerustheid, die gij misſchien
„ koestert, te redden, daar ik benevens al de man-
„ ſchap, die, onder mijn bevel, afgezonden zijn,
„ om de Stad *Brunswijk*, door derzelver Hertog
„ belegerd, te ontzetten, ons buiten de gelegenheid
„ bevinden, om proeven onzer dapperheid te ge-
„ ven. 't Is u bekend, hoe de Algemeene Staaten,
„ aangemaand door den Koning van *Engeland*, last
„ gegeven hadden aan eenige Gemagtigden, die uit de
„ *Gelderſche* en *Overyſſelſche* Hanzé-Steden na *Lu-*
„ *bek* gezonden waren, ten einde zij met die Ste-
„ den ten voordeele van *Brunswijk*, een verdrag
„ zouden ſluiten, en hoe zij toen goedvonden mij
„ met een Leger tot ontzet der Stad, die reeds door
„ den Hertog met gloeijende kogels beſchoten was,
„ en daar door veel ſchade geleden had, af te
„ zenden. 't Is maar weinig dagen geleeden, dat
„ ik de Hofplaats verlaaten heb, trekkende door
„ *Munſterland* over *Bremen* en *Hamburg*. In het
„ Graaffchap *Ravensberg* nam ik onder weg bezit
„ van *Herwerden* en eenige andere Steden. In-
„ tuſſchen had mijn optogt niet zo ſtil kunnen ge-
„ ſchieden, of de Hertog had mijne nadering ver-
„ nomen: en deze tijding deed hem beſluiten, om
„ het beleg op te breken. Zodat, Mevrouw! door

„ den ſchrik onzer wapenen alleen is het oogmerk
„ van 's Lands Staaten bereikt, zonder een' enkelen
„ droppel bloeds te ſtorten. Wat mij betreft, ſchoon
„ ik mij, om mijne manſchap verheuge, ik had lie-
„ ver den Hertog doen wijken voor den moed on-
„ zer troepen. Hoe het zij, de Veldtogt heeft haar
„ bedoeld einde bereikt, en ik ben thans bezig met
„ den Hertog over een beſtand te handelen, dat met
„ een' vluchtenden vijand ligtelijk te treffen is. In-
„ tusſchen zal ik met mijn Leger in deze landen een'
„ geruimen tijd van den winter moeten doorbrengen,
„ daar, hoe gaarne mij de Hertog zou zien vertrek-
„ ken, de Hanzé-Steden alle pogingen aanwenden,
„ om mij tot blijven te beweegen. Het zal mij dus
„ niet mogen gebeuren op den Vaderlandſchen bo-
„ dem, in den ſchoot onzer familie, en in uw dier-
„ baar bijzijn den winter te ſlijten; maar tegen het
„ naderen van de lente hoop ik tot u, die mij zo
„ dierbaar zijt, te rug te keeren. Daar de onder-
„ handelingen met 's Lands Staaten over zaken de
„ Hanzé-Steden betreffende menigvuldig zullen zijn,
„ zal het noch u, noch mij aan de aangenaame
„ gelegenheid ontbreken, om ons met elkander door
„ den weg van briefwisſeling te onderhouden. Zijt
„ intusſchen van mijn welvaaren en van mijn genoeg-
„ lijk krijgsmans leven, in het midden van een Le-
„ ger, dat mij bemint, verzekerd, en niet minder
„ van de hartelijke liefde, die ik u toedrage."

„ Uw dankbaare en verpligte Zoon F. H."

ô ALETTA, hoe verblijdt zich het moederlijk hart over zulk eenen Zoon, die, in het midden van de verwilderingen van het krijgsmans leven aan zijne Moeder met zoveel tederheid gedenkt. Nooit, nooit kan ik God genoeg dankbaar zijn voor de goedheid jegens mij, van zulk eenen troost mijns ouderdoms te bezitten.

ALETTA.

Dankbaar, ben ik u, Mevrouw! voor de minzame mededeeling van een' voor uw hart zo belangrijken brief, en over welks bericht allen, die het Vaderland en uwen Zoon beminnen, zich mogen geluk wenschen.

LOUISE.

Welaan! nu met deze zoete en vertroostende gedachte het hoofd nedergelegd; en misschien, dat ik dezen nacht mijnen beminnelijken Zoon voor mij zie in eenen droom, die mijn hart verheugt: — ô De vreugde van dit leven is toch niet veel meer dan een droom!

Tegen het ten einde loopen van het Beſtand begonnen zich nieuwe ſpooren van ongenoegen tuſſchen Prins MAURITS en VAN OLDENBARNEVELD te vertoonen. LOUISE DE COLIGNY, die voor MAURITS, als door zijn dapperheid en kloek beleid ten oorlog een waardig opvolger van zijnen Vader WILLEM, en voor OLDENBARNEVELD als eenen zo ernſtigen bevorderaar van 's Volks belangen, ſchoon in beide de gebreken der menſchlijke natuur aankleveude haar ſcherpzienden oog niet ontgingen, liefde en eerbied koesterde, wenschte de verſchillen, die tuſſchen beiden gereezen waren, uit te doven door eene minzaame bemiddeling. Daartoe boodt zich volgens haare hoop eene heerlijke gelegenheid aan, toen MAURITS onverwacht bij haar zijne opwachting kwam maken.

Mevrouw! ving hij aan op eenen rustigen toon, den krijgsman bizonder eigen, ik zie dat gij u eenigermate verwondert over mijne onverwachte komst. Ik zal die bewondering ſpoedig doen ophouden.

LOUISE.

Uwe komst, Mijn Heer! is mij, gelijk gij weet, al-

altijd aangenaam; en dus hoe onverwacht dit oogenblik, zijt gij mij welkom.

MAURITS.

Gij weet, Mevrouw! dat ik uw' Zoon, mijn' Broeder FREDERIK, hartelijk bemin.

LOUISE.

Daarvan heb ik verſcheidene blijken.

MAURITS.

Gij twijfelt daaraan niet... Welnu! Begunſtig dan ook mijne voornemens, die toch eindelijk op het heil van uwen Zoon zullen nederkomen.

LOUISE.

Welke voornemens?

MAURITS.

Rechtuit geſproken, Mevrouw! het verveelt mij langer aan den band der Staaten te gaan; of om nog vlakker te ſpreken; aan den band van OLDENBARNEVELD. Deze heeft door zijne jaaren door zijne bekwaamheden een' zo grooten invloed in het Beſtuur dezer landen gekreegen, en ondertuſſchen ik heb er zo veelvuldige maalen het hoofd voor gewaagd. Mijn Vader, uw Gemaal, is er voor geſneuveld... En alles vliegt ondertuſſchen voor zijne hand.

LOUISE.

Ik gevoel uwe bedoeling; maar wat ſpreekt gij des met mij.

MAURITS.

Kunt gij u des verwonderen? — 't Is immers nie-

niemand onbekend, Mevrouw! hoeveel invloeds gij op het hart van OLDENBARNEVELD hebt, althans meer dan iemand anders van ons Huis. U verdenkt hij niet van eenigen toeleg, zo als hij en zijne vrienden het noemen, op de Vrijheid dezer landen. Ik bid u Mevrouw! zo gij de rust des Vaderlands lief hebt, wend dan allen uwen invloed bij den man, die toch voor het orakel der Staaten doorgaat, aan, om hem ter mijner gunst te beweegen. Hem gewonnen te hebben is mijne zekere zegepraal. Zijn tegenſtand zal mijne verbittering meer en meer ſcherpen, en waartoe mij dit eindelijk zal kunnen vervoeren, mag den Hemel bekend zijn.

LOUISE.

Bedaar, Mijn Heer! bedaar... Niet zo hevig — gij ontroert mij.

MAURITS.

Met uw verlof Mevrouw! ik heb nog niet alles gezegd. Ik koom u plegtig bij dezen verzekeren, dat ik vastelijk beſlooten heb, om nimmer een huwelijk aan te gaan, en dus zullen bij mijnen dood, die uit hoofde mijner jaaren vroeger zal invallen, dan die van uwen Zoon FREDERIK, alle mijne waardigheden op uwen Zoon overgaan. — En dus, het geen gij voor mij doet, doet gij ook voor uwen eigen Zoon; zeer mogelijk meer voor uwen Zoon dan voor mij.

LOUISE.

Ik ben geheel onbereid, Mijn Heer! om u op een

zo

zo teder ſtuk te antwoorden. Ik erken, dat ik groote achting voor Vader BARNEVELD heb, en misſchien ja! dat zekere eenſtemmigheid van gevoelens over veele onderwerpen van belang mij bij hem eenigen invloed boven veelen gegeven hebben; maar geenszins ſchrijf ik mij het vermogen toe, dat ik den ſtandvastigen Staatsman, welke daarenboven beter ingelicht is in de belangen van dit Volk, zou kunnen beweegen. Gij weet MAURITS! hij heeft daarenboven eene groote verkleefdheid aan zijne gevoelens, een gebrek zijne jaaren eigen.

MAURITS.

Zeg eene hardnekkigheid zijn karakter eigen Mevrouw!

LOUISE.

Gij zijt zijn Vriend niet, Mijn Heer!

MAURITS.

Zo ik zijn Vriend ware, dan moest ik een vijand van de verheffing van mijn Stamhuis zijn.

LOUISE.

Ik merk mijn Heer! dat gij door eene hevige drift bezield zijt.

MAURITS.

Ja Mevrouw! het moet 'er nu meê door — en dat zal het ook. Zo gij uwe hulp biedt, langs den zagten — en ander langs den harden weg.

LOUISE.

Ik geef altijd den zagten de voorkeur. ..

MAU-

MAURITS.

Omdat ik dien ook, is het mogelijk, wenſche te betreden, verzoek ik u als eene bemiddelaarres, die bij den ouden OLDENBARNEVELD de aangenaamſte zijn zal... Neemt gij het op u? Mevrouw!

LOUISE.

Gij dringt mij ſterk, Mijn Heer! 'Er is iets dreigends in uwe houding, dat mij ſiddering aanjaagt — zo dreigend was de houding van uwen Vader nimmer.

MAURITS.

Hij ontmoette zulk eenen tegenſtand niet, Mevrouw! bij hen, die voor het uiterlijke zijne vrienden waren. Ieder ſchrede op het pad der eer werd hem door eenen BARNEVELD niet betwist. Neen! zelfs deze was hem geneegen... Maar mij... Wat is uw oogmerk? Mevrouw! bezef het belang van uwen Zoon.

LOUISE.

Dat bezef ik, Mijn Heer! maar wat zal ik u belooven.

MAURITS.

Beloof mij, dat gij OLDENBARNEVELD zult trachten te beweegen, om mij niet langer in mijne oogmerken tegen te ſtaan... Schilder gij hem de voordeelen af van eene verzoening — hoe daardoor de vrede des lands zal bevorderd worden... Zeg hem dat alles, Mevrouw, wat uwe vriendelijke wel-

welſprekendheid zou aanvoeren, indien gij voor uwen FREDERIK ſpraakt. En, zo als ik zeide, voor mijne belangen ſprekende, pleit gij misſchien veel meer voor hem, dan mij. Door veelvuldige vermoeijenisſen van den krijg en een werkzaam leven bedreigt mij een vroege ouderdom en mijne grijze lokken verzekeren uwen Zoon, mijnen geliefde Broeder, dat hij eerlang mijne plaats bekleeden zal... Dus Mevrouw! ...

LOUISE.

Mijn moederlijk hart gevoelt geheel, wat gij zeggen wilt, Mijn Heer! maar geloof mij zo eigenbatig niet, dat ik alleen voor mijn' Zoon zou werken... Uw heil, de roem van uw Huis en het heil des Vaderlands weegen mij op het hart.

MAURITS.

Welaan dan Mevrouw! (*haare hand grijpende*) ik bezweer u als mijne Moeder, want uwe liefde voor alle de kinderen van mijnen Vader maakt u dien naam waardig... Behartig het heil des Vaderlands, het heil van ons Huis en gij zult mijn heil en dat van uwen Zoon behartigen.

LOUISE.

Ik zal nog heden mijne poging aanwenden, om den grijzen BARNEVELD te ſpreken... maar ik bid u, mijn Zoon! indien ik niet ſlagen mogt, zie dan toch af van alle geweldige ontwerpen.

MAU-

MAURITS (*oprijzende en zijne hand aan het gevest van zijn rapier ſlaande.*)

Zo OLDENBARNEVELD wil toegeeven, zal MAURITS zagt zijn als een lam... anders... Vaarwel Mevrouw! Ik wacht alles van uwe bemiddeling.

LOUISE DE COLIGNY het belang van haaren Zoon bezeffende en tevens doordrongen van het heil, dat misſchien het Vaderland uit haare bemiddeling, door het voorkomen van burgerlijke verſchillen, zou kunnen trekken, beſloot oogenblikkelijk OLDENBARNEVELD tot eene bijeenkomst te noodigen. Deze verſcheen ſpoedig in haar verblijf, en naa de gewoone pligtplegingen, begon LOUISE het geſprek op de volgende wijze.

Met een leedwezen, waarvan ik u naauwlijks de grootte kan doen bezeffen, verneem ik, hoe dag aan dag de oneenigheden, waarin gij en mijn Zoon MAURITS zo gemengd zijt, aangroeijen. Gij weet, welk eene hartlijke geneegenheid ik voor het heil van een Land koester, dat ik als mijn tweede Vaderland erken, en ô mogt ik als bemiddelaresſe tusſchen u en mijnen Zoon mogen optreden. Zou het onmogelijk zijn, dat er nog bij tijds weder eene verzoening getroffen werd?

OLDENBARNEVELD.

Ik ben overtuigd, Mevrouw! van uwe liefde voor het Nederlandſche Volk, en ſchrijf aan dezelve alleen uwe bemoeijing met de zwevende geſchillen toe. Gij weet, hoe ik altijd den Vorſten uit het

Huis

Huis van ORANJE ben toegedaan geweest op eenen redelijken voet: gij weet, hoe ik pogingen heb aangewend, om uwen Zoon FREDERIK onder de Edelen te doen beſchrijven, maar tevens, hoe die pogingen mislukt zijn. —— En om zonder omwegen met u te ſpreken. Het oog van MAURITS is, zo ik mij niet geheel bedrieg, gevestigd op de opperheerſchappij over deze Landen, en de magt der Staaten der Provincien, meer en meer te doen verminderen, in dezelfde evenredigheid als zijne toeneemt.

LOUISE.

Ik ſtaa u voor een oogenblik toe Mijn Heer! dat de bedoelingen van MAURITS daarop uitloopen. maar ik bid u, is er geen middel, om door eene minzaame overeenkomst dit geſchil te vereffenen? Zou het niet mogelijk zijn, dat, door een' hogeren titel met eenige voorrechten aan MAURITS te ſchenken, de eerzucht van zijn hart voldaan werd, terwijl men door behoorlijke paalen te ſtellen aan zijn gezag, ook de magt van de Staaten der onderſcheide Landen gehandhaafd werd?

OLDENBARNEVELD.

De teugellooze eerzucht van een' krijgsman, eens botgevierd, Mevrouw! is als een inbrekende vloed, die dijken en dammen en alles, wat hem in den weg ſtaat, om verre werpt.

LOUISE.

Ik ducht, mijn Heer! dat het moeijelijk zijn zal, om,

om, zo MAURITS zich eene onderneeming in het hoofd gezet heeft, die door tegenſtand te keeren. Men noemt u en hem als de hoofden der partijen.

OLDENBARNEVELD.

Dat zij zo, Mevrouw! ik erken gaarne, dat ik alle pogingen in het werk geſteld heb, en nog in het werk ſtelle, om de Rechten en Privilegien der Steden voor te ſtaan, en ik heb het klein overſchot mijns levens veil, om dat, des noods, voor dezelve op te offeren.

LOUISE.

God geve, dat de zaken zo verre niet mogen komen!..

OLDENBARNEVELD.

De geest van den Prins is zodanig opgewonden, dat ik hem tot alle uiterſten in ſtaat reekene. Hij is geen man, om in een vergelijk mede te komen.

LOUISE.

Denkt gij niet te ſtreng over hem, Mijn Heer! Gij hebt hem van een kind af gekend. — Gij weet, wat zijn moed voor het Vaderland heeft uitgewerkt. Zeker word de moed door de eerzucht geprikkeld. Die eerzucht is het, die hem thans aanſpoort tot het bejagen van een aanzien, het geen ik niet beſlisſen kan, hoeverre het met de Vrijheid en Gerechtigheden des Lands beſtaanbaar is. Maar dit weet ik, Mijn Heer! dit durf ik beſlisſen, dat uit uw verſchil met MAURITS groot onheil voor den Lande kan geboren worden. Waar de Hoofden des Volks

verſchillen, lijdt het onſchuldig Volk. 't Splitst zich, dikwerf onkundig genoeg, in partijen: en ziet het heil van zijne partij voor het algemeen welvaaren des Vaderlands aan, dat in het midden der partijſchappen, die beurtelings zegepralen, deerlijk lijdt, en eindelijk ten gronde gaat.

OLDENBARNEVELD.

Ik ſtaa u toe, Mevrouw! eene verzoening tusſchen MAURITS en mij ware wenſchelijk, maar in de voorwaarde der verzoening, de verheffing van MAURITS, kan ik onmogelijk treden.

LOUISE.

't Is mogelijk, dat ik, geboren en opgevoed in een Koningrijk, misſchien mindere zwaarigheden 'er in ſtelle, om één man, met uitgeſtrekt gezag bekleed, aan het roer des Staats te zien, dan' gij, die onder een volk zijt opgevoed, dat zo gehegt is aan den naam van een vrij volk, ſchoon het toch, gelijk den doorzigtigen klaar is, zich nu aan Engeland, dan aan Frankrijk vast houdt, om zijne openbaare onafhanglijkheid te handhaven. 't Is misſchien in mij een trek van vrouwelijke zwakheid, dat ik liever MAURITS met genoeg gezag bekleed zou zien, dan aan den tegenſtand van zijne bedoelingen te wagen, dat het Vaderland verder in rep en roer gebragt word.

OLDENBARNEVELD.

Vrede, Mevrouw! vrede is het, die bedoeld word door hun, die mijne partij volgen, waardoor het ge-

geluk der Burgeren, en de welvaart van grooten en kleinen bevorderd worden zal. Oorlog zoekt de partij van MAURITS, opdat daardoor hun aangebeden krijgsheld, al kost het dan ook bloed en traanen aan de landzaten, nog meerder lauren inoogste. De partij van MAURITS verſterkt zich met onverdraagzaame geestlijken, die verderf en vervolging blazen tegen allen, die van hun verſchillen; onder mijne partij rangſchikken zich allen, die van gematigder gevoelens in het godsdienſtige zijn. Mijne partij wenscht de Rechten en Privilegien bewaard te zien, waarvoor wij en onze vaderen tegen het onderdrukkend *Spanje* geſtreeden hebben, daar zij, die MAURITS zijn toegedaan, zich gaarne op nieuws aan het oppergezag van éénen zouden onderwerpen, al was het met opoffering van alle die Vrijheden en Privilegien... Vereenig water en vuur Mevrouw! en het zal u gelukken deze partijen te vereenigen.

LOUISE.

Gij zijt altijd zo afkeerig niet geweest Mijn Heer! om het Huis van *Nasſau* te verheffen; — toen mijn Gemaal bijna het oppergezag in handen kreeg...

OLDENBARNEVELD.

Waren de tijden gunstiger dan tegenwoordig. Ik ſpreek vrij uit Mevrouw! Laat u door uwe moederlijke liefde in dezen niet misleiden. De val van dat Huis, hoe aangebeden, hangt misſchien af van die zelfde hoogere verheffing. De wreedheden der

Vorsten uit het Huis van *Oostenrijk*, de trouwloosheden van den Hertog van *Anjou* en van den Graaf van *Leijcester* hebben het Volk te sterk tegen eene vorstelijke oppermagt verbitterd. En waarlijk MAURITS bezit door de waardigheden, die hij bekleedt, al het gezag, dat KAREL de Ve ooit voerde — en zo hij meer verlangt, dat hij dan vermeerdering van inkomsten en eer op eene zagte wijze bewerke, maar zo hij den gehaaten naam van Vorst en Meester voert, dan zal men hem de schuld wijten van alle belastingen en rampen, die den Staat treffen. Gij kent de Geschiedenissen van dit Volk onder de Graaven, en het zou dus noodeloos zijn, u af te schilderen, welk rampspoedig lot veelen getroffen heeft.

LOUISE.

Gij overreedt mij Mijn Heer! dat het belang van het Huis van *Nassau* zelfs door den aangroei van magt nadeel zou lijden, maar egter bedroeft het mij, dat ik uwe partijen zo onvereenigbaar zie, en ik ducht, dat deze tweespalt op het bederf van u of mijnen Zoon MAURITS zal uitloopen.

OLDENBARNEVELD.

Ik voorzie wel, Mevrouw! dat een vuurig Krijgsman, die door zijne blinkende heldendaaden, door zijne luisterrijke afkomst de harten des volks gewonnen heeft, het winnen zal van eenen ouden afgeleefden Grijsaart, die jaaren agter een nacht en dag in het stil Kabinet vol Staatszorgen heeft door-

ge-

gebragt, wiens verdiensten, zo ik mij eenige mag toercekenen, alleen kunnen gewaardeerd worden door eenige weinige bekwaame Staatsmannen, die bekend zijn met de afflovende en ondankbaare bezigheden van hem, die zijne tijd en arbeid aan den dienst des Vaderlands wijdt. Één zegepraal blinkt het Volk meer in de oogen, dan duizende nachten arbeids in het kabinet. Ik zal, als het 'er ſcherper op aan komt, vallen. God weet hoe? Maar bukken zal ik niet. Mijn geweeten zegt mij, dat ik eene goede zaak voor heb, en met dat gerust geweeten zal ik beſtaan in allen lijden, dat mij wacht.

LOUISE.

Misſchien, dat de goede God nog eene gunstige uitkomst beſchikke, en gelegenheden doe gebóren worden, waardoor de tweedragt tusſchen u en MAURITS verdwijnt.

OLDENBARNEVELD.

Zo die, hoe ongezien, geboren werden, dan, Mevrouw! zal ik niet agterlijk zijn — maar 'er is te veel gebeurd; het is te ver gekomen. In allen gevalle, beveel ik mij in uwe gunst, in uwe vriendſchap — ja maak ſtaat, zo mij iets euvels overkwam, in u, zo al geene beſchermſter, ten minsten eene vriendin te vinden.

LOUISE.

Hoe het gaa, Mijn Heer! maak ſtaat op mijne achting, op mijne vriendſchap, en dat, zo de drift MAURITS mogt voortrukken tot onberaaden ſtap-

pen ten uwen nadeele, ik door mijnen invloed alles zal aanwenden, om het onheil, dat daaruit zou kunnen geboren worden, af te wenden.

Zo ſcheiden LOUISE DE COLIGNY en OLDENBARNEVELD, weinig vermoedende, dat het ſtaats-onweer nog zo ſpoedig op het hoofd des grijzen Staatsman met zulk een ijslijk geweld zou losbarsten.

LOUISE zag met leedweezen de geſchillen dag aan dag vermeerderen, en daar zij, afkeerig van vervolging en geweetensdwang, alle verdrukking van den Godsdienst haatte, en zich daarover vrijmoedig uitliet, geraakte zij, hoe bemind anders om haar edel karakter en meer dan gewoone godvruchtigheid, bij de heethoofdige drijvers in haat. Zij ſtoorde zich deswegens zo weinig, dat zij met den Predikant UITENBOGAART, die zo uitnemend in haaren ſmaak viel, niet naliet te verkeeren. Zelfs begaf zij zich met hem na *Delft*, om de Graftombe van haaren Echtgenoot, ſchoon nog niet geheel volbouwd, te bezigtigen. In de Kerk gekomen, vergezeld van ALETTA en eenige haarer Kamerjuffers, behalven UITENBOGAART, beving haar eene huiverïng van aandoening, daar zij van verre het gedenkſtuk ter gedachtenis van haaren Echtgenoot zag, vooral toen haar het metaalen beeld, zo ſprekende na haaren Gemaal gelijkende, in het oog viel. Leunende op den arm van ALETTA zeide zij tot UITENBOGAART:

O Mijn Heer! deze gelijkenis doet mij beven. Alle mijne aandoeningen van droefheid over mijn verlies door de jaaren getemperd, herleven in mijnen

geest... Ik zie hem dien edelen, als voor mij. Breng mij nader bij. —

UITENBOGAART.

Bedaar, Mevrouw! de hevigheid uwer aandoeningen mogt uwe gezondheid benadeelen. Het was uwe begeerte, dat gij dit werkſtuk der kunst, waar van elk den mond vol heeft en waarop gij eene zo naauwe betrekking hebt, beſchouwen zoudt, maar ik duchte, dat dit gezigt u treffen zou.

LOUISE.

Ducht niet, mijn Heer! dat deze droefheid mij te ſterk zal treffen... ô De traanen, die men jaaren naa den dood van eenen waardigen geſtorvenen ſtort, zijn zulke dierbaare offers aan zijne gedachtenis. Zij komen ja uit het diepst van ons hart, en verzekeren ons met eene aangenaame bewustheid van eene liefde, die ſterker is dan het graf...

(*Middelerwijl was de Beeldhouwer* HENDRIK DE KEYZER, *in tegenwoordigheid van het aanzienlijk gezelſchap gekomen, en naa eenige pligtplegingen vervolgde de Vorstin tegen denzelven.*)

Ik kon mijn verlangen niet meer bedwingen, hoe zeer ik mij overtuigd hield, dat ik diep ontroerd zou zijn op het eerst gezigt, om dit Gedenkſtuk, zo verre het nu voltooid is, te aanſchouwen, toen ik vernam dat de geheele voltooijing nog jaaren zou aanloopen.

DE

DE KEYZER.

Het doet mij veel eer uwe Hoogheid ten minsten de gedeeltelijke voltooijing van het werk te kunnen laten zien, waarom ik de ſtaketſels, die het gedeeltelijk nog omringden, heb laaten weg neemen. Ik hoop, dat mijne zwakke pogingen niet geheel beneden de waardij van het onderwerp zullen mogen geoordeeld worden. Althans ik heb de uiterſte inſpanning mijner vermogens daar aan ten koste gelegd.

UITENBOGAART.

Gij ſpreekt, gelijk alle waare kunstenaaren, laag van eigen arbeid.

DE KEYZER.

O Mijn Heer! Ik zie nog zo veele zwakheden... ik voel zo klaar, hoeveel 'er mij ontbreekt, om de groote modellen der oudheid op zijde te komen, ja maar met eenen eenigzins loflijken voetſtap te volgen... Men zal dit werkſtuk toejuichen, om dat het tot eer van een' Man is, die door duizenden is toegejuicht; om dat het tot eer is van den geliefden Vader WILLEM, en misſchien zal dan de toegevelijkheid der Natie ook mij niet geheel vergeeten.

UITENBOGAART.

Ik laat gerustelijk aan de rechtvaardigheid der nakomelingſchap uwe loffpraak over, die misſchien van eenen levenden vleijerij zouden ſchijnen.

LOUISE (*zich tot* DE KEYZER *wendende.*)

Mijn Heer! met welk eene verrukking, met welk eene dankbaarheid beſchouw ik dit kunstwerk. Ik ben ten minſte eene bevoegde beoordeelaares, of het beeld van mijnen dierbaaren Gemaal gelijkt, en, om mijne aandoeningen niet te hevig op te wekken, moet ik van tijd tot tijd mijn gezigt afkeeren. Maar hoe voortreflijk gij zijn lichaamsgeſtalte getroffen hebt, nog meer ben ik u verpligt voor de uitdrukking van de voortreflijke eigenſchappen zijner ziel. Hier drukt gij levendig uit de hoofdbeginzels, die in zijne ziel plaats hadden. ô De Gerechtigheid werd door hem in alle zijne daaden aangebeden. Elk recht te laaten wedervaaren was zijn begeerte; en alles, wat na onrecht zweevende was, een gruwel in zijne oogen. En de Vrijheid! ja zij lag hem na aan het hart. Voor haar leed en ſtreed en ſtierf hij; — en met welk een gevoel hij voor den Godsdienst bezield was, voor den Godsdienst, die ver van dweeperij of bijgeloof den mensch in alle omſtandigheden gelukkig maakt, is allen bekend, die hem voor dat geſchenk des Hemels hoorden ijveren. — Ja alles wat hij ter hand nam, het zij hij voor den Godsdienst voor het Recht of voor 's Lands Vrijheden ijverde, altijd werkte hij met kragt en ſterkte — en alle die voortreflijke gaven hebt gij op eene zo ſprekende wijze in de beelden, die dit grootsch Gedenkſtuk omringen, uitgedrukt,

drukt, dat niemand één oogenblik over de bedoeling twijfelen kan. (*)

Uw

(*) Ter opheldering van het geen hier of in het volgende van dit Geſprek duister zijn mogt, ſtrekke de korte beſchrijving van de Tombe, die ter eere van WILLEM den Iſten in de Nieuwe Kerk der Stad *Delft* gevonden word: Het gebeele werk is lang twintig voeten en breed vijftien. De eerſte drie trappen maken de hoogte van twee voeten van Dinantſchen toets, waarop een Tombe hoog van twee voeten drie en een halve duim, lang agt voeten en tien duim, en breed drie voeten zeven duim, mede van toets, vercierd met moluringen en koperen cieraadien, waarop het beeld van WILLEM den Iſten als geſtorven levensgrootte, gekleed in een Princenrok, ligt, benevens de afbeelding van den hond, uit hoofde van getrouwe gehegtheid aan zijnen meester geſtorven, konſtelijk uit Italiaansch wit marmer; het buitenwerk beſtaat uit twee en twintig ronde kolommen, gemaakt van zwart Italiaansch gemengd Marmer zonder haare pedeſtalen lang zes voeten en vier duim en dik in den diameter negen duim. De Pedeſtalen, Baſen en Kapiteelen zijn volgens den Doriſche orde van wit Marmerſteen; de lichaamen der Pedeſtalen zijn met gemengd Marmer vercierd, de agt groote plaatſen begrijpende elk twee kolommen zijn ingelegd met Toetsſteen. De vier Lichaamen op de hoeken zijn gemaakt van wit Italiaansch Marmer, vercierd met een kop en tusſchenhangende feſtoenen van Brons en op elk dier Pedeſtalen nog een tweede kleiner pedeſtal, het lichaam van gemengeld zwart Marmer. De onderſte plint en de bovenſte moluren van toets: nog op die pedeſtalen vier nisſen van toets, breed twee voet zes duim en hoog zes voet drie quart, op welke vier Pedeſtalen ſtaan vier Vrouwenbeelden van Brons, elk zes voet hoog, voorſtellende, aan de voorzijde de Gerechtigheid en Vrijheid en aan de agterzijde de Godsdienst en Dapperheid. Boven de agtpaarige kolommen zijn agt vierkanten, waarin gemaakt zijn op de halve hoogte

UITENBOGAART.

Mevrouw! ſchoon het op nieuws uwe aandoeningen moge opwekken, vestig, om des kunſtenaars wille, het oog op het liggende beeld van uwen Ge-

te van den elleboog der beelden de deviſen van den Prins, waarvan de Architraalen, Tregeliffen en Cornisſen van wit en de Frieſen van zwart gemengeld Marmer gemaakt zijn. De agt hoeken in de Timpaanen van zwart gemengeld Marmer, de vier dekſels boven de nisſen met hunne cieraaden van wit Marmer, boven welke vier Timpaanen en dekſels komen vier plinten van Toets, waarop vierhoofdige Doodshoofden van wit Marmer, liggende elk tusſchen vier koperen cieraaden, waarop ſtaan vier Piramiden, elk dik zijnde beneden aan de voet veertien duimen, en hoog negen en een halve voet, gemaakt van zwart gemengeld Marmer, op elke piramide ſtaat een ronde koperen kloot zeven en een halve duim in den diameter, verguld met bladgoud. Boven de kolommen zijn gemaakt zeven boogen van wit Marmer, en op het midden van de voorzegde boogen zijn gemaakt tot cieraad van het werk zes koperen Compertementen, en nog agt kleiner boogen op de voorzegde nisſen mede van wit Marmer. Tusſchen deze boogen komen twee kruiswulſſels van wit Marmer, hangende onder elk kruis een koperen cieraad; ook op iedere zijde boven de middenſte kolom een Cortoes met zijne verciering, en op ieder Cortoes een zittend ſchreijend koperen kind, in beide handen hebbende brandende toortſen. Tusſchen de vier gezegde Piramiden komt een rond verwulſt van wit Marmer naar den eisch vercierd. Op dit verwulſt rijzen twee pedeſtalen, waarop twee ſtaande kinderen van Brons gemaakt, welke op een Graffchrift van Toetſteen wijzen, hoog drie voet zes duim en lang drie en een half voet, rondom bevat met een koper ornament, op het hoogst vercierd met twee ſchreijende gevleugelde kinderhoofden mede van Brons gemaakt; welk Graf-

ſchrift

Gemaal. Welk eene keurigheid vertoont het zelve?

en

ſchrift gegraveerd en verguld is aan wederzijde, waarvan 't Geſchrift is in de Latijnſche tale, dus luidende:

D. O. M.

ET ÆTERNÆ MEMORIÆ.

Gulielmi Naſſovii, Supremi Arauſionenſium Principis Patriæ Patriæ, qui Belgii fortunis ſuas poſthabuit et ſuorum: Validiſſimos exercitus ære plurimum privato bis conſcripſit, bis induxit ordinum auſpiciis; Hiſpaniæ Tijrannidem propulit: veræ Religionis cultum, avitas Patriæ leges revocavit, reſtituit: ipſam denique libertatem tantum non aſſertam Mauritio Principi Paternæ virtutis heredi filio ſtabiliendam reliquit; Herois vere pii, prudentis, invicti: quem Philippus ſecundus Hiſpan. Rex ille Europæ timor timuit non domuit, non terruit, ſed empto percuſſore fraude nefanda ſuſtulit, foederat. Belg. Provinc. perenni meritor. Monum. P. C. C.

(De vrije vertaling van dit Graffchrift is in dit Geſpreek UITENBOGAART in den mond gelegd.)

Aan het voeteinde van de Tombe op den vijfden trap is een Figuur voorſtellende de perſoon van WILLEM den Iſten, als levendig, gewapend zijnde, hebbende voor zijne voeten een kasket verciert met pluimaadje, alles van Brons, te zamen met de Zitplaats van een cierlijken antieken Stoel. Nog ten einde van het Hoofdeinde ſtaat een vliegende Faam van Brons, mede groot zes voeten, met twee bazuinen in de handen, de rechter blazende, de linker nederhangende. Het Werk is gemaakt door HENDRIK DE KEYZER, Architect en Beeldhouwer, zijnde hetzelve op het

ein-

en zo het zittende beeld ons uwen overledenen Echtgenoot voorſtelt in de rustige en mannelijke geſtalte, waarin hij in de ſtormen, die het ſchip van Staat ſlingerden, de hand aan het roer hieldt, met een moed en wijsheid, die het laatſte nageſlacht met dankbaarheid herdenken zal: hier ziet gij hem als dood uitgeſtrekt liggen met die kalmte des gemoeds op het aanſchijn, die niet zonder reden het gevolg van een deugdzaam leven geacht word.

LOUISE.

Ja ik zie, dat men zelfs bedacht geweest is, om de getrouwheid met zijnen meester te vereeuwigen.

ALETTA.

ô Mevrouw! verbeeldt dat dien getrouwen hond, die naa den dood van uwen Gemaal noch eeten noch drinken gebruiken wilde en uit gehegtheid aan zijnen meester ſtierf?

LOUISE.

Dezelfde. Zo ziet gij, dat zelfs het blijk van die trouw in een redeloos dier de aandacht des kunſtenaars verdient.

UITENBOGAART, (*Tegen* DE KEYZER.)

Gij hebt mij verrukt, Mijn Heer! dat gij ook bedacht geweest zijt, om door dit waar afbeeldſel van trouw en verkleefdheid op eene zagte en aandoen-

einden van het jaar 1620. nog niet geheel voltooid. Deze beſchrijving is grootendeels ontleend uit die van PIETER BOR CHRISTIAANSZ.

doenlijke wijze het menschlijk hart te roeren, en zo als ongemerkt op te leiden tot het betoonen van dezelfde goede hoedanigheden, welke bij den mensch met den naam van deugd beſtempeld worden.

DE KEYZER.

't Is voor den kunſtenaar aangenaam, wanneer niet alleen men bij zijn werk in algemeene uitdrukkingen van bewondering zijn genoegen over zijne pogingen aan den dag legt, maar wanneer hij ontdekt, gelukkig genoeg geweest te zijn, van zijne gevoelens zodanig uit te drukken, dat zijne zedelijke bedoelingen op eene gemakkelijke wijze den bedachtzamen in de oogen vallen.

LOUISE, (*Tegen* UITENBOGAART.)

Ik zie verder een Latijnsch opſchrift, Mijn Heer! heb de goedheid mij den zin van het zelve uit te leggen.

UITENBOGAART.

Zeer gaarne, Mevrouw! daar het een loffpraak behelst, die u niet dan aangenaam zijn kan, en die, wanneer wij mede in het ſtof nederliggen, en zelfs niemand van de thans levende overig zijn zal, aan het naageſlacht de gevoelens van 's Lands Staaten zal open leggen. De zin komt hier op neder. *Ter Eere van den* ALMAGTIGEN *en* ALGOEDEN GOD, *en ter eeuwige Gedachtenis van Willem van Naſſau, Prins van Oranje, den Vader des Vaderlands, die zijne welvaart en die van de zijnen minder geacht heeft, dan die van het Neder-*

derlandſche Volk ; die twee maalen op zijne eige kosten magtige legers op de been gebragt ; de Spaanſche Dwinglandij verdreeven ; den waaren Godsdienst en de Voorvaderlijke Wetten teruggeroepen en herſteld heeft, en eindelijk aan zijn Zoon den Prins Maurits, erfgenaam der Vaderlijke deugd, de Vrijheid nog niet geheel verworven, ter bevestiging heeft overgelaaten. Ter eere van dien waarlijk vroomen, voorzigtigen en onverwinbaaren held, welken Philips de 2de, Koning van Spanje, de vreze van Europa, zelf gevreesd, maar niet ondergebragt of ſchrik aangejaagd hebbende door een omgekogte hand op eene verraderlijke wijze van het leven heeft beroofd; tot roem van dezen Held hebben de Vereenigde Nederlandſche Provincien dit Gedenkſtuk doen ſtellen als een blijk van zijne eeuwige diensten den Lande beweezen.

LOUISE (*tegen* UITENBOGAART *met veel nadruks.*)

Eenvoudig en tevens waar is het geen 's Lands Staaten wegens mijn' Gemaal hebben doen nederſtellen ; en ach! dat MAURITS ſteeds bevestige het goed gevoelen, dat hem hier word toegekend en waarop hij door zijne dapperheid reeds zo zeer het zegel gezet heeft.

UITENBOGAART.

God vervulle uwe bede, Mevrouw! — (*zich tot* DE KEYZER *wendende.*) Ik zie dat 'er nog verſchei-

ſcheide plaatſen ledig zijn, waar cieraaden zullen moeten worden bijgevoegd.

DE KEYZER.

De Basreliefs boven de Pilaaren der Nisſen ontbreken nog, gelijk ook de Wapenſchilden . . . Wanneer het wel ſlaagt, want dikwerf ontmoet ik, daar ik alles, wat Beeldhouwwerk is, zelf verrichte, onverwachte belemmeringen; wanneer het werk wel van de hand wil, reeken ik, dat het geheele werkſtuk binnen twee of drie jaaren tijds volkomen voltooid zal zijn.

LOUISE.

Ik wensch, dat de Hemel u gezondheid en lust ſchenken zal, opdat een zo treffelijk werk, door éene hand voltooid, als een blijk van de vordering der kunst in onze dagen tot de nakomelingſchap moge overgaan: en ik betuig u mijnen oprechten dank voor het aandeel, dat gij hebt aan de vereeuwiging van de roem en deugden van eenen man, die u nog heden mijne traanen beweezen hebben, hoe dierbaar een Gemaal hij mij geweest is. (*tegen* UITENBOGAART) Schoon ik bezwaarlijk ſcheiden kan van het voortreffelijk Praalgraf, en van de zo wel getroffen gelijkenisſen van mijnen dierbaaren Echtgenoot, de tijd gebiedt, dat wij naar *'s Haage* te rug keeren.

Hierop vertrok LOUISE DE COLIGNY met UITENBOGAART en twee haarer Kamerjuffers uit de Kerk, en naauwlijks was zij, met dezelve

in eene koets gezeten, of eenigen uit het onbeſchaafdst gedeelte des Volks, door den geest dier tijden opgeruid, naderden het rijtuig, ſmeeten hetzelve met ſlijk, en om de maat hunner beestachtigheden vol te meeten, ſcholden zij de eerbiedwaardige Vorstinne voor eene *Arminiaansche Hoer*. De Koetsier, uit dit geſchreeuw, verdere onaangenaamheden duchtende, joeg voort, en binnen weinig tijds bevondt zich het gezelſchap op het verblijf van de Vorstin weduwe terug.

*

Lou-

LOUISE was naauwlijks met UITENBOGAART te rug gekeerd, of zij liet haaren Zoon FREDERIK bij zich ontbieden, inmiddels UITENBOGAART op deze wijze aanſprekende:

Ik heb gezwegen, Mijn Heer! om de tegenwoordigheid van mijn overig gevolg, toen de misleide hoop mij den vuilen en dwaazen ſchelднaam, welks herhaling ik mij ſchame, toeſmeet; ik verkropte mijnen ſpijt. Niet dat ik dit geroep of de beleediging van het ſmijten met ſlijk aan die werktuigen van mijne vijanden euvel duide. Neen! Even geneegen zijn deze, om te zegenen als te vloeken; dit hangt af van den wil van hun, die laag genoeg zijn, om zich voor eenige oogenblikken tot eene klaſſe van het volk te verhederen, welke uit hoofde haarer onbeſchaafdheid ongeſchikt is, om met lieden van eenen hoogeren ſtempel te verkeeren, alleen met ondeugende oogmerken, om door hun zodanigen te doen beleedigen, welke zij nog op geene andere wijze bereiken kunnen.

UITENBOGAART.

Ik gloeide van verontwaardiging, Mevrouw! toen ik de ſchelднaamen hoorde, maar ik hoopte, dat gij misſchien door het geruiſch van het rijtuig de

woorden niet recht verſtondt, ſchoon zeker de kreet hevig genoeg werd aangeheven. De zaken beginnen langs hoe wilder zich te vertoonen, en de gemoederen worden langs hoe meer tegen elkander verbitterd. Ik kan zelfs de broeders Remonſtranten, met al de achting, die zij voor mij hebben, niet beweegen, om ter voorkoming van grooter kwaad eenvoudig om een Synode te verzoeken. Ik ben 'er dus op uit, om mij van alles te ontſlaan, ja Mevrouw! daar ik bemerk, hoe Prins MAURITS mijne Predikatien begint te mijden, en een van de anderen in zijn huis zal laten prediken, ben ik voornemens, om mijn ontſlag van den Franſchen Kerkdienst te verzoeken.

LOUISE.

Blijf gij, Mijn Heer! in de Franſche Kerk, al is het dat Prins MAURITS zijn oogmerk ten uitvoer brengt. Mijn Zoon FREDERIK en ik zullen u althans volgen, waar gij predikt.

FREDERIK (*met verontwaardiging op het gelaad binnen komende.*)

Ik ontmoete den Bode, mij afgezonden, digt bij uw verblijf, Mevrouw! daar ik mij herwaards begaf, en heb reeds verſtaan de onaangenaamheden, die u binnen *Delft* wedervaaren zijn. Het verwondert mij niet; daar zich alles tot een uiterſte begint te ſpoeden, waarvoor ik beef. Ik weet zeker, dat mijn Broeder ſtaat kan maken op de ondersteuning van *Engeland*. OLDENBARNEVELD zal ze-

zeker moeten vallen. Ik zie den ſtrik voor hem geſpannen.

UITENBOGAART.

In dezen ſtrik zullen 'er meer vallen, Mijn Heer! Ook denk ik, dat mijne veiligheid gevaar loopt.

FREDERIK.

Maak ſtaat op mijne beſcherming Mijn Heer!

LOUISE.

En ik zou u de mijne aanbieden, Mijn Heer! maar eene Vorstin, wier Koets met het ſlijk der ſtraaten geſmeeten, en die ſcheldwoorden zijn nageworpen, heeft niet veel beſcherming aan te bieden.

FREDERIK.

't Is ver gekomen, Mevrouw! dat de moedwil zoo verre uitſpat.

LOUISE.

Ja mijn Zoon! Ik heb mijne gramſchap met moeite bedwongen, en wilde u nu raadplegen, of het niet mijne zaak was, hoe eer zo beter een Gemeenebest te verlaten, waarin ik zodanig beleedigd ben.

FREDERIK.

In dit oogenblik, Mevrouw! raad ik u te blijven. 'Er zijn groote zaken in til. Misſchien, dat de dag van morgen meer openbaart. Gij zijt, in allen gevalle, een perſoon, door uwe betrekkingen aan het Franſche Hof, boven geweldige aanſlagen verheven. Gij zoudt uwen en mijnen vrienden hier nuttiger kunnen zijn, dan dat gij verre van de hand

waart. Wacht ten minſten eenige dagen. Gij moet den ſchijn niet geven, als of gij, om dén kreet van eenige onverlaten, dit Land ontvluchtte. Ik heb (wij ſpreken hier veilig en in het vertrouwen) ik heb 's Lands Advocaat eenen geheel anderen raad doen geeven. Met den Heer BERKHOUT heb ik hem laten waarſchuwen, dat hij zeker gevat zal worden.

LOUISE.

Zo hoog zal het uw Broeder immers niet drijven, mijn Zoon!

FREDERIK.

Zeer zeker Mevrouw!

UITENBOGAART.

En zal hij van uwen raad zich bedienen? Mijn Heer!

FREDERIK.

Ik ducht neen! want toen de Heer BERKHOUT hem de verzekering gebragt had, zeide hij: „'t Zijn booze menſchen, Mijn Heer! ik bedank u voor uwe waarſchuwing."

LOUISE.

Uw bericht ontzet en bedroeft mij meer, dan de beleedigingen, die ik zo even geleeden heb. Maar mijn beſluit is genomen. Ik gaa niet. Zoo het tot het uiterst komen moet, kan ik hier den goeden grijsaart misſchien nog van nut zijn. Wanneer men zijne vrienden dienst kan doen, moet men zijne eigen gevoeligheid agter ſtellen. Maar zeg mij, mijn Zoon!

Zoon! wanneer denkt gij, dat BARNEVELD gevaar zou loopen,

FREDERIK.

De juiste tijd, Mevrouw! is mij onbekend; maar al was het morgen, het zou mij niet verbaazen.

LOUISE.

Morgen reeds! — En zou 'er geen middel zijn?

FREDERIK.

Geen middel, dan de vlucht...

LOUISE.

Wie van ons kan hem ſpreken? Wie kan hem nu raaden?

FREDERIK.

Gij begrijpt, Mevrouw! dat het om veele redenen, voor mij, die reeds ongunſtig door MAURITS beſchouwd word, ongeraaden is, met den Advocaat dit oogenblik gemeenſchap te hebben.

LOUISE.

Hoe het gaa, mijn Zoon! Hij moet nogmaals gewaarſchuwd... Hij moet tot de vlucht worden aangeſpoord...

UITENBOGAART.

Het is reeds laat; en tegen den nacht, wil ik den goeden grijsaart niet ontrusten, maar morgen ochtend vroegtijdig zal ik mij tot hem begeven, te meer, daar ik een bezoek wegens de zaak der Remonſtranten bij hem heb af te leggen.

LOUISE.

Ô Doe dat... Doe dat Mijn Heer! bid hem uit

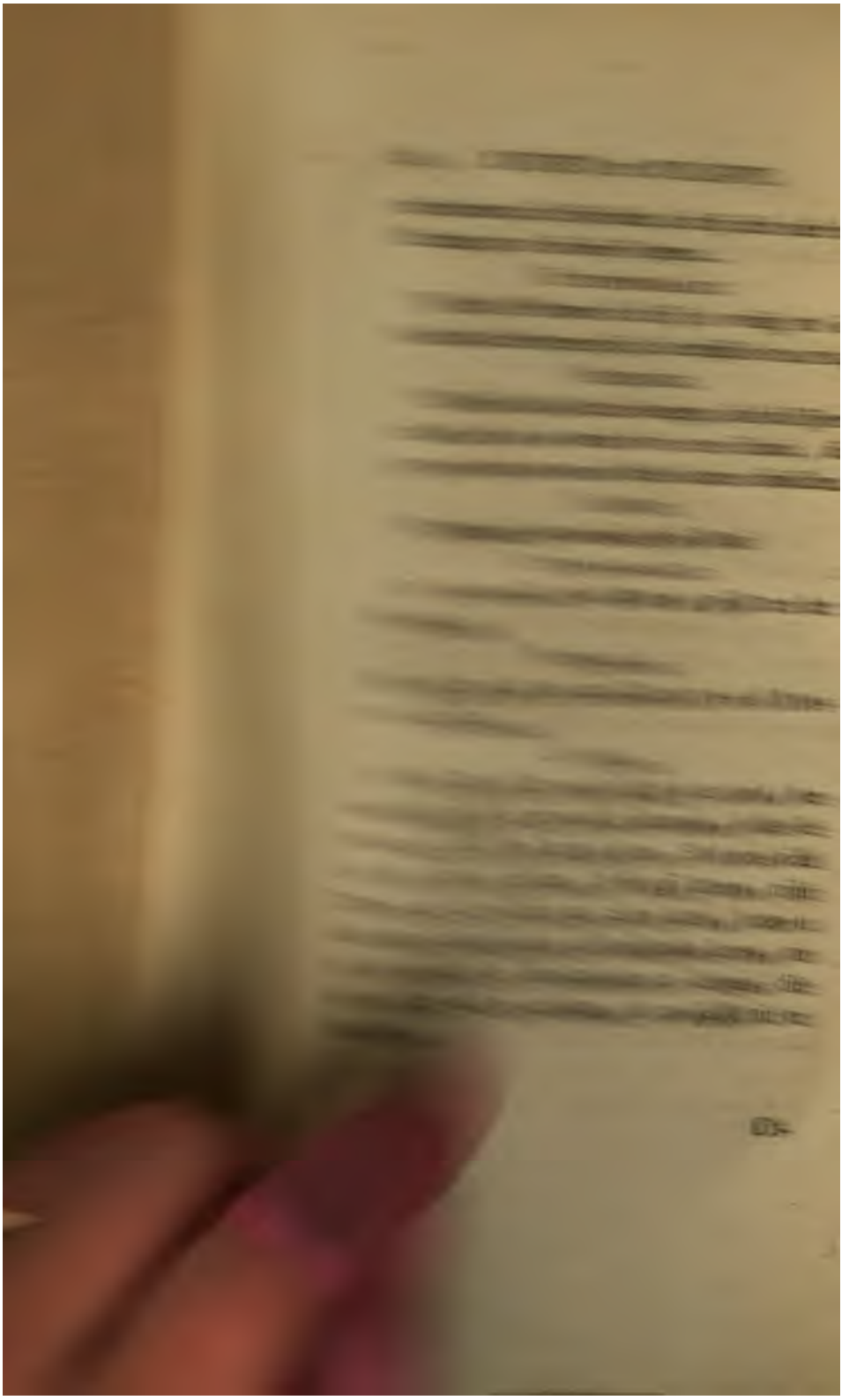

UITENBOGAART verzocht reeds den volgenden dag, vroegtijdiger, dan ſcheen pas te geven, bij de Vorstin weduwe gehoor. Zij echter 'er wel verre af zijnde, van zich aan kleiner gepastheden te ſtoren, waar het eene groote zaak gelden kon, verleende oogenbliklijk gehoor, en deed de Kamerjuffer, die haar gezelſchap hieldt bij het ontbijt, vertrekken. UITENBOGAART intredende, zeide zij:

Hoe zo verbleekt? Mijn Heer! —

UITENBOGAART.

Ik zie, dat u nog alles onbekend is.

LOUISE.

Ik hope immers niet, dat gebeurd is, het geen wij gisteren duchten.

UITENBOGAART.

Het is gebeurd.

LOUISE.

De Advocaat...

UITENBOGAART.

Is gevangen genomen.

LOUISE.

Ó Mijn God! — MAURITS!.. MAURITS, wie heeft u tot dien ſtap geraaden?

UITENBOGAART.

En niet alleen hij

LOUISE.

Wie meer, wie meer?

UITENBOGAART.

HOGERBEETS en DE GROOT!

LOUISE, (*naa een poos ſtilzwijgen met diepe ontroering.*)

Ook die beide verdienſtelijke mannen. Ik verwonder mij over het lot der twee laatſten nog meer dan dat van den Advocaat, maar hebt gij den Advocaat niet geſprooken?

UITENBOGAART.

Ja, Mevrouw! maar met dien uitſlag, als ik verwachtte. Reeds heden morgen ten zeven uure ging ik bij hem. Ik vond hem in eenen anderen luim, dan gewoonlijk. Althans in plaats, dat ik hem in zijn Boekvertrek bezig vond met ſchrijven, zat hij met zijnen rug tegen de tafel in eene treurige houding. Naa met hem over het indienen van een vertoog over de zaak der Remonſtranten geſproken te hebben, liet ik hem van verre voelen, of het niet geraaden zijn zou een veiliger verblijf dan den *Haag* te zoeken. Maar ziende, dat hem deze redenen mishaagden, en den ouden man bedroefden, achtte ik het beter, hem tot ſtandvastigheid in zijn lot te vermaanen, hem erinnerende, hoe de meeste mannen, die hun vaderland wezenlijke dienſten gedaan hadden, op eene ondankbare wijze waren beloond geworden.

worden... Dit is zo mijn vriend! zeide hij, en op zijn ſtokje leunende reesd hij op, daar hij zich zou laten aankleeden, om na de Vergadering van *Holland* te rijden, dat is zo mijn vriend! dat ondervind ik reeds, en zal ik nog nader ondervinden; maar wat er gebeure, en hier drukte hij mij met veel ontroering de hand, God behoede en bewaare u. Zo ſcheiden wij van elkander... Verſchoon mijne ontroering, Mevrouw! 't Is of mijn hart mij zegt, dat wij elkander voor het laatst gezien hebben.

LOUISE.

Zie mijne ontroering, zie mijne traanen.., Maar gaa voort... Gaa voort.

UITENBOGAART.

Hem verlaten hebbende, vermoedde ik nog niets zo ergs, als 'er gebeurd is. Maar naauwlijks bevond ik mij weder te huis en aan mijne bezigheden of een mijner huisgenoten kwam met verbaazing mijne kamer inſtuiven, roepende: Mijn God! Mijn Heer! De Advocaat BARNEVELD is gevangen, en men zegt, ook de Heeren DE GROOT en HOGERBEETS... Ik vloog verſchrikt naar beneden, en op het Hof gekomen, vernam ik van een der Boden, dat zij in verzekering genomen waren. — Gij begrijpt, Mevrouw! mijn beſluit is nu genomen, nog heden verlaat ik den *Haag* en mijn Vaderland.

LOUISE.

Zal ik dan in één oogenblik van mijne vrienden te

te gelijk verlaten worden. ô Zo mijn huis u eene ſchuilplaats konde opleveren. . .

UITENBOGAART.

Uw huis, Mevrouw! Hoe minzaam uwe aanbieding zij, zou mij niet aan de losgelaaten woede van MAURITS kunnen onttrekken. Nog heden reis ik na *Antwerpen*, en hoop daar de woedende gramſchap van den Prins te ontduiken... Maar ik wilde niet heen gaan zonder u, die mij altijd met eene vriendſchap vereerd hebt, zo als maar zeldzaam tusſchen perſoonen van eenen zo ongelijken ſtand plaats grijpt, vaarwel gezegd te hebben.

LOUISE (*ſchreijende.*)

OLDENBARNEVELD gevangen, mijn oude vriend en raadsman — en gij gereed, om het Vaderland te verlaaten... ô Vader WILLEM! zaagt gij uwe ongelukkige Weduwe traanen ſtorten, om de bittere gevolgen van de verwoestende eerzucht van uwen Zoon... Maar gij hebt gelijk, Mijn Heer! Gij moet gaan, gaan hoe eer zo beter, onttrek u aan de klaauwen van het geweld... Maar zeg mij nog, zo gij het weet, welk eene houding nemen de Staaten van Holland aan?

UITENBOGAART.

Het is mij onbekend: zij zijn nog vergaderd. Gij begrijpt, Mevrouw! welk een verwarring, welk een ſchrik daar zal plaats vinden... OLDENBARNEVELD, HOGERBEETS, DE GROOT gevangen!

Hoe

Hoe zullen die woorden in de Vergaderzaal van *Holland* klinken. Stilte en verbaasdheid zal er heerschen. 't Is immers of dat achtenswaardig lichaam Tong, Hoofd en Hand ontnomen zijn. Maar Mevrouw! hoe hard het valle, het word tijd, dat wij scheiden. Ik heb nog eenige zaken in orde te schikken... en dan moet ik weg. Ik beveel u de mijnen, die ik agter laat, bizonder beveel ik u den ouden BARNEVELD, den braaven HOGERBEETS, en den jeugdigen DE GROOT. (*Hier greep hij met drift en eerbied de handen der Vorstinne*) En nu Mevrouw! God de Almagtige zegene u, behoede u in dezen boozen tijd. Ik zal uwer in mijne gebeden aan Hem gedachtig zijn.

LOUISE (*wilde spreken, maar kon door overmaat van droefheid niet meer uit stamelen, dan:*)

Vaarwel; braaf man!

Naadat UITENBOGAART vertrokken was, gaf zij zich lugt door haare traanen, en boezemde in de bitterste droefheid uit: „ Zie daar de gevol-
„ gen, de ijslijke gevolgen der partijschappen. De
„ man, die zolang het Orakel der Staaten was, van
„ zijne vrijheid beroofd door MAURITS, die zo
„ lang tegen de dwinglandij van *Spanje* zich heeft
„ aangekant... Ach mij ongelukkige! Dat ik zo
„ slecht geslaagd ben in eene bemiddeling, waarvan
„ ik alles wachtte... Welk een ijslijk verschiet doet
„ zich aan mijne verbeelding op: hoe zal deze
„ maat-

„ maatregel de gemoederen onherſtelbaar verbitte-
„ ren... God weet, welke ſtappen dezen geweldi-
„ gen ſtap volgen zullen! MAURITS! MAU-
„ RITS! hoe heeft de eerzucht uwe oogen verblind.
„ Waarom het gehoor geleend aan driftige en on-
„ zinnige vleijers, die uwen hoogmoed opwinden-
„ de, niet uwen roem, maar hun eigen voordeel
„ bejagen? En de goede BARNEVELD, ô is dit
„ het loon van grijs te worden in de loopbaan der
„ Staatkunde? Maar waar toe ſtil gezeten, waarom
„ mij niet van alles doen onderrichten, wat ſtrek-
„ ken kan, om de geheele zaak te doorgronden; en
„ pogingen aangewend, om de ongelukkigen te red-
„ den... en zo dat onderdrijk is, hun lot te ver-
„ zagten?"

Wel-

Welke pogingen zo onmiddelijke, als zijdelingſche, LOUISE DE COLIGNY aanwendde, om den ſtorm, die het hoofd van BARNEVELD en de andere gevangenen bedreigde, af te weiden, alles mislukte haar, en intuſſchen ging MAURITS voort met het pleegen van den eene geweldenaarij naa de andere, en het was nu het beſlist, dat de grijze OLDENBARNEVELD het hoofd verliezen zou. Met haaren Zoon FREDERIK HENDRIK die haar de vergeefſche pogingen van den Franſchen Afgezant, om den ſlag, die BARNEVELD treffen zou, af te keeren, had medegedeeld, ontving zij Mevrouw BARNEVELDS; en na dat zij plaats genomen had, begon de Vorſtin weduwe:

Mevrouw! ik ben zeer begeerig te verſtaan wat het beſluit is van u en uwe Zoonen, dat gij mij beloofd hadt nog heden te doen verſtaan.

Mevr. BARNEVELD.

Wij hebben, Mevrouw! overtuigd van de ongemeene gunſt, die gij mijnen ongelukkigen man, en ons geheel geſlacht toedraagt, en kennis dragende van de zelve geneegenheid van uwen beminnelijken Zoon FREDERIK, met allen ernst, uw voorſtel overwo-

wogen: maar ons beſluit is, alles af te wachten, zonder dat wij eenen ſtap doen, om vergiffenis voor mijnen gevangen Echtgenoot te verzoeken.

LOUISE.

Gij waagt veel, Mevrouw!

FREDERIK.

Mevrouw BARNEVELD! ik ducht, dat dit beſluit uw man het hoofd kosten zal.

Mevr. BARNEVELD.

Wij hebben de eer van ons huis liever dan het leven. Wij zullen 'er geen' voet om verzetten, en de Prins, die mijn' Echtgenoot voor eene onrechtvaardige Rechtbank heeft doen trekken, voltooije zijne gruwelen met den eerlijken Grijsaart te vermoorden. Hij zal ſterven, maar niet als eene misdaadiger.

LOUISE.

Ik bewonder uwe grootheid, Mevrouw! en gevoel, hoe ik misſchien op zulk een proef bezwijken zou. — Maar uwe Zoonen . . .

Mevr. BARNEVELD.

Zijn met mij van het zelfde gevoelen. Doch met dit onderſcheid, dat ik met gelatenheid en onderworpenheid aan 's Hemels wil den ſlag, die ons huis treffen zal, zal afwachten, terwijl mijne Zoonen zieden van gramſchap, en gloeien van verlangen, om, zo MAURITS beſtaan durft de handen tot den dood toe aan hunnen grijzen Vader te ſlaan . . .

LOU-

LOUISE.

Laat ik het niet uit uwen mond hooren, Mevrouw!— ô Mijn Zoon! wat al jammeren zullen uit dit broeinest van ellende voortkomen... ô Welk eene bloedſchuld zal het op het hoofd van MAURITS, welk een ſchandvlek, een onuitwisbaare ſchandvlek zal het op het Huis van *Naſſau* brengen.

Mevr. BARNEVELD.

Bloed mag het, ſchande zal het niet aan het huis van BARNEVELD kosten. — Maar Mevrouw! (*met eene edele fierheid oprijzende*) hoeveel ſchande MAURITS zich berokkene, uwe en uws Zoons geneegenheid voor mijnen ongelukkigen Echtgenoot zal, wat lot hem wedervaaren moge, aan het naageſlacht bewijzen, hoe diep zelfs de Broeder van MAURITS en de Weduwe van zijnen doorluchtigen Vader in het lot der onſchuld deelden. — God vergelde u, Mevrouwe, God vergelde u Mijn Heer! uwen goeden wil, uwen minzaamen raad, waarvan ons de eer verbiedt gebruik te maaken.

LOUISE (*na dat zij vertrokken is.*)

Zo ſpreekt de eer, zo de bewustheid der onſchuld, mijn Zoon!

FREDERIK.

Ik eerbiedig die grootheid Mevrouw! maar het jammert mij, dat OLDENBARNEVELD 'er het ſlachtoffer van zijn zal. Morgen zal hij het hoofd op het ſchavot verliezen.

LOUISE.

Ô Die gedachte is mij onverdragelijk . . . Ik zal zelve na MAURITS gaan . . . Ik zal hem in den naam der eer, der onſchuld, ſmeeken, dat hij zich, dat hij u, dat hij de aſſche zijner voorouderen niet bezoedele met het bloed eens grijsaarts, die, zo hij al eenige zwakheden mogt gehad hebben, ten minſten niet verdiend heeft het ſchavot te betreden. (*Zij ſchelt een' Kamerdienaar binnen.*) Gaa na zijne Excellentie, en verzoek voor mij oogenblikkelijk gehoor, met bijvoeging, dat ik hem over den Heer VAN OLDENBARNEVELD wenſch te ſpreeken.

FREDERIK.

Ik waardeer uwen ijver, Mevrouw! en zo het u gelukken mogt, dat gij hem ſpreekt, ô bid hem dan ook vooral in mijnen naam, dat hij toezie, wat hij in dezen onderneemt; dat hij bedenke, hoe onuitwischbaar een bloedſmet ons anders zo glansrijk geſlacht zal aankleven . . . Hoe hij het nog in zijne keus heeft, om den heerlijkſten eernaam van een vergeeflijk Vorst te verwerven . . .

LOUISE.

Niets, mijn Zoon! niets zal ik onbeproefd laten. Ik zal bidden, ik zal dreigen . . . En misſchien dat de traanen van de Weduwe zijns Vaders; wanneer ik hem in den naam zijns Vaders, hem voor een ouden hartsvriend van zijnen Vader ſmeeke, hem beweegen . . .

FRE-

FREDERIK.

Met welk een ongeduld, met welk een' angst zal ik u verbeiden . . . Maar ik zie den Kamerdienaar reeds te rug keeren.

LOUISE.

Welk is het bericht van zijne Excellentie?

DE KAMERDIENAAR.

Zijne Excellentie heeft mij bevolen, Mevrouw! dat ik u letterlijk zeggen zoude, dat hij over de zaak van den Gevangenen niet met u verkoos te ſpreken. (*Hij vertrekt.*)

LOUISE.

Och mijn Zoon, zo ſtopt dan uw Broeder zijne ooren voor den raad eener welmeenende Moeder.

FREDERIK.

De dood van BARNEVELD, Mevrouw! ſtaat onherroepelijk vast bij MAURITS.

LOUISE.

O Dat blijkt mij nu meer dan ooit, maar het ſtaat bij mij ook onherroepelijk vast, dat ik geen getuige zijn zal van zijne wraakzucht en bloeddorst. Heden nog mijn Zoon verlaat ik dit Hof, den *Haag* en dit Land, waarin ik zo veel zoet en bitter geſmaakt heb. Ik wil een zigtbaar blijk agter laten van mijne verontwaardiging over eene daad, die een ſchande brengen zal over het Huis van *Naſſau*, die geen verloop van eeuwen zal uitwisſchen. Mijn Zoon! Het bloed van BARNEVELD zal vloeijen, als dat van een' Martelaar der Vrijheid. Eeuwen naa

zijnen dood zullen de vijanden van uw Huis, BARNEVELD tot eene leus van hunne verbroedering nemen, ja zijne gedachtenis zal bij alle tegenſtanders van geweld en verdrukking heilig zijn.

FREDERIK.

En werwaards, mijne Moeder! gaat gij u begeven?

LOUISE.

Waarheen mijn Zoon, dan na *Frankrijk*. Dáár, dáár zal ik afgeſcheiden van het gewoel der groote Hoofdſtad de twisten betreuren, die een Volk verdeelen, dat zo eensgezind tegen *Spanje* geſtreeden heeft; dáár zal ik de hardvochtigheid van uwen Broeder en het deerlijk lot van mijnen ouden vriend BARNEVELD en zo veele andere braaven beſchreijen. Zorg, mag ik u bidden, mijn Zoon! dat ik nog dezen dag op eene voegzaame wijze in ſtilte deze Hofplaats kunne verlaten, en vergezel mij, door *Delft*, opdat de eerbied voor uwe perſoon het gemeen wederhoude, om mij bij de laatſte oogenblikken, die ik misſchien op den Vaderlandſchen bodem doorbrenge, met ſmaad, als voorheen, te verbitteren.

LOUISE DE COLIGNY verliet met de daad den *Haag*, en was reeds over de grenſen van het Gemeenebest, eer het ſchandelijk doodvonnis aan den grijzen OLDENBARNEVELD voltrokken werd.

Op

Op het aangenaam en lustrijk *Fontainebleau* had LOUISE DE COLIGNY haaren intrek genomen, en ſleet daar haare dagen, in eene kwijnende droefgeestigheid over het lot, dat haare Vrienden in *Nederland* trof. Van tijd tot tijd bezocht haar haar Zoon FREDERIK, en een' togt na den *Paltz* zullende doen, achtte hij zich verpligt vooraf nog zijne Moeder, welker kwijnenden toeſtand hij wist, vaarwel te zeggen. Hij vondt haar met eene haarer Kamerjuffers, zwak en lusteloos nedergezeten. Maar op zijne aankomst verlevendigde de vreugde het blos der jeugd op haar gelaad . . . Zij rees op van haaren ſtoel, en zo veel mogelijk ijlde zij hem te gemoet:

God zij geloofd, mijn Zoon! dat ik u zien moge. Ik neem af in kragten . . . en zal misſchien eerlang bezwijken . . . Hoe gaat het in *Holland;* hoe gaat het met mijne oude verdrukte Vrienden?

FREDERIK.

Treurig genoeg, mijne Moeder! Alles, alles zucht nog onder de ſmartelijke gevolgen van de laatſte beroerten, die onuitdelgbaare ſpooren nalaten.

LOUISE.

En uw Broeder MAURITS . . .

FREDERIK.

Leidt een ellendig leven, ſchoon allen, die hem omringen, voor hem kruipen, en allen, die hem haaten, vóór hem beven . . . De dood van den Advocaat ſtaat onuitwisbaar diep in zijn gemoed geprent. 't Is of de ſchim van den omgebragten Grijsaart hem overal vervolgt.

LOUISE.

Ô Mijn Zoon! Zie daar de gevolgen van onbedacht na den raad van bloeddorstige vleijers te luisteren.

FREDERIK.

Wanneer hem goeden raad ontbreekt, beklaagt hij zich dikwerf over den dood van den Grijsaart. — Ja laat zich ſomtijds in drift ontvallen, dat hij niet anders dan ſchelmen met zijne gunst verwaardigd heeft.

LOUISE.

Laat u dit gedacht berouw, mijn dierbaare Zoon! afſchrikken, van immer uwe handen met onſchuldig bloed te bezoedelen; van gunsten weg te ſchenken aan eerlooze vleijers . . . Ô Zo gij immer MAURITS in zijne waardigheden moogt opvolgen, laat dan zagtaartigheid, laat dan liefde jegens waare verdiensten het kenmerk uwer regeering zijn; wisch gij dan door voortreffelijke deugden, door gematigdheid, door verdraagzaamheid zo veel mogelijk de vlekken van uws Broeders gedrag uit.

FRE-

FREDERIK.

Ik zal dan toonen uw Zoon te zijn, Mevrouw! gelijk ik reeds aanvanglijk doe, met onze verdrukte en verdreeven landgenoten dien troost, die vriendſchap te bewijzen, die mij vrijſtaan in deze geduchte geſteltenis van zaaken. Den vroomen UITENBOGAART heb ik nog dezer dage gezien en geſproken.

LOUISE.

ô Hoe maakt het die goede braave balling? Van hem, van mijnen ouden vriend, van dezen geachten Leeraar iets te mogen hooren, zal mij verkwikken.

FREDERIK.

Ik trof hem te *Antwerpen* aan op mijne reize. Hij begon, gelijk natuurlijk is, mij zijne onſchuld in het breede te betoogen, ſchoon ik den eerlijken Grijsaart zeide, dat zulks overtollig was. ô Zeide hij, in weerwil van het ongelijk mij aangedaan zal ik ſteeds blijven, die ik was, een getrouwe liefhebber van mijn Vaderland, en verknocht aan de belangen van u en van uwen Broeder. Ik zag intuſſchen midden door die redenen, dat zekere zwaargeestigheid hem aankleefde, en ontzag mij niet, om den eerlijken man, en ouden balling bij de hand te vatten, en te zeggen: Maak 'er ſtaat op, Mijn Heer! Ik ben uw vriend; ik twijfel niet aan uwe deugd, aan uwe oprechtheid. Als ik hier wederkom, zal ik mij nader met u over uwe omſtandigheden onderhouden; de tijden zijn boos en gij

moet dezelve wat toegeven, en zo veel mogelijk de lesſen van geduld, die gij mij en anderen gegeven hebt, nu zelfs beoefenen. Kom tot een blijk mijner openbaare geneegenheid, (want dit alles viel voor in eene Kamer aan de ſtraat, terwijl de vensters open ſtonden) zit naast mij aan den disch, die reeds aangericht word. Hij bedankte mij voor dit aanbod, wenschte mij eene goede reis en kuschte mij de hand, terwijl dankbaare traanen uit zijne oogen vloeiden.

LOUISE.

ô Aan dat alles ken ik u, ken ik mijnen ouden vriend... Hoe gaarne zoude ik hem nog voor mijnen dood eenmaal ſpreken ... En werwaards is uwe reis mijn Zoon?

FREDERIK.

Ik moet met het Leger na den *Nederpaltz*, waarin de Markgraaf SPINOLA een' aanval gedaan heeft, en verſcheide Steden en Dorpen deerlijk heeft doen plonderen.

LOUISE.

Ik vreesde het reeds ... Weder een Veldtogt...

FREDERIK.

Dit, Mevrouw! is het lot en het leven van den Krijgsman.

LOUISE.

ô Vergeef.... vergeef het der zwakheid van den ouderdom, het teder bekommerd moederlijk harte, dat wel uw geluk en glorie wenscht, doch niet die haar

op

op zulk een duuren prijs te ſtaan komen. Maar gij doet wel... Gij volgt de ſtem van uwen pligt.

FREDERIK.

Ja, Mevrouw! en ik ſtaa liever aan het hoofd van mijne ſoldaaten in het veld in een vreemd land, dan dat ik mij in het midden van de lage listen der kruipende Hovelingen en laaghartige Staatsmannen in mijn ongelukkig Vaderland bevinde. 't Is of ik ruimer adem haal op vreemden bodem, want zelfs op mij vestigt men bij wijlen argdenkende oogen, om dat het allen bekend is, dat ik de verdrukkingen der Staatkunde, met een masker van Godsdienst bedekt, verfoeije.

LOUISE.

ô Mijn Zoon! vroeg of laat zult gij zelf misſchien het ſlachtoffer zijn van de zagtmoedige en vreedzaame beginſels, die ik u heb ingeprent.

FREDERIK.

Heb daarvoor geen' kommer. Gij hebt mij dikwerf van mijnen Vader verteld, dat hij zwijgen kon, en ſchoon ik dit niet van hemzelven geleerd hebbe, uwe lesſen, en de ondervinding der tijden hebben mij ook die groote kunst der Staatsmannen geleerd.

LOUISE.

Ja mijn Zoon! één woord, dat men geſproken heeft, kan men niet terug trekken, daar het ſtilzwijgend lachje het ſcherpst oordeel in twijfel laat,

aan welke zijde de beſliſſing valt. — Maar zeg mij, wanneer vertrekt gij?

FREDERIK.

Reeds morgen. Het Leger is reeds in beweeging, en om dat ik uwe zwakheid vernomen had, wilde ik u voor mijnen veldtogt, die gemakkelijk tot den winter duuren kan, al was het maar voor eenige oogenblikken, begroeten.

LOUISE.

ô Troost van mijnen treurigen Ouderdom! veel is mij ontzonken, veel is mij ontvallen, maar het dierbaarſte, dat eene moeder op de waereld hebben kan, de liefde van eenen braven Zoon blijft mij bij tot aan den rand van het graf. Maar morgen reeds weg, mijn Zoon! Ja uw pligt gebiedt zulks, ô God! (*hier vouwde zij haare handen zamen*) ô God! mogt ik dan dezen nacht in de armen mijns Zoons, den laatſten adem mijns levens uitblazen!.. Maar uw wil geſchiede! —

FREDERIK.

Gij bedroeft mij, Mevrouw! ontruk mij de zoete hoop niet van u naa dezen veldtogt weder te zien. ô 't Is mij aangenaam, wanneer ik zegepraal, te kunnen denken: hoe zal mijne moeder juichen, als zij mijn geluk verneemt, ô dan word de waarde der zegepraal dubbel dierbaar aan mijn hart.

LOU-

LOUISE.

Mijn Zoon! God zegent hen, die hunne Ouders liefhebben, God zal u ook zegenen om de liefde, die gij voor eene nu zo zwakke moeder koestert, maar wier liefde voor u sterker is dan de dood.

Naadat Prins FREDERIK HENDRIK vertrokken was, namen de kwijning en ziekte van LOUISE toe, en haare kragten bezweeken van dag tot dag. Dagelijks matte eene koorts haar lichaam af, en ſomtijds vertoonde de geest kragten te bezitten, die alleen het deel zijn van hun, die aan de eene zijde met eene groote kalmte te rugge zien na de afgeloopen baan van het moeitevolle leven, terwijl zij aan de andere een helder verſchiet ontdekken van genoegen en zaligheden, dat alle uitzigten van het hart, aan ſtof verkleefd, te boven gaat. Daags voor den dood van LOUISE zat ALETTA alleen aan haar leger, en met eene flaauwe ſtem zeide zij.

Ô Lieve ALETTA! ik heb den laatſten nacht weder veel geleeden door de bekommeringen over mijnen Zoon.

ALETTA.

De laatſte brieven berichten immers zijnen welſtand Mevrouw!

LOUISE.

Och ik ongelukkige.. zwakke, zwaarmoedige vrouw. . . ik kan het denkbeeld maar niet wegwerpen, dat die geheele togt na de *Nederpaltz* alleen ten doel heeft, om mijnen dierbaaren FREDERIK, die

die toch thans door Prins MAURITS niet gunstig word beſchouwd, op de ſlachtbank te brengen.

ALETTA.

Kwel u toch niet, Mevrouw! dat hartzeer vergert uwe kwaale. Gij leerde mij zo dikmaals op God te vertrouwen, en gerust te zijn. . .

LOUISE.

Gij hebt gelijk ALETTA! . . . ik beleef mijne leer ſlecht. Ik geef u een ſlecht en ſchandelijk ſlecht voorbeeld. . . . ô Wat blijft de mensch toch zwak, wat blijft hij verkleefd aan het zinnelijke, aan het ſtoffelijke, ſchoon hem bijna alle zintuigen hunnen dienst weigeren, ſchoon hem de geheele ſtoffelijke natuur ontvalt. Nog maar weinig tijds, ALETTA! en dit kommervol moederhart zal niet meer ſlaan . . . maar toch de laatſte ſlag zal voor mijn FREDERIK zijn. — Ja mijn lieve, als ik ten leven oprijzen mag, dat mijne eerſte gedachte een dankbede aan mijnen Verloſſer zij, mijne tweede gedachte zal aan mijnen Zoon wezen. (*naa een poos ſtilzwijgen*) ALETTA! gij hebt mij wel gedaan: ik zeg u dank . . . Gij hebt mijne ziel te rug geroepen, om op God te vertrouwen; ô ik ben nu zo kalm. Ik geef hem nu gerust de weinige beſchikkingen, die ik nog op deze waereld heb, in handen . . . Ik heb bijna geene bekommeringen meer over dit aandeel. — Ja nog iets . . . ô 't is mogelijk de zwakheid van eene halfſtervende.

ALET-

ALETTA.

Wat wilt gij Mevrouw! Alles wat ik toebrengen kan tot uwe kalmte . . . tot uw genoegen. . . .

LOUISE.

Ja! ja! dat weet ik — Nu daarom... als de ziel dit zwak, dit inſtortend gebouw verlaten heeft, zorg dan, is het mogelijk, dat het in dezelfde verblijfplaats, als het lijk van mijnen dierbaaren WILLEM, worde bijgezet. . . Ik gevoel het, ALETTA! 't is eene zwakheid. — Maar zijn 'er niet zelfs beminnelijke zwakheden?

ALETTA.

Ik beloof, dat ik uwen wil in dit opzigt aan uw Zoon zal doen weeten, maar misſchien dat gij hem dit nog zelf zult kunnen bevelen.

LOUISE.

Vlei mij niet, ALETTA! ik zal hem in dit leven niet weder zien. . . Een, twee, drie dagen zal ik misſchien nog leven, maar langer niet. . . . Ja het zou mij troostlijk geweest zijn, mijnen FREDERIK aan mijn ſterfbed gezien te hebben; als hij het laatſte voorwerp had mogen zijn, dat mijne brekende oogen beſchouwden, en dat zijne vriendelijke hand die gelooken had . . . Maar dat zal niet zijn.. en dus ook in dezen geſchiede de wille van God ... (*naa een poos rustends*) Ik word hoe langer hoe kalmer, hoe geruster. . . mijne dierbaare ALETTA! ik geraak geheel meer en meer vlot van deze waereld.. ja ik zie mijne feilen, mijne gebreken lig-

liggen daar in een duistere ſchaduw. . . Maar ik word geruster en vertrouw geheel op de vergevelijkheid van den Barmhartigen...

(*terwijl zij dus ſprak, werd 'er zagtkens aan de deur geklopt, en* ALETTA *de deur geopend hebbende treedt* UITENBOGAART *binnen.*)

LOUISE.

Wien hoor ik daar ſpreken . . . Zijt gij het. . . oude Vriend! zijt gij het?. . .

UITENBOGAART.

Ja Mevrouw! (*met eenige zigtbaare ontzetting haar beſchouwende*) uw Zoon ſchreef mij uwe toenemende zwakheid, en wekte in mij de begeerte op, om u te bezoeken. . . .

LOUISE.

Ik zie mijn ſtaat, mijne zwakheid ontzet u..... God dank ik, dat hij bij alle zijne goedheid ook nog die voegt, dat ik mijnen ouden vriend nog voor mijnen dood ſpreken mag, en dat de eerſte woorden, die hij ſpreekt van mijnen Zoon zijn. . . Ik ſtaa aan den rand van het graf, mijn vriend! —

UITENBOGAART.

Misſchien dat verſterkende geneesmiddelen. . . .

LOUISE.

Mij nog eenige uuren hier houden . . . maar hoe het zij, ik ben wel gemoed mijn Heer! en genoegzaam los van deze waereld gevoel ik nu, hoe gerust een Christen dit leven verlaten kan. Ik bemerk het. Deze broze tent, waarin ik zo lang geleefd heb, dreigt

dreigt in te ſtorten, maar ik heb een gebouw bij God in den Hemel.

UITENBOGAART.

Hoe ſtreelt het mij, u zo welgemoed te zien, daar uw einde nabij kan zijn.

LOUISE.

ô Zult gij aan mijnen Zoon, als gij hem naa mijnen dood ſpreken moogt, zeggen, hoe gerust, hoe wel te moede ik was, toen ik op mijn ſterfbed lag uitgeſtrekt.

UITENBOGAART.

God geve, dat ik hem moge ontmoeten, om hem dat te berichten!

LOUISE.

ô Die gerustheid, mijn Vriend! mijn Leermeeſter! is alleen een gevolg van het gevoel, dat ik ondanks alle mijne feilen en gebreken, niet geheel der Goddelijke gunst onwaardig ben, dat ik ſteeds geleefd heb met een uitzigt op een' zaliger ſtaat, dan den blinkendſten, dien de waereld geven kan. Zeg mijn' Zoon dat op den rand des grafs al de luister dier waereld verdwijnt . . . en niets overblijft, dan de hoop op Gods genade, en de troost van een goed geweten. . . .

UITENBOGAART.

Ik kwam hier, of ik u in uw laatſte uur zou kunnen troosten, en gij, Mevrouw! ſchenkt mij zelven troost . . . Maar 't is zo als ik het wenſche. Want als de mensch in zijne laatſte oogenblikken zich

zel-

zelven niet troosten kan, zal hem de troost van anderen weinig baten.

LOUISE.

Ik geloof, dat het niet lang met mij zal lijden, of ik zal ontbonden zijn. . . 't Is bij wijlen zo duister rondom mij. . . . Ik ben naar het lichaam afgemat . . . en de geest is zo helder. . . .

UITENBOGAART.

Laten wij om de vermoeijenis allen verder gesprek uitstellen. . .

LOUISE.

Ja mijn vriend! ja! maar een verzoek nog — ik ben nu nog klaar van geest, maar mijne gedachten zijn van tijd tot tijd ongeregeld — ô gaa uwe stervende vriendin voor in den gebede. Ik heb u zo dikwerf gezond en wel te pas gevolgd — Bid nu voor mij — en geleid eene zwakke stervende als aan uwe hand voor den throon van God.

UITENBOGAART (*zijne handen zamen liggende.*)

„ô God! in wiens hand de adem is van het menschlijke leven! Met een hart, vol deemoed en berouw over alle zwakheden en gebreken, uit zorgeloosheid of moedwil begaan, neemt tot U, eene op genade en ontferming hopende de toevlucht, in die uure, welke alle menschen en al wat leeft eenmaal nadert. Zij dankt U voor alle gunsten en gaven, die zij in haar leven van uwe Vaderlijke hand genoten heeft — vooral voor de verlichting en vertroosting des Euangeliums, die haar verkwikken, nu haar lichaam

verbroken word en zij heenen gaat na haar eeuwig huis. Laten de oogenblikken, die haar nog overſchieten, oogenblikken van gelatenheid en kalmte zijn, oogenblikken van zoete hoop op de zalige onſterfelijkheid aan het licht gebragt door JESUS CHRISTUS. . . .

LOUISE (*met eene zagte ſtem.*)

Amen! . . . Met een ſteekt zij haare hand uit na UITENBOGAART — die zij met dankbaarheid drukte, terwijl traanen haare ſchemerende oogen bedekten.
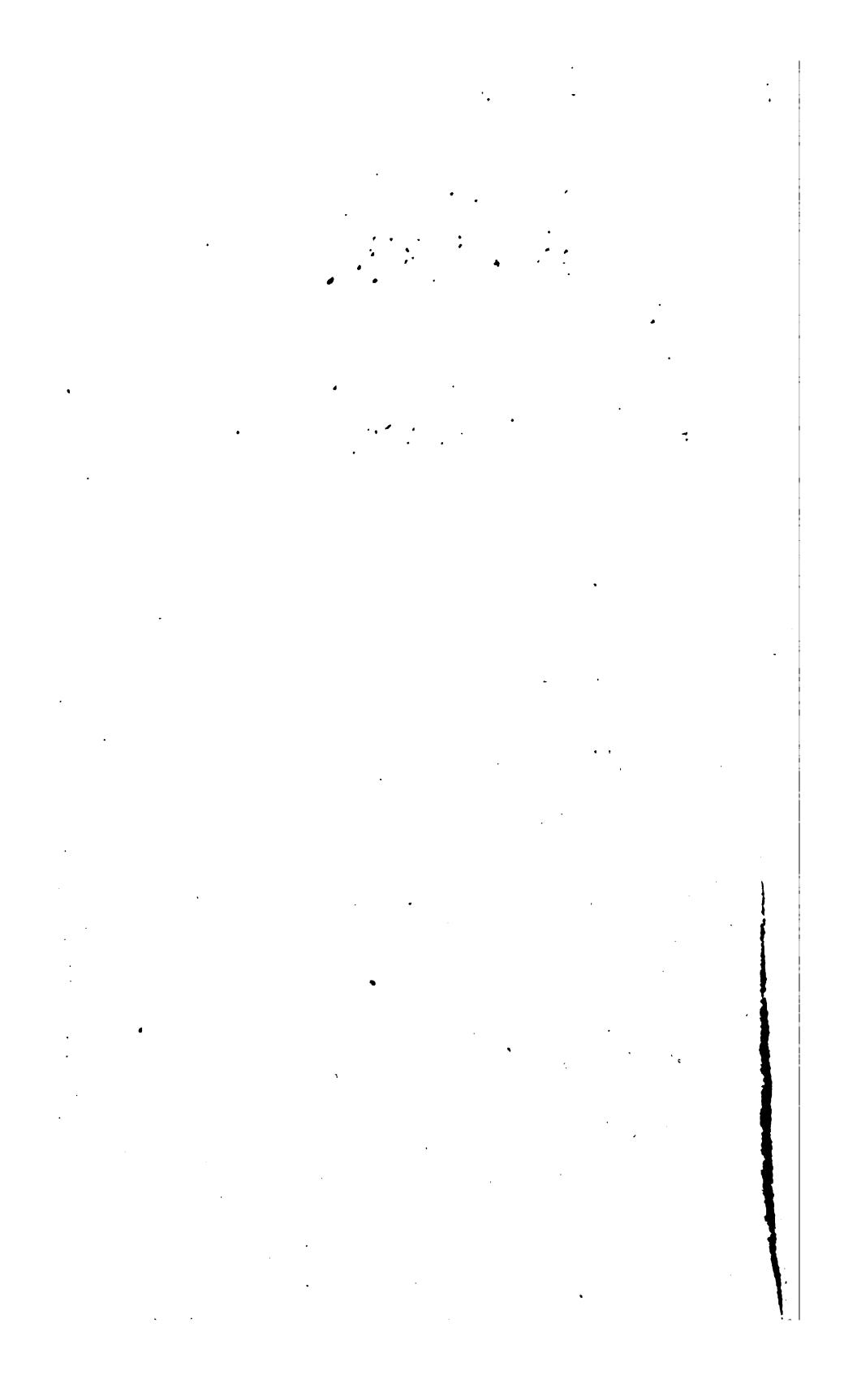
De volgende dag was die van het einde haars levens, daar zij in den arm van ALETTA haar adem zo ſtil uitblies, dat tuſſchen haar verſcheiden en den natuurlijken ſlaap zich geen onderſcheid vertoonde. Met diepe ontroering ontving FREDERIK in het veld de tijding van den dood zijner brave en voortreflijke Moeder, wier overblijffels eerlang, volgens haare begeerte na *Delft* gevoerd, en naast die van haaren waardigen Gemaal werden bijgezet.